

Mesterségem címere
– a használható hagyomány,
a népi kézművesség stratégiája

SWOT analízis, jövőkép, stratégiai célok és feladatok,
a népi kézművesség helye a Nemzeti Vidékstratégiában,
kapcsolódása más kormányzati területhez
Fő stratégiai területek, kitörési pontok és teendők

Készült
a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet
megbízásából

2013

Hagyományok Háza

Konzorciumi partnerek:

Népművészeti Egyesületek Szövetsége

Muharay Elemér Népművészeti Szövetség

Projektvezető: Beszprémy Katalin

Szakértők:

Ament Éva, Beszprémy Katalin, Budai Krisztina, Cs. Nagy Ágnes, Debreczeni János,
Endrédi Melinda, Erdős Balázs, F. Tóth Mária, Fecske Pál, Gábor Eszter, G. Fekete Éva,
Galánfi András, Guiprechtné Molnár Erzsébet, Hajnal Tamás, Héra Éva, Igyártó Gabriella,
Komjáti Tamásné, Kovács István, Krizsán András, Nagy Dénes, Pál Miklós, Pál Miklós,
Polyák Albert, Pongrácz Zoltán, Prokné Tirner Gyöngyi, Sándor Ildikó, Skrabut Éva,
Szabadkai Andrea, Szalay-Zala Andrea, Székely Éva, Varga Zsófia, Vranesics Ágnes

„Népet csak egészében lehet megismerni. A nép dalát is csak az érti igazán, aki ismeri szokásait, ruházatát, ételét, építkezését, egész életét. És viszont. Akármilyen alapos részlettanulmány csonka marad, ha nem terjed ki figyelme a nép életének minden jelenségére. Csak így jutunk el végre olyan fokú nemzeti önismeretre, amely egyrészt kielégíti a tudomány igényeit, másrészt gyakorlati életünk formálására is kihat.”

Kodály Zoltán

„Az alkotó, értéktudatos közösségi lét az ember lelki egészségéhez is hozzájárul.”

Kopp Mária

„Egy kultúra teljes kimúlását az jelzi, ha maradványait múzeumokba, skanzenekbe, kiállításokra gyűjtik, néprajzi érdekességként mutogatják, maguk, az ott élők is csak múzeumokból ismerik.”

Benedek István

A Nemzeti Vidékstratégia fejlesztési irányai között meghatározó szerepet kell biztosítani a kézművességnek, hogy egy-egy kistérség saját kulturális, hagyományos értékeit, arculatformáló vidékfejlesztő erőként használja fel. Erősítheti a térségek népesség megtartó erejét, hozzájárulhat a munkahelyek megtartásához és létrehozásához.

A kézművesség egyszerre gazdasági és kulturális tevékenység, közösségformáló módszer és lehetőség, személyiségformáló, identitásalakító erő. A magyar vidéken még jelenleg is sok helyen rejtett vagy elfeledett formában, de megtalálható a hagyomány, a szokásrendszer, a településre, a tájra jellemző népi kézművesség, amit fel kell tární és újraéleszteni. Pszichológusok bizonyítják, hogy azok, akik jó közösségekben, közösségi értékek által meghatározott értelmes munkával töltik ki életüket, kreatívabbak, egészségesebbek és az előttük álló nehézségeken könnyebben úrrá lesznek. Ez azon múlik, hogy van-e olyan értelmes cselekvési program, ami közösséget teremt, hogy van-e olyan vezető, aki közvetíteni tudja a helyi társadalom számára. A cselekvési programok között kiemelt szerepet kaphat a hagyományörzés különféle fajtája, mely szerencsés esetben gazdasági haszonnal is párosul. A stratégia célja, hogy bemutassa mindazon lehetőségeket, melyek egyaránt hozzájárulnak a személyek kibontakozásához, az értelmes élethez, a települési közösségek szerveződéséhez, megélhetéséhez, a helyi gazdaság megerősítéséhez.

Az egyén és a helyi közösségek önkifejezéséhez kitűnő lehetőségeket kínál a népi kézművesség különböző ágainak felelevenítése, különösen, ha a helyi hagyományokra épül. Ezek a XXI. század mindennapi életében is funkcionális szerepet kell, hogy kapjanak. A fazekasműhelyek, fafaragó közösségek, hímző körök, kosárfonó csoportok, bőrművesek, szíjgyártók, nyergesek, gyapjú- és vászonszövő csoportok illetve az egyének alkotásai nemcsak az örömszerzés forrásai, hanem mives, funkcionális termékek.

A kreativitás és a kultúra, ill. az azokhoz kötődő iparágak terjeszkedése nem csupán a társadalmi-kulturális mozgások eredménye, hanem az európai versenyképességet erősítő stratégiáé is. A kreatív ipar ma a világ egyik legfejldőbb ágazata. Az örökségvédelem, ezen belül a népi kézművesség, ezen iparág része, amely versenyképes munkahelyeket teremt.

Célunk, hogy szakmai javaslataink keretét biztosítsanak a közös gondolkodásnak, hogy olyan középtávú, térségi és helyi fejlesztési – fejlődési programok létrejöttét segítsük, melyek

a helyi hagyományokon alapulnak, hitelesen, minőséget garantálva reprezentálják településüket, térségüket, hozzájárulva az országimázs újabb arcához.

A népi kézművesség jelenlegi helyzetét és jövőjét elemezve a következő SWOT analízisek készültek:

Jogi, gazdasági környezet

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
Kormányzati szándék: készülhet népi kéz-műves stratégia	A terület több szaktárcához tartozik, amelyek között nincs párbeszéd
A népi iparművészettel kapcsolatos állami feladatokról szóló 114/2004. (IV. 28.) Korm. Rendelet	Fiskális politika dominanciája a szellemi és tradicionális értékekkel, a nemzeti kultúra értékeinek megőrzésével szemben
12/2004. (V. 21.) NKÖM rendelet a népi iparművészettel kapcsolatos állami feladatok végrehajtásáról	A civil törvény módosítása által okozott nehézségek miatt az egyesületek munkája ellehetetlenedik
Hatályos Hungarikum törvény megléte	A népi kézművesség fogalom egyértelmű meghatározásának hiánya, ebből eredően a fogalom eltérő tartalmú alkalmazása a törvényekben, rendeletekben
Magyarország csatlakozása a Szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló UNESCO egyezményekhez	Jogbizonytalanság
A 2007.évi CXXVII. Törvény. /ÁFA törvény/ VI. fejezet 85.§ n.) pontja alapján a tevékenység közérdekű jellegére tekintettel mentes az adó alól	A vállalkozások magas adminisztrációs terhei
	Adózási jogszabályok gátja
	Pénzügyi, számviteli terhek
	A telephely, műhely működési engedélyek kiváltásának differenciálatlansága a hatósági szabályozásban
	Pályázati támogatási lehetőségek szűkösége, bonyolultsága, utófinanszírozásból adódó problémák
	A népi kézművesség területén megvalósítható tevékenységi, vállalkozási struktúra nem megfelelő
	Értékesítési (bolt) hálózat hiánya
	A minőségi és kezdő vállalkozások létrejöttének ösztönzésének, és fennmaradásuk segítésének hiánya
	Páva védjegy alkalmazása esetleges, így nem alakult ki a társadalmi elismertsége
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Óstermelői igazolvány kiterjesztése a népi kézművesek számára is	A hiteles, értékes, magas élőlátás igényű termékek kiszorulása a piacról
Szociális önfoglalkoztatás kiterjesztése a népi kézművesekre is	A népi kézművességgel foglalkozó mesterek egy része nem piacépes, vállalkozásukat képtelenek fenntartani
Népi iparművészeti tevékenység áfa-mentességének biztosítása a szervezetek esetében is	Kezdő vállalkozások tőke és a piac hiánya miatt nem tudnak fennmaradni,
Kistermelői értékesítés kedvezményeinek kiterjesztése a népi kézművesek számára	Utánpótlás hiánya

a T/7955. számú „a munkahelyvédelmi akciótervben foglaltak megvalósítása érdekében szükséges egyes törvények módosításáról” szóló törvényjavaslat 4.§-ban a 25 év alatti, és az 55 év feletti foglalkoztatott után igénybe vehető adókedvezmény. Javaslat: indokolt módosítani a kedvezmény igénybevehetőségének határait	A jelenleg még élő, európai szinten is egyedülálló tudás folyamatosan elvész, visszaszorul mint közösségépítő és gazdasági tényező
Hálózati, együttműködési rendszerek megfelelő kialakítása, kihasználása, összekapcsolása (Szövetkezeti és klaszter szervezeti formák népszerűsítése)	Jogi és értékesítési bizonytalanságból adódik a pályaelhagyók számának növekedése
Gyermekjáték (38/2011. (X. 5.) NGM rendelet a gyermekjátékok biztonságáról) A rendelet hatálya alól ki kell venni a kézműves termékeket. Azokra vonatkozóan egy a kistermelői rendelethez hasonló könnyített jogszabály megalkotása szükséges.	
Köztéri játszóterek szabványainak újragondolása faragott játszóterek, mint hugarikumok újbóli elterjedése érdekében	
Helyi termék prioritás a VM stratégiában, jogszabályaiban, helyi kézműves termék meghatározása, helyi ételmisszer, feldolgozott kézműves ételmisszer és népi kézművesség együttes termékskálája	
A Páva védjegy alkalmazása, megerősítése nemzeti védjeggyé emelése	
Városokban működő népi kézművesek, szervezetek is jussanak vidékfejlesztési pályázati forrásokhoz, hogy ezzel is a vidéki tevékenységeket segítsék	
Megfelelő bolthálózat (galéria, mesterporta, nyitott műhely, műhelygaléria, Kincseskamra) létrehozása.	
A közterületen történő árusítás szabályozása a hiteles, minőségi termékek védelme érdekében.	
A kézműves termékek előállításához szükséges alapanyagok megtermelésének lehetőségeit segítő jogi szabályozások megalkotása	
A Köznevelési törvény módosítása annak érdekében, hogy pedagógus, Népi játék és kismesterségek oktatója végzettségű kézművesek is oktathassák iskolarendszerben a kézművességet	

Társadalmi elismertség – társadalmi környezet

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
A Hagyományok Háza az alkotók, bírálók, zsűriörök véleményét, szemlélet változását folyamatosan követő minősítő tevékenysége	A népi kézművesség általános társadalmi megbecsültsége főleg az ismeretek és a megfelelő marketing hiánya miatt még mindig alacsony.
NESZ, mint az alkotókat összefogó érdekképviselő, szervezetileg országos lefedettséget biztosító civil szervezet működése	A köztudatban a divatos, közhelyszerűen ismert kultúrák mellett a tájegységekre jellemző népi kultúra ismeretének hiánya
Helyi, térségi és nemzeti értékeink felismerésének, elfogadásának általános fokozódása	A zsúrizett népi kézműves tárgyak a piacon nincsenek megkülönböztetve a gagyitól (védjegy).
Hungarikum törvény konzekvens, szakmailag hiteles végrehajtása a helyi és országos értékleltár kidolgozásával	Gyenge PR.
A Szellemi Kulturális Örökség megőrzéséről szóló UNESCO egyezmény - további bővítési lehetőségek kihasználása a népi kézművesség területén	Médiában való jelenlét hiánya.
Kézműves tárgyak, alkotások felértékelődése (a tudatos vásárlók szemében megnőtt az egyedi, a kézzel készített termékek értéke)	Állami és egyéb támogatások hiánya, kiszámíthatatlansága.
Népművészet Ifjú Mestere, Népi Iparművész, Népművészet Mestere cím társadalmi rangot, elismerést jelent	Profi menedzsment hiánya.
	Hiteles, szakmailag, társadalmilag elfogadott, ismert, ikon emberek hiánya
	Az érdekképviselő, érdekvédelem alacsony határfokon működik.
	A működést segítő feltételek hiánya nagymértékben befolyásolja a gyermek-, ifjúsági-, felnőtt alkotó-, szakmai közösségek számát
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
Szemléletformálás a média és az oktatás segítségével	A hagyományos népi kultúra nem tölti be közösségmegtartó, identitásnövelő erőt képviselő szerepét
A hagyományismeret, népi kézművesség NAT-ba, helyi tantervbe való beemelése, alkalmazása	Szakköri élet megszűnése, az iskolákban és a közművelődésben egyaránt, a szakmai közösségi tevékenységek háttérbe szorulását eredményezheti
Szakképzés erősítése – Kulturális és nemzeti örökségvédelmi szakképesítés belső tartalmának kidolgozása	A civil szervezetek gyengülésével veszélybe kerülhet a kézműves tevékenység jövője.
A népművészeti, a népi kézműves tudás széleskörű ismertté tétele, gyermek, ifjúsági és felnőtt alkotókörökben, közösségekben	Gyenge érdekérvényesítő, érdekvédelmi képesség
Az alapfokú művészetoktatási képzésben tiszta profilú népi kézműves tanszak létrehozása	Előregedés
Hungaricum értéktárak kialakításában – a kézművesség esetében - a NESZ, a Hagyományok Háza, valamint további szakemberek bevonása	Szakkák kihalása.

Szervezett együttműködés a falusi-, és kulturális turizmussal	A Hungarikum törvényt és a szellemi kulturális örökségvédelmet még nem követi a szakmai minőség védelme, befogadásukat nem segítik az értéket megkülönböztető kedvezmények. Az értékek devalválódása
Stratégiai partnerek összehangoltabb, tudatos együttműködése, programalakítása	
Helyi termékek helyi kézműves csomagolása, helyi termelők, kézművesek, vendéglátók együttműködésének támogatása a nagyobb hozzáadott értékű termékek létrehozása érdekében	Az átlagember szemében nem válik élesen ketté az értéktelen és a hiteles alkotás
Nemzeti, helyi identitást erősítő viseletkultúra széleskörű bemutatása, használhatóságának, esztétikai értékeinek megismertetése, megkedveltetése	Vásárlóerő fizetőképességének csökkenése, az árcentrikus választás erősödése
Autentikus kortárs népművészeti tárgyak használatának széleskörű bemutatása, ünnepi és hétköznapi alkalmakkor, esztétikai értékeik és praktikusságuk hangsúlyozásával.	Minőségi problémák tisztázatlansága az ellenőrizetlen, nem zsúrizett helyi termékkel kapcsolatban
Tudatos vásárlók, lokálpatriotizmus, lojalitás erősítése.	
Az alkotó mesterek tevékenységének, személyiségének garanciái a termékértékesítés során. Ezeknek a szubjektív értékeknek alkalmazása a reklám- és marketing tevékenységekben.	
Nemzetpolitikai szintre emelni a népi, nemzeti értékeket.	
Hiteles személyek megnyerése, bekapcsolása a hagyományok megszerettetésének, terjesztésének, támogatásába	
A települések helyi, térségi fejlesztési tervében jelenjen meg az adott térség, település építészeti, kézműves hagyományait megjelenítő arculat	
Nemzetközi megbecsültség kivívása - erősebb jelenlét a kulturális diplomáciában. Kulturális évadok jobb kihasználása a nép-művészet szempontjából.	

Működési környezet

ERŐSSÉGEK	GYENGESEGEK
Kézműves alkotóházak megléte	NEA, és más pályázati lehetőségek beszűkültek, nem nyújtanak fedezetet a biztos működéshez, ezért a meglévő alkotóházak, mint szakmai tudásbázis központok, és közösségi terek sorsa bizonytalan
Közösségi szinterek bővülése (LEADER)	Vásárok, fesztiválok színvonala változó. Sokszor keveredik az értékes az értéktelennel, a vásárló pedig ismeretek híján nem tudatos,
IKSZT közösségi terek megjelenése a hagyományos kulturális intézmények mellett	A fesztiválszervezők a kézművesekből csupán profitálni akarnak, magas a helypénz, szerény a vásárlóerő, a mesterségbemutatókat – különböző minőségű – attrakcióként és nem érték közvetítés, hagyomány átörökítésként kezelik.
Megnőtt a helyi piacok, fesztiválok száma: amelyek lehetőséget biztosítanak az értékesítésre, bemutatkozásra	Kevés a mesterségéből élő, professzionális, a szakmájukat vállalkozóként folytató kézművesek száma.
Múzeumi, és egyéb közművelődési programok kiszélesedése	Az utófinanszírozó, fejlesztési pályázatok nem, vagy nehezen működnek ebben a körben, mivel az egyesületek és mesterek tőkeszegények
Falusi turizmus erősödése, követendő példák elterjedése a népi kézművesség és a turizmus együttműködése	Kevés a népi kézművességet érintő, alkotást, működést, innovációt ösztönző pályázat
	A kézművesek nem rendelkeznek a pályázatíráshoz szükséges tudással, technikai, infrastrukturális feltétellel
	PR és marketing a szükséges fedezet hiányában alacsony színvonalú vagy nincs, a közmédiának pedig ritkán témája a népi kézművesség
	A kézműves termékekről szóló információk eljuttatása nehézkes a potenciális vásárlókhoz
	A népi kézművesség közösségi tereinek infrastruktúrája szegényes. Az alkotások bemutatásához vagy a tevékenység műveléséhez szükséges eszközök, épületek száma, fogadótere szerény
	A népi kézművességért dolgozó, menedzsmenttudással rendelkező főállású szakemberek száma alacsony
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A létező közösségi szinterek tevékenységének összehangolása, működő, a lakosság széles rétegeit vonzó hiteles, hagyományőrző kézműves programokkal történő kitöltése	A meglévő intézmények, közösségi terek működési feltételek hiánya miatt kiürülnek
A fesztiválok, rendezvények összehangolása, mert ezek gyakran kioltják egymást	A fesztiválok, vásárok mennyiségével párhuzamosan nő a kereskedők, viszonteladók részvétele is, ami sokszor minőségromláshoz vezet.
A népi kézművesség műveléséhez szükséges épületbeli és tárgyi infrastruktúra bővítése	A piac, az olcsó termék diktálja az alkotások irányvonalát, mely minőségi romláshoz vezethet.

A népi kézművességért dolgozó, menedzsmenttudással rendelkező főállású szakemberek számának növelése	Az önfoglalkoztatású kézműveseket nem támogatja a jelenlegi gazdasági és jogi szabályozás
Vásárok, helyi rendezvények esetében a helypénz megállapítás szempontjából más-más kategóriát alkossanak a kereskedők, viszonteladók és az alkotó kézművesek	Megélhetési problémák kezdő és a mesterséget évtizedek óta folytató mesterek esetében is
Népművészeti termékek állandó értékesítési helyeinek létrehozása	Gazdasági válság miatt alacsony kereslet
MNVH által nyújtott stratégia nyitott lehetőségeinek kihasználása (témák felvetése, bírálatok.. stb.)	Távol-Keleti termékek árasztják el a piacot, amivel szemben a magyar kézművesek portékái nem versenyképesek.
A turizmus és a hiteles, értékes kézművesség összekapcsolása, együttműködése – tematikus kézműves, hagyományutak, mű-helylátogatási - programok rendszerének kialakítása	A pályázati rendszer kiszámíthatatlansága, a működési feltételek bizonytalansága miatt a népi kézművességgel foglalkozó egyesületek, közösségek léte, alkotóházak, kézműves közösségi terek fenntartása veszélybe kerül
A fálusi turizmus színtereinek, a lokális kultúrát képviselő hiteles tárgyi környezetnek kialakítása, alakítása	
Szakmai színvonal erősítése védjeggyel Országos védjegy – helyi termék védjegy (ellenőrizhetőség biztosítása)	
A népi kézművességet támogató gazdasági és jogi környezet következtében az önfoglalkoztatás növekedése vidéken	
A népi kézművesség kiegészítő tevékenységként való megjelenése a családi gazdaságoknál – bedolgozói jogviszony rendezése, teljes értékű munkaviszonyként való kezelése	
Kedvező adózási környezet biztosítása	
Célzott nemzeti és nemzetközi marketing	
A szakterületet, a népi kézműves szakmákat érintő, ösztönző pályázati lehetőségek megteremtése	
NESZ rendelkezzen kamarai érdekképviselési jogokkal	

Népi kézműves szakmai környezet

ERŐSSÉGEK	GYENGESEGEK
Hagyományok Háza szakmai, és értéket ösztönző hatósági minősítő tevékenysége	Csökken a kézművesek száma.
Népművészeti Egyesületek szakmai szerepvállalása	Magas a mesterek átlagéletkora, egyes szakmákban nincs utánpótlás.
Országos Képzési Jegyzékben a népi kézműves szakmák megléte	Mesterek nem oktathatnak iskolarendszerben
Magas színvonalú szakmai pályázatok	Színvonalas, piacképes termékek marketingje, piacra jutása, bemutatása, csomagolása nem megoldott
Szakmai tudás, mint befektetett szellemi tőke még érvényesül	Az alkotóknál és a menedzsment szakemberek körében a szükséges új tudások hiánya. (marketing, számítógépes ismeretek, pályázatírás, stb.) jelentős
Jó gyakorlatok, bázis műhelyek létezése. Közösségi szinterek megléte	Az oktatás nem ér el minden korosztályhoz, különösen jellemző ez az általános iskolai korosztályra, a fiatalokra.
Sokszínű, kreatív, megújuló alkotó tevékenység	Nincs kidolgozva a helyi termék fogalma, pontos definíciója.
A ma emberének igényeit kielégítő, használati funkciókkal bíró, tárgyi (környezet és öltözködési) kultúra megerősödése	„Speciális” iskolák térhódítása a szakképzésben – kellő etikai magyarázat hiányában – a képzés presztízsének csökkenésével jár a tájékozatlan társadalmi rétegek körében
Az alkotómunkában a folyamatosság biztosítása.	Nincs jelen a közoktatásban, csak érintőlegesen jelenik meg műveltségi területekben.
Elhivatott, kiváló mesterek munkássága	Alapfokú művészetoktatási képzésből is kimaradt a népi kézművesség (utánpótlás hiánya).
Megbízható adatbázis az országban tevékenykedő népi kézművesekről	A szakiskolák állandó megmaradási, fenntartási gondokkal küzdenek
	Felsőfokú képzés hiánya (kézműves- tanárképzés)
	A népi kézműveseket tömörítő egyesületek, közösségek fenntartási gondokkal küzdenek
	Alapanyag beszerzésének problémái számtalan szakmában.
	Jövőkép hiánya a fiatalok érdeklődését csökkenti
	Alkotóházak szakmai működése jelenleg nem biztosított, hiányoznak a működést segítő pályázati források.
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
A népi kultúra értékeinek elismerése és helyzetbe hozása kormányzati szinten	Szabadidős tevékenységben nem jelenik meg a népi kézművesség (sem alkotói, sem befogadói szinten).
Média jelenlétének növelése a népi kézművességben	Támogatási források csökkenése és kiszámíthatatlansága a kézművesség minden területén
Oktatás kiszélesítése minden korosztályra,	Előregedés
A nemzetközi és országos pályázatok lehetőségeinek kiszélesítése.	Szakmák kihalása.
Szakmai továbbképzések, tapasztalatcserék bővítése	A jelenleg még élő, európai szinten is egyedülálló tudás folyamatosan sorvad, esetleg elvész, visszaszorul mint közösségépítő és gazdasági tényező

A falusi turizmus szereplői és szolgáltatásai (kapcsolódási lehetőség megteremtése)	
Építészek, kézművesek együttműködése a települések hagyományos arculatának megfelelő terek kiépítése érdekében	
Különböző közösségekben a tudás átadás lehetőségének bővítése (tábor, szakkör, versenyek, stb.)	
Múzeumpedagógiai lehetőségek kihasználása, a közművelődési és közgyűjteményi intézmények tevékenységének koordinálása	
A népi kézművességet oktató iskolák, a tevékenységgel foglalkozó intézmények, civil szervezetek megerősödése	
Felsőfokú képzés (kézműves-tanárképzés) beindítása	
A kiháló szakmák esetében a mestereknél megszerzett gyakorlati oktatás feltételeinek megteremtése	
Népi kézműves iskolarendszerű és speciális oktatáshoz kapcsolható ösztöndíjak (pl.: inas, vándorlegény, inkubátor házak, képzés...) rendszerének kidolgozása	
A különböző oktatási szintereken, a még hiányzó képzési tartalmak kidolgozása	
Népi kézműves mesterek, dizájnerek, iparművészek együttműködésének elősegítése	
A népi kézművesség műveléséhez szükséges hazai alapanyagok biztosítása	

1. A népi kézművesség jövőképe

A népi kézművesség – mint a vidékfejlesztés egyik lehetséges eszköze – a vidék társadalmában, gazdaságában hangsúlyosan van jelen.

A lokális kultúra a helyi közösségeket indukáló, megszilárdító, a helyi identitást erősítő, közösségi értékeket teremtő, ezáltal népesség megtartó képességgel bíró tényezővé válik.

A népi kézművesség továbbélő hagyományát társadalmi elismerés, biztonságos és kedvező gazdasági környezet övezi. A kézművesség a társadalom műveltségének része, a társadalom széles rétegei előtt ismert és kedvelt tevékenység, amely mindennapi életünk részeként a tárgyak használatában is megnyilvánul.

A magyar tárgyképző népművészet megújul. A helyi kézműves termékek színvonalasan reprezentálják a települések hagyományait. A közösségi színterek hálózata karakteres, igényeket orientáló szolgáltatással vesz részt a hagyományőrzésben, az oktatásban, az országimázs megteremtésében.

A magyar kézművesek termékeire, alkotásaira széleskörű igény mutatkozik, mely az értékesítés hálózatában a lakosság számára elérhetővé válik. A minőségi kézműves szolgáltatás, a helyi értékeket megjelenítő kézműves termék a háztartásokban használati tárgyként jelenik meg, a bel- és külföldi turizmus integrált részévé válik.

A népi kézműves örökségnek és minőségi szakmaiságának átadása megoldott, fenntarthatósága, személyi és tárgyi feltételei biztosítottak.

2. Stratégiai célok:

- 1) Hagyományaink társadalmi elismertségének növelése.
- 2) A hagyományait őrző vidéki életforma, életszemlélet értékeinek preferálása, mely segíti a különböző térségekben élők helyben való boldogulását.
- 3) Értékalapú társadalmi szemlélet kialakítása.
- 4) Támogató jogszabályi környezet kialakítása.
- 5) A tájegységek sajátos, népi építészeti és népi kézműves elemeinek megjelenése a települések arculatában.
- 6) Hagyományos szellemi és gyakorlati tudás, szellemi és tárgyi örökség összegyűjtése és továbbadása a fiatal nemzedéknek. Az oktatás teljes vertikumának kiépítése.
- 7) Közösségi színterek biztonságos működtetése, tárgyi és személyi feltételeinek javítása, munkájuk összehangolása. E közösségi terek működő – a lakosság széles rétegeit vonzó – hiteles hagyományőrző kézműves programokkal történő hasznosítása.
- 8) Ágazati együttműködések kiépítése a népi kézművesség hatékonyabb, hitelesebb széleskörű megnyilvánulása, társadalmi jelenléte érdekében.
- 9) Innováció, annak érdekében, hogy a létrejövő népi kézműves tárgyak formavilágukban, anyagukban és funkciójukban megfeleljenek a mai kor embere mindennapi igényeinek.

3. A célok megvalósításához szükséges feladatok:

3.1. *Hagyományaink társadalmi elismertségének növelése*

- Kormányzati szándék és szerepvállalás erősítése, a népi kultúra értékeinek elismerése és helyzetbe hozása, melyben kifejezi az állam a területhez való lojalitását. A népi, nemzeti értékek nemzetstratégiai szintre emelése, a stratégiai partnerek keresése és együttműködése.
- A Páva védjegy megerősítése, nemzeti védjeggyé nyilvánítása. A kézműves termékek védelmének, társadalmi elismertségének, szakmai színvonalának erősítése, növelése. Az országos védjegy mellett a helyi termék védjegy létrehozásának támogatása. A védjegyek ellenőrizhetőségének biztosítása.
- Marketingmunka erősítése, a mesterek és mesterségek, a közösségi hagyományörző tevékenységek szélesebb körben történő népszerűsítése, a nagyobb társadalmi ismertség, elfogadottság érdekében. Rendszeres média megjelenés megteremtése a közmédiában országos és helyi szinten. A feladat finansziális háttérének kialakítása. Célzott nemzeti és nemzetközi marketing. Hiteles személyek védnökségének, támogatásának elérése.
- Pozitív példák, követendő életformák bemutatása, népszerűsítése.
- Az Országos Népművészeti Kiállítás és az országos szakmai pályázatok olyan rangra emelése, mint a többi magas művészeti ágak pályázatai. Jelenjen meg ez az elismerési forma az állam védnökségében, a megfelelő értékű díjakban, publicitásban egyaránt.
- Nagyobb szerep a nemzetközi kulturális diplomáciában. A magyar népi kézművesség reprezentatív bemutatkozási lehetőségeinek biztosítása kiállítások, mesterség-bemutatók és más rendezvények formájában. A határon túli magyarság számára oktatási csereprogramok közvetítése. A megbecsültség egyik módja lehet a terület kulturális évadokban való karakteres megjelenése.
- Központi beszerzéseknél a hagyományokat őrző termékek vásárlása. A népi kézműves kultúra tárgyainak beemelése a diplomáciai reprezentációs ajándékok közé.
- A szakterületet, a népi kézműves szakmákat érintő nemzetközi és országos pályázati lehetőségek kiszélesítése, a célok megfogalmazásánál és a pályázatok elbírálásánál a Hagyományok Háza és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége szakembereinek bevonása.

3.2. *A hagyományait őrző vidéki életforma, életszemlélet értékeinek preferálása, mely segíti a különböző térségekben élők helyben való boldogulását*

- A Hungarikum törvényből fakadó helyi értéktárak összeállításában a Hagyományok Háza és a NESZ szakembereinek részvétele.
- A helyben megtermelt alapanyagok, termékek és az ehhez kapcsolódó szolgáltatások támogatása.
- Helyi termék prioritás a VM stratégiában, és a jogszabályokban. A helyi kézműves termék, a helyi élelmiszer, a feldolgozott kézműves élelmiszer meghatározása és ezek együttes termékskálájának megjelenítése. A helyi értékekre épített fejlesztésekre pályázati támogatások biztosítása.

- Képzések, oktatás kezdeményezése, programok megvalósítása, amelyek a helyi közösségi-, közéleti tudást, a helyben élést és a helyi gondolkodást segítik.

3.3. Értékalapú szemlélet kialakítása

- A helyi, térségi ünnepeken, fesztiválokon kiemelt szakmai rendezvényeken a hiteles kézművesség megjelenésének ösztönzése. Ehhez megfelelő támogató struktúrák, ajánlások elkészítése megyei szinten.
- Média megjelenés, marketing, a népi kézművesség ismertebbé tétele, elfogadtatása. Szemléletformálás a média, az oktatás és a kultúra eszközeinek segítségével. Pozitív példákkal segíteni a tudatos vásárlóvá válást a lokálpatriotizmus erősítését. Az alkotó mesterek tevékenységének, személyiségének garanciái a termékértékesítés során. A mester arcának reklám- és marketingértékének megteremtése.
- Vásárok, helyi rendezvények esetében a helypénz megállapítás szempontjából más-más kategóriát alkossanak a kereskedők, viszonteladók és az alkotók kézművesek.

3.4. Támogató jogszabályi környezet kialakítása

- Tárcaközi egyeztetések kezdeményezése a népi kézművességet érintő támogató jogszabályi környezet kialakítása érdekében.
- Közoktatási törvény módosítása annak érdekében, hogy a „Népi játék és kismesterségek oktatója” végzettségű pedagógusok, kézművesek, valamint a „Népművészet Mestere” és a „Népművészet Ifjú Mestere” címmel rendelkezők oktathassanak kézművességet az alapképzésű művészeti oktatásban, a lehetséges középfokú oktatásban és a szakképzésben.
- A népi kézművesek vállalkozási formáira jellemző speciális jogszabályok megalkotása. Könnyen alkalmazható és értelmezhető jogszabályok.
- Östermelői lehetőség és a szociális önfoglalkoztatás kiterjesztése a népi kézművesekre is.
- Kistermelői értékesítés kedvezményeinek kiterjesztése a népi kézművesek számára.
- A munkahelyvédelmi akciótervben foglaltak módosítása annak érdekében, hogy az igénybevehetőségének határai megváltozzanak.
- Kedvező adózási lehetőségek biztosítása.
- Népi iparművészeti tevékenység ÁFA-mentessége.
- Könnyített engedélyeztetési folyamatok megteremtése a népi kézműves termékeknél, a telephelyeknél. Az alkalmazott szabványok feleljenek meg a népi kézművesség jellegzetességének.
- Köztéri játszóterek szabványainak újragondolása, a faragott játszóterek, mint hungarikumok újbóli elterjesztése.
- Vidékfejlesztés, kisgazdaságok, helyi piac támogatása, feltételeinek megteremtése.
- A közterületen történő árusítás szabályozása a hiteles termékek védelme érdekében.
- NESZ, mint a kamarai feladatot is ellátó egyik szervezet jelenjen meg.

3.5. A tájegységek sajátos népi építészeti és népi kézműves elemeinek megjelenése a települések arculatában

- Szoros kapcsolattartás az építész és művészeti szakma képző helyeivel, közös projektek kezdeményezése a szervezetek és kézművesek bevonásával, a mestereknél megszervezett gyakorlati oktatás kidolgozásával.
- A települések helyi, térségi fejlesztési tervében szerepeljen az adott térség építészeti, kézműves, a település hagyományainak megfelelő arculat kialakítására való törekvés: faragott játszóterek, mint hungarikumok újbóli helyzetbe hozása, Helyi Hagyományok Háza program (HHH) megvalósítása,
- Népi építészeti karakterek gyűjtése és összefoglalása. Olyan tervezési segédlet összeállítása, amely egyszerű, közérthető, didaktikus formában szakmai "bulletint" jelent az itt építkezők számára.
- Nyári (nemzetközi) Tradicionális Építészeti és Kézműves Alkotótáborok (TÉKA) lebonyolítása.

3.6. Hagyományos szellemi és gyakorlati tudás, tárgyi örökség összegyűjtése és továbbadása a fiatal nemzedéknek. Az oktatás teljes vertikumának kiépítése

- Oktatás kiszélesítése minden korosztályra.
- A hagyományismeret, népi kézművesség NAT-ban, helyi tantervben való megjelenése.
- A művészeti alapképzésben az önálló népi kézműves tanszak létrehozása.
- Népi kézműves iskolarendszerű és speciális oktatáshoz kapcsolódó ösztöndíjak (pl. inas, vándorlegény, képzés; inkubátorházak) rendszerének kidolgozása, működési hátterük biztosítása. Pályakezdekők támogatása, mesterlegény vándorutak kialakítása.
- Kihaló félben lévő szakmák esetében a mestereknél megszervezett gyakorlati oktatás feltételeinek megteremtése, az elhunyt, vagy idős, munkaképtelen mester műhelyének, eszközeinek tovább működtetéséhez szükséges feltételek megteremtése.
- Szakképzés helyzetének stabilizálása (tárgyi, személyi feltételek, biztonságos intézményi működési feltételek).
- Felsőoktatásban a tanárképzés lehetőségének megteremtése.
- A különböző oktatási szinteken a még hiányzó képzések tartalmának kidolgozása a Hagyományok Háza és a NESZ szakembereinek bevonásával.
- Formális oktatáson kívüli képzési programok indításának szorgalmazása. A népművészet, népi kézművesség értékeinek bemutatása, az ismeretek átadása különféle módokon, pl. szakkörök, szakmai továbbképzések, oktatók, képzők képzése, tapasztalatcserek, táborok, versenyek, stb.

3.7. Közösségi színterek biztonságos működtetése, tárgyi és személyi feltételeinek javítása, munkájuk összehangolása. E közösségi terek működő – lakosság széles rétegeit vonzó – hiteles hagyományőrző programokkal történő hasznosítása.

- Népi kézműves régiós bázisközpontok létrehozása, a meglévő közösségi terekre építve. Országos szinten 5-6 képző központ, népi kézműves centrum kialakítása alkotó műhelyekkel. A meglévő alkotóházak megerősítése, újak létrehozása, a működésük támogatása, kiszámítható pályázati rendszer biztosítása.
- Népi kézműves tevékenységet befogadó táborhelyek infrastrukturális kialakítása.
- Együttműködési megállapodások helyi, országos szinten a népi kézművességgel foglalkozó egyesületekkel, az oktatási, közművelődési, közgyűjteményi intézményekkel, IKSZT-ekkel, tájházakkal, népfőiskolákkal, erdei iskolákkal, stb. – ezek népszerűsítése, tartalom és működés folyamatosságának biztosítása érdekében.
- A létező közösségi színterek tevékenységének összehangolása, működő, a lakosság széles rétegeit vonzó hiteles, hagyományőrző kézműves programok megvalósítása, fesztiválok koordinálása.
- Hálózati, együttműködési rendszerek megfelelő kialakítása, kihasználása,
- összekapcsolása. (Szövetkezeti és klaszter szervezeti formák népszerűsítése)
- Mesterség – hagyomány utak kialakítása. A turizmus és a hiteles, értékes kézművesség összekapcsolása, együttműködése – tematikus kézműves, hagyomány utak, műhelylátogatási programok rendszerének kialakítása. A falusi turizmus színtereinek, a lokális kultúrát képviselő hiteles tárgyi környezetének kialakítása. Tematikus Jeles Napok, gasztronómiai, gazdálkodás – életmód bemutató útvonalak kialakítása.
- Menedzsment tudású szakember alkalmazása, aki segíti az adott megyében lévő kézműveseket és a kézművesekkel kapcsolatos szolgáltatásokat (marketing, pályázatírás, informatika, együttműködési lehetőségek felkutatása).
- Városokban működő népi kézművesek és szervezeteik, vidékfejlesztési pályázati forrásokhoz juttatása annak érdekében, hogy a vidék tevékenységét szolgálják.

3.8. Ágazati együttműködések kiépítése a népi kézművesség hatékonyabb, hitelesebb széleskörű megnyilvánulása, társadalmi jelenléte érdekében

- Együttműködés az agráriummal, környezetvédelemmel a kézműves mesterségek hazai alapanyag ellátása és biztosítása érdekében (fűz vessző, kukoricacsuhé, gyékény, sás, káka, nád, szalma, kender, gyapjú, csont, szaru, bőr tekintetében).
- Együttműködés a Nemzeti Parkokkal, az egyetemekkel, a közoktatással, az agro-, a falusi turizmus képviselőivel. Stratégiai partnerség kialakítása.
- A helyi és országos értékesítési lánc, bolthálózat (galéria, mesterporta, műhelygaléria stb.) létrehozása. Pl. Kincseskamra program, hagyományos és Web áruház kialakítása, mely katalógusként és értékesítési felületként is funkcionál.

3.9. Innováció, annak érdekében, hogy a létrejövő népi kézműves tárgyak formavilágukban, anyagukban és funkciójukban megfeleljenek a mai kor embere mindennapi igényeinek.

- A helyi kulturális értékeket hitelesen megjelenítő termékek innovációja, a falusi turizmus színtereinek helyi, hagyományos stílusú berendezése a lokális viseletek elterjesztése érdekében, dizájnerek, néprajzzal-, turizmussal foglalkozó szakemberek bevonásával.
- Népi kézműves mesterek, dizájnerek, iparművészek együttműködésének elősegítése – pályázatokkal, kiállításokkal, táji értéket, hagyományt közvetítő enteriőr bemutatókkal – annak érdekében, hogy közösen alkossanak hagyományokból merítő új, izgalmas tárgyakat.
- Helyi termékek helyi kézműves csomagolása, helyi termelők, kézművesek, vendéglátók együttműködésének támogatása a nagyobb hozzáadott értékű termékek létrehozása érdekében.
- Autentikus kortárs népművészeti tárgyak divatjának megteremtése.
- Nemzeti és helyi identitást erősítő viseletkultúra divatjának megteremtése.

A népi kézművesség helye a Nemzeti Vidékstratégiában:

Kapcsolódási pontok a Nemzeti Vidékstratégia alapelveihez, célkitűzéseire, stratégiai területeihez

A **Nemzeti Vidékstratégia** stratégiai területei, és a dokumentumban megfogalmazott nemzeti stratégiai programok kapcsolata a **Népi Kézműves Stratégia cél és feladat rendszerével** (a pontokkal meghatározott címek a Népi kézműves stratégiában szereplő fejezet címek. Többszöri előfordulásuk az egyes programokban a többszöri érintettséget jelzi):

Helyi gazdaságfejlesztés

- *Helyi termék, helyi piac, közvetlen értékesítési program*

4.5. Helyi termék, helyi érték (kézművesek, mezőgazdasági termelők együttműködése a lokális kultúrában, Kincseskamra program, új képzési formák)

- *Vidéki turizmus, falusi vendéglátás program*

4.8. Falusi turizmus, vendéglátás

- *Helyi vállalkozásfejlesztés, szociális gazdaságfejlesztési program*

4.1.A gazdasági szabályozás, törvényi változtatások igénye a népi kézműves vállalkozások eredményes működése érdekében tett javaslatok

Vidéki szellemi és fizikai infrastruktúra, életképes vidéki települések, helyi közösségek

- *Képzés szakoktatás program*

4.2. Az oktatás-képzés rendszereiben a népi kézművesség oktatása, az utánpótlás biztosítása szempontjából nélkülözhetetlen teendők

4.3. Nonformális képzések, informális tanulási formák rendszerének bővítése terén szükséges teendők

4.5. Helyi termék, helyi érték (kézművesek, mezőgazdasági termelők együttműködése a lokális kultúrában, Kincseskamra program, új képzési formák)

4.4. A közösségi színterek, működésének feltételrendszere

- *Fogyasztói szemléletformálás program*

4.9. Marketing stratégia

- *Népfőiskolai program*

4.3. Nonformális képzések, informális tanulási formák rendszerének bővítése terén szükséges teendők

- *Falufejlesztés, vidéki értéktár és örökség program*

4.6. A települések arculatában (közterületek, játszóterek, település bútorok, épületek, belső tereinek a helyi hagyományoknak megfelelően történő kialakítása,) kézművesek-építészek együttműködése.

Fenntartható agrárszerkezet és termeléspolitika

- *Ökológiai gazdálkodás program*

4.7. Alapanyag termelés, értékesítési lehetőség kézművesek – mezőgazdasági termelők (feltételrendszer, értékesítési rendszer kidolgozása)

- *Táj és agrár környezetgazdálkodási program*

4.7. Alapanyag termelés, értékesítési lehetőség kézművesek – mezőgazdasági termelők (feltételrendszer, értékesítési rendszer kidolgozása)

Hozzáadott értéknövelés

- *Élelmiszer feldolgozás program*

4.5. Helyi termék, helyi érték (kézművesek, mezőgazdasági termelők együttműködése a lokális kultúrában, Kincseskamra program, új képzési formák)

Térségi komplex vidékfejlesztési programok

A helyzetelemzés munkaanyagban bemutatott **2.5. Jó példák tára**

A népi kézművesség kapcsolódása más kormányzati területhez:

EMMI – Oktatásért Felelős Államtitkárság

4.2. Az oktatás- képzés rendszereiben a népi kézművesség oktatása, az utánpótlás biztosítása szempontjából nélkülözhetetlen teendők

EMMI - Kultúráért Felelős Államtitkárság

4.3. Nonformális képzések, informális tanulási formák rendszerének bővítése terén szükséges teendők:

4.4. A közösségi szinterek, működésének feltételrendszere

4.4.4. A Tájházak lehetséges feladatai

EMMI - UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága

2.4.4.A kézművesség helye a szellemi kulturális örökség megőrzéséért életre hívott UNESCO egyezményben (Helyzetelemzés, színopszis)

NGM – Adó és Pénzügyekért Felelős Államtitkárság

4.1.A gazdasági szabályozás, törvényi változtatások igénye a népi kézműves vállalkozások eredményes működése érdekében tett javaslatok

NGM – Gazdaság szabályozásért Felelős Államtitkárság (turisztika)

4.3.3.1. Teendők a fesztiválok szervezése témájában

Külügyminisztérium – kulturális külkapcsolatok

4.9. Marketing stratégia

A NÉPI KÉZMŰVESSÉG MINT A VIDÉKFEJLESZTÉS EGYIK LEHETSÉGES ESZKÖZE

1. ábra A népi kézművesség és a vidékfejlesztés viszonya

Helyi közösségek megerősítése

- Különböző közösségekben a tudás átadás lehetőségének bővítése (tábor, szakkör, versenyek, stb.).
- A népi kézművességet oktató iskolák, a tevékenységgel foglalkozó intézmények, civil szervezetek megerősödése
- A létező közösségi szinterek, tevékenységének összehangolása, működő, a lakosság széles étegeit vonzó hiteles, hagyományörző kézműves programokkal történő kihasználása

Helyi termék, helyi érték (kézművesek, mezőgazdasági termelők együttműködése a lokális kultúrában)

- Helyi termékek helyi kézműves csomagolása, helyi termelők, kézművesek, vendéglátók együttműködésének támogatása a nagyobb hozzáadott értékű termékek létrehozása érdekében
- Tudatos vásárlók, lokálpatriotizmus, lojalitás erősítése.
- Megfelelő bolthálózat (galéria, mesterporta, műhelygaléria, nyitott műhely, Kincseskamra) létrehozása

Falusi turizmus, vendéglátás

- Hálózati, együttműködési rendszerek megfelelő kialakítása, kihasználása, összekapcsolása (Szövetkezeti és klaszter szervezeti formák népszerűsítése)
- Szervezett együttműködés a falusi és kulturális turizmussal. Stratégiai partnerség
- Nemzeti és helyi identitást erősítő viseletkultúra divatba hozása
- A turizmus és a hiteles, értékes kézművesség összekapcsolása, együttműködése – tematikus kézműves, hagyományutak, műhelylátogatási programok rendszerének kialakítása
- A falusi turizmus színtereinek, a lokális kultúrát képviselő hiteles tárgyi környezetének kialakítása
- A falusi turizmus szereplői és szolgáltatásai (kapcsolódási lehetőség megteremtése).

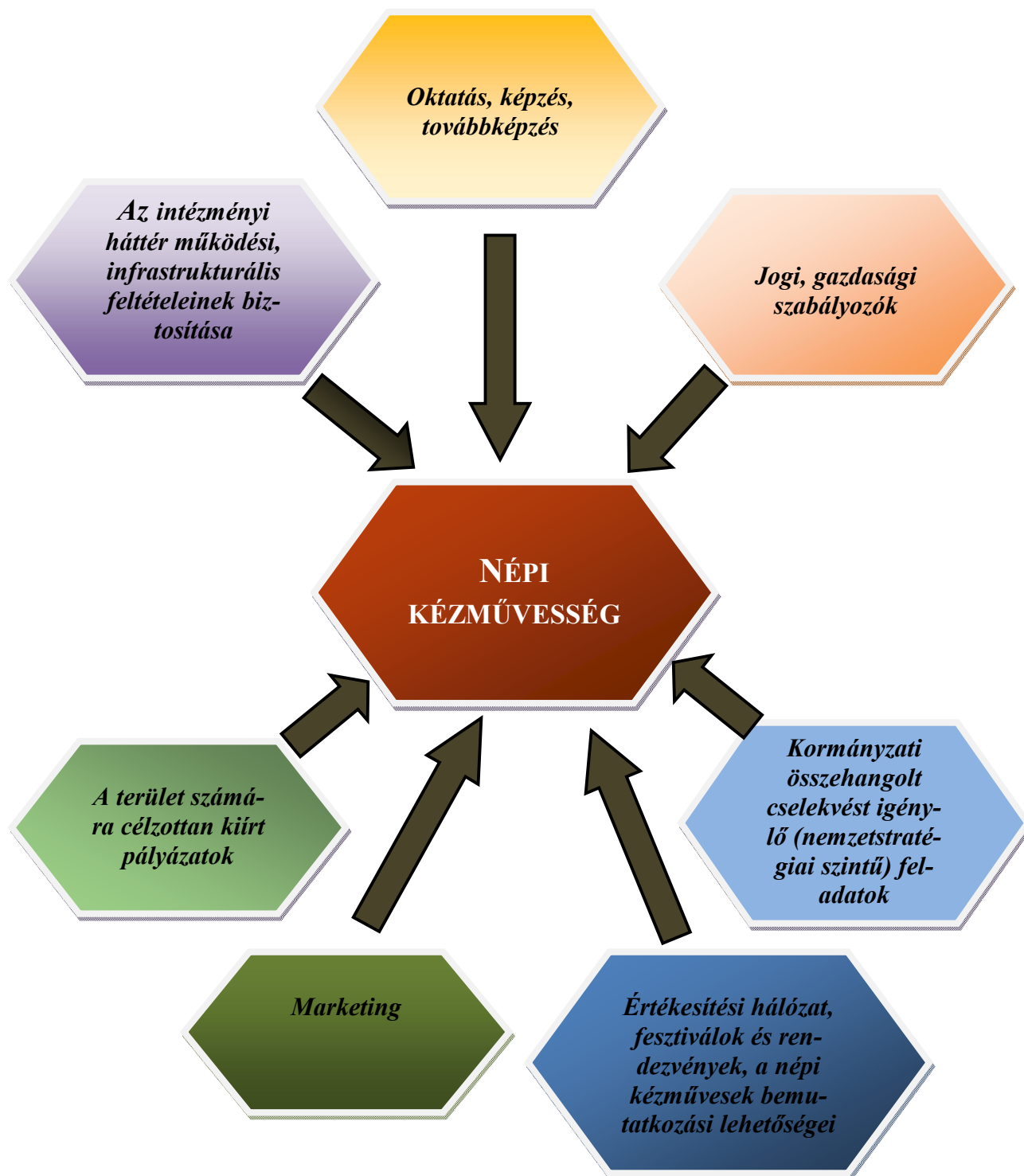
Települések arculatában a táji jellegzetességek megjelenése***Kézművesek-építészek együttműködése***

- Köztéri játszóterek szabványainak újragondolása; Faragott játszóterek, mint hugarikumok újbóli elterjedése érdekében
- A települések helyi térségi fejlesztési tervében szerepeljen az adott térség építészeti, kézműves, a település hagyományainak megfelelő arculat kialakítására való törekvés
- Építészek, kézművesek együttműködése a települések hagyományos arculatának megfelelő terek kiépítése érdekében

Alapanyag termelés, értékesítési rendszer

- A családok kézműves alapanyag termelése támogatása, a helyi gazdaság erősödése érdekében
- A népi kézművesség műveléséhez szükséges hazai alapanyagok biztosítása

A NÉPI KÉZMŰVESSÉG EREDMÉNYES MŰKÖDÉSÉHEZ SZÜKSÉGES FELTÉTELEK

2. ábra Az eredményes működéséhez szükséges feltételek viszonya a népi kézművességhez

Oktatás, képzés, továbbképzés

- Köznevelési törvény módosítása annak érdekében, hogy a „Népi játék és kismesterségek oktatója” végzettségű pedagógusok, kézművesek, valamint a „Népművészet Mestere” és a „Népművészet Ifjú Mestere” címmel rendelkezők oktathassanak kézművességet az alapfokú művészeti oktatásban, a lehetséges középfokú oktatásban és a szakképzésben.
- A hagyományismeret, népi kézművesség NAT-ba, helyi tantervbe való beemelése, megjelenési lehetőségének megteremtése, ösztönzése
- Szakképzés erősítése - Kulturális és nemzeti örökségvédelmi szakképesítés belső tartalmának kidolgozása
- Művészeti alapiskolákban népi kézműves tanszak létrehozása
- A népi kézművesség oktatási lehetőségének kiszélesítése minden korosztályra
- Szemléletformálás a média és az oktatás segítségével
- A népművészeti ismeretek, a népi kézműves tudás széleskörű elterjesztése, gyermek, ifjúsági és felnőtt alkotókörökben
- Szakmai továbbképzések, tapasztalatcserék bővítése
- A tudás átadás lehetőségének bővítése a különböző közösségekben (tábor, szakkör, versenyek, stb.).
- Felsőfokú képzés (néprajz-, és kézműves tanárképzés) beindítása

Az intézményi háttér működési, infrastrukturális feltételeinek biztosítása

- Városokban működő népi kézművesek, szervezetek is juthassanak vidékfejlesztési pályázati forrásokhoz annak érdekében, hogy a vidéki tevékenységet segítsék,
- A nemzetközi és országos pályázatok lehetőségeinek kiszélesítése tárgyi és tartalmi fejlesztésre,
- A népi kézművesség műveléséhez, gyakorlásához szükséges épületbeli és tárgyi infrastruktúra bővítése,
- A létező közösségi színterek tevékenységének összehangolása, működő - a lakosság széles rétegeit vonzó - hiteles hagyományörző kézműves programokkal történő kitöltése,
- Múzeumpedagógiai lehetőségek kihasználása, a közművelődési és közgyűjteményi intézmények tevékenységének koordinálása,
- A népi kézművességet oktató iskolák, a tevékenységgel foglalkozó intézmények, civil szervezetek megerősödése,

Jogi, gazdasági szabályozók

- Östermelői igazolvány kiterjesztése a népi kézművesek számára is
- Szociális önfoglalkoztatás kiterjesztése a népi kézművesekre is
- Népi iparművészeti tevékenység áfa-mentességének biztosítása a szervezetek esetében is
- Kistermelői értékesítés kedvezményeinek kiterjesztése a népi kézművesek számára,
- A T/7955. számú „a munkahelyvédelmi akciótervben foglaltak megvalósítása érdekében szükséges egyes törvények módosításáról” szóló törvényjavaslat 4.§-ában a 25 év alatti, és

az 55 év feletti foglalkoztatott után igénybe vehető adókedvezmény javaslat tekintetében szélesítsék a kedvezmény igénybevehetőségének határait

- Gyermekjáték (38/2011. (X. 5.) NGM rendelet a gyermekjátékok biztonságáról) A rendeletben a kézműves termékek sajátosságainak érvényesítése. Azokra egy a kistermelői rendelethez hasonló könnyített jogszabály szükséges. Köztéri játszóterek szabványainak újragondolása – faragott játszóterek, mint hugarikumok – az újbóli elterjedés érdekében,
- Helyi termék prioritás a VM stratégiában, és a jogszabályaiban, a helyi kézműves termék meghatározása, helyi élelmiszer, feldolgozott kézműves élelmiszer és a népi kézművesség együttes termékskálája
- A Páva védjegy megerősítése nemzeti védjeggyé,
- A közterületen történő árusítás szabályozása a hiteles termékek védelme érdekében,
- A Közoktatási törvény módosítása annak érdekében, hogy pedagógus, Népi játék és kismesterségek oktatója végzettségű kézművesek is oktathassák iskolában a kézművességet,
- Szakmai színvonal erősítése védjeggyel Országos védjegy – helyi termék védjegy (ellenőrizhetőség biztosítása),
- A népi kézművességet támogató gazdasági és jogi környezet következtében az önfoglalkoztatás növekedése vidéken,
- Kiegészítő tevékenységként való megjelenés a családi gazdaságoknál – bedolgozói jogviszony rendezése – teljes értékű munkaviszonyként való kezelése,
- Kedvező adózási környezet biztosítása,
- NESZ rendelkezzen kamarai érdekképviselési jogokkal,

A terület számára célzottan kiírt pályázatok

- A nemzetközi és országos pályázatok lehetőségeinek kiszélesítése,
- Hálózati, együttműködési rendszerek megfelelő kialakítása, kihasználása, összekapcsolása (Szövetkezeti és klaszter szervezeti formák népszerűsítése),
- Városokban működő népi kézművesek, szervezetek is juthassanak vidékfejlesztési pályázati forrásokhoz annak érdekében, hogy a vidéki tevékenységet segítsék,
- Megfelelő bolthálózat (galéria, mesterporta, nyitott műhely, műhelygaléria) létrehozása érdekében,
- A népművészeti ismeretek, a népi kézműves tudás széleskörű elterjesztése érdekében, gyermek, ifjúsági és felnőtt alkotóköri folyó szakmai tevékenység feltételeinek javítására,
- Helyi termékek helyi kézműves csomagolása, helyi termelők, kézművesek, vendéglátók együttműködésének támogatása a nagyobb hozzáadott értékű termékek létrehozása érdekében,
- Nemzeti és helyi identitást erősítő viseletkultúra divatba hozása érdekében,
- A népi kézművesség műveléséhez szükséges épületbeli és tárgyi infrastruktúra bővítése érdekében,

- MNVH által meghirdetett pályázati lehetőségek kihasználása, a pályázatok témájának meghatározásában, és a bírálati folyamatban történő együttműködés a szakterületet képviselővel,
- A falusi turizmus színtereinek, a lokális kultúrát képviselő hiteles tárgyi környezet kialakításának érdekében,
- A szakterületet, a népi kézműves szakmákat érintő, ösztönző pályázati lehetőségek megteremtése,
- Szakmai továbbképzések, tapasztalatcserék bővítése érdekében,
- Építészek, kézművesek együttműködése a települések hagyományos arculatának megfelelő terek kiépítése érdekében,
- A különböző közösségekben megvalósuló tudás átadás lehetőségének bővítése (tábor, szakkör, versenyek, stb.) érdekében,
- Pályakezdők, kiháló mesterségek művelőinek támogatása érdekében,

Kormányzati összehangolt cselekvést igénylő (nemzetstratégiai szintű) feladatok

- A téma Kormányprogramban történő közérthető deklarációja,
- A jogszabályalkotás kézműves szempontú összehangolása a Kormányprogramban foglaltak teljesítése érdekében,
- Szemléletformálás a média, az oktatás és a kultúra segítségével,
- Hungaricum értéktárak kialakításában – a kézművesség esetében a NESZ, Hagyományok Háza illetve szakembereinek bevonása,
- Nemzetközi megbecsültség kivívása - kulturális diplomáciában erősebb jelenlét. Kulturális évadok jobb kihasználása a népművészet szempontjából,
- A népi kultúra értékeinek, a tudás legkiválóbb képviselőinek megbecsülése, elismerése és helyzetbe hozása kormányzati szinten

Marketing

- Szemléletformálás a média, az oktatás és a kultúra segítségével,
- Nemzeti és helyi identitást erősítő viseletkultúra divatba hozása,
- Autentikus kortárs népművészeti tárgyak divatjának megteremtése,
- Tudatos vásárlók, lokálpatriotizmus, lojalitás erősítése.
- Az alkotó mesterek személyének garanciái
- A mester arcának reklámja, marketingje
- Hiteles személyek arculatot erősítő jelenléte, támogatása, Nemzetközi megbecsültség kivívása - kulturális diplomáciában aktívabb, hatásosabb jelenlét.
- Kulturális évadok jobb kihasználása a népművészet szempontjából.
- Média jelenlétének növelése a népi kézművességben

Értékesítési hálózat, fesztiválok és rendezvények, a népi kézművesek bemutatkozási lehetőségei

- A fesztiválok, rendezvények tartalmi és időrendi összehangolása, a jobb hatások elérését és az egymás kioltásának elkerülését figyelembe véve.
- A vásárok esetében a helypénz megállapítás szempontjából más-más kategóriát alkossanak a kereskedők, viszonteladók és az alkotó kézművesek.
- Szakmai színvonal erősítése védjeggyel Országos védjegy – helyi termék védjegy (ellenőrizhetőség biztosítása)
- Megfelelő bolthálózat (galéria, mesterporta, nyitott műhely, műhelygaléria) létrehozása
- Múzeumpedagógiai lehetőségek kihasználása, a közművelődési és közgyűjteményi intézmények tevékenységének koordinálása,
- A népi kézművességért dolgozó, menedzsmenttudással rendelkező főállású szakemberek számának növelése

4. Fő stratégiai területek és teendők

4.1. A gazdasági szabályozás, törvényi változtatások igénye a népi kézműves vállalkozások eredményes működése érdekében tett javaslatok

Fogalom meghatározások:

Kézműves termék:

- népi iparművészeti termék
- népi kézműves termék
- kézműves háziipari termék
- kézműves élelmiszer

A kézműves termék előállító által Magyarországon (Kárpát-medencében) egyedileg előállított olyan természetes alapanyagból készített termék, melynek jellegében és értékében nem a felhasznált alapanyag, hanem a maga által elvégzett alkotó hagyományokra épülő kézi munkája dominál (és az Nemzeti Kulturális Örökség Miniszterének 12/2004. számú végrehajtási rendeletének mellékletében felsorolt népi kézműves terméke, valamint kézműves élelmiszer, szappan, kozmetikai és gyógynövényes termék).

A kézműves termék előállítása, értékesítése, a tevékenység bemutatása, oktatása történhet egyéni és szervezeti szinten is.

Adójogi, számviteli problémák és megoldási javaslatok:

<i>Szabály</i>	<i>Probléma</i>	<i>Javaslat</i>
Adótörvény és kapcsolódó jogi környezet	Egyéni vállalkozók, adószámos magánszemélyek, a tevékenységet megkezdő östermelők legalább a minimálbér összege utáni járulékkerhet fizetik, amely jelenleg 40.920 Ft/hó.	A pályakezdő östermelőnek, önfoglalkoztató kézművesnek, turisztikai szolgáltatónak havi 5000 Ft összes befizetési kötelezettség egy évig, utána bevétel arányos % járulékteher.
Adótörvény és kapcsolódó jogi környezet	A kézműves termékek előállításának és értékesítésének másik legfőbb akadálya az ÁFA (27%). Ezen nagy élőmunka-igénnyel feldolgozott minőségi termékek árában a kistermelő, a kézműves mindössze saját, alacsonyan árazott munkabérét tudja eladni. Azonban a termék ára már nem bírja el az áfát, mert árban nem lesz versenyképes. Ha a fenti termékek áfa nélkül előállított termelői árára áfa rakódik, a bolti forgalomban eladhatatlannak lesznek.	<u>Javasoljuk, hogy a kistermelők által előállított minőségi kézműves élelmiszerek¹ és kézműves termékek készítésének, értékesítésének ÁFA kulcsa 5% legyen. Javasoljuk, hogy a zsűrizett, nemzeti tanúsító védjegyes termékek ÁFA kulcsa 0 –(5)% legyen (eu-s szabály, ha jól tudjuk, hogy termékre nem, csak tevékenységre adható adókedvezmény). A tevékenység az östermelői adózás szerint adózzon.</u> A 2007.évi CXXVII. Törvény. /ÁFA törvény/ VI. fejezet 85. paragrafusa: A népművészeti, népi iparművészeti és iparművé-

¹ <http://www.elotisza.hu/jogsegely/2011/05/17/78-szervezet-is-kiáll-az-elelmiszer-afa-csokkentés-mellett>

		<p>szeti, valamint kézműves élelmiszer, háziipari termékek kiállításának, vásárának és bemutatójának szervezése, rendezése valamint a tájbolt/szakkolt, közvetlen értékesítés, és az ahhoz szorosan kapcsolódó, jogszabály által meghatározott minősítés szerint zsúri számmal, vagy nemzeti védjeggyel ellátott, egyedi meghatározott példányszámban, nem ipari gyártástechnológiával előállított népművészeti, népi iparművészeti és iparművészeti termékek, kézműves élelmiszer és háziipari termék értékesítése, amelyet közszolgáltató vagy népi iparművész, kézműves, kistermelő nemzeti minősítéssel rendelkező személy, <u>szervezet</u>- ilyen minőségében teljesít.</p> <p>Javasoljuk, hogy nonprofit jellegű értékesítés / rövid ellátási lánc (pl. tájboltok, gazdaboltok, gazdapolcok, dobozrendszerek) útján értékesített, kistermelők által előállított minőségi kézműves élelmiszerek és kézműves termékek esetén az 5 millió forintos bevételi értékhatárt elérő, e fölött alanyi adómentes státuszukat emiatt elvesztő, tehát áfa-körbe kerülő adóalanyok, illetve az ilyen termékek árusítását vállaló egyéb adóalanyok is választhassák, az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény második rész XVI. Fejezet 1. alfejezetében taglalt, a Viszonteladóra vonatkozó különös szabályok alkalmazását. Tehát az áfa alanyi mentes kistermelőktől és kézművesektől értékesítésre átvett áruk esetében értékesítéskor az általuk alkalmazott árrés után számolják és fizessék meg az áfát.</p> <p>Hiv: A TANÁCS 2006/112/EK IRÁNYELVE, 132. cikk 1) f) i) l) n) és a 282. cikk</p>
--	--	---

Kereskedelmi tv. Adó tv	Gazdabolt, tájtermékbolt kategória hiányzik a jogrendszerből, nincsenek könnyített szabályok (adó, higiéniai, munkaügyi...) az ilyen típusú kereskedelmi egységek részére	Javasoljuk, hogy nonprofit jellegű értékesítés / rövid ellátási lánc (pl. tájboltok, gazdaboltok, gazdapolcok, dobozrendszerek) útján értékesített, kistermelők által előállított minőségi kézműves élelmiszerek és kézműves termékek esetén az 5 millió forintos bevételi értékhatárt elérő, e fölött alanyi adómentes státuszukat emiatt elvesztő, tehát áfa-körbe kerülő adóalanyok, illetve az ilyen termékek árusítását vállaló egyéb adóalanyok is választhassák, az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény második rész XVI. Fejezet 1. alfejezetében taglalt, a Visszonteladóra vonatkozó különös szabályok alkalmazását. Hiv: TANÁCS 2006/112/EK IRÁNYELVE , 132. cikk 1) f) i) l) n) és a 282. cikk
Ua.	Ua.	Az őstermelői, egyéni adószámmal végzett kézműves, turisztikai tevékenységből származó jövedelemszerzés korlátozás nélkül összeegyeztethető az álláskeresői járadékban, gyermekgondozási díjban, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban részesülő személyek otthon végezhető tevékenységével. Ez idő alatt lenne lehetőség az őstermelői, egyéni adószámmal végzett kézműves, turisztikai tevékenység megkezdésére, úgy hogy a kezdeti bevételhiányos időszakot áthidalhatják, az azonnali járulékfizetési kötelezettség szorításából megmenekülnek.
Adótörvény, Számviteli Trv.	Számbla, nyugtaadási kötelezettség más tagországokban a piaci, közvetlen értékesítés során nem előírás – Hazánkban előírás.	Az őstermelő, kistermelő, kézműves - végfogyasztó közötti, házi, piaci értékesítés során a számlaadási/nyugtaadási kötelezettség eltörlése javasolt.
Adó törvény Szja tv (1995. évi CXVII. Törvény, 6. sz. melléklet);	Jelen jogi környezet nem biztosít megfelelő, életszerű tevékenységi formát. A 7-es adószám nem	Szja tv (1995. évi CXVII. Törvény). 6. sz. mellékletét terjesszék ki az őstermelők

<p>228/1996. (XII. 26.) Korm. rendelet a mezőgazdasági őstermelői igazolványról 1994. évi LV. tv. (Földtörvény) 3.§ 4. pontja</p>	<p>rendszeres és szellemi tevékenységre használható, de a rendszeresség nincs definiálva, s a NAV van, hogy megtagadta, hogy az a kért kézműves tevékenységre nem adható ki.</p> <p>Ha mégis adószámot magánszemélyként végzi tevékenységét: Ha a kistermelő, vendégasztal szolgáltató kézműves foglalkozást tart és számlát ad, akkor nyilatkoznia kell a költség-hányadról és az szja-ról, a kifizető levon tőle 16% szja-t, 10% nyugdíjat, 7 % egészségbiztosítási járulékot, ha van 36 órát meghaladó munkaviszonya, akkor 4%-ot. A kifizető ezen kívül fizet még 27% szociális hozzájárulást.</p> <p>Igazolást ad a számlaadónak, havonta adatot szolgáltat a NAV-nak. Ha nem magánszemélynek ad el portékát, kiállít 1000 Ft-ról számlát, nyilatkozik szja-ról, költség hányadról, adóelőleget vonnak tőle, így, bár a számlán X Ft szerepel, de csak (X – költség.) x 0,84 Ft-ot kap kézbe. A kifizető fizet még utána 27% szociális hozzájárulást az adóelőleg-alap számításba vett értékére, de ez esetben nem kell járulékokat vonni tőle. Azt majd a kézműves számolja ki és fizeti be. Minden ilyen számláról a vásárlónak (cég, intézmény) havonta bejelentést kell nyújtani a NAV-nak.</p> <p>Ezek után a tapasztalatok szerint rendre elesik a viszonteladóktól, foglalkozás tartástól, megrendelésektől, sőt még a könyvelője sem akarja vállalni a buktatókkal teli munkát. Ha jobb híján vásárban próbálna jövedelemre szert tenni, akkor meg ott a rendszeres jövedelemszerző tevékenység veszélye.</p>	<p>tevékenységét kiegészítő (228/1996. (XII. 26.) Korm. rendelet) azon tevékenységekre, így a falusi és agroturizmusra, kézműipari tevékenységre, amelyeket a családi gazdaságok számára, közös őstermelői igazolvánnyal, kiegészítő tevékenységként az 1994. évi LV. Tv. (Földtörvény) megenged.</p> <p>Javasoljuk, hogy magánszemély szintén folytathasson ilyen jellegű kiegészítő tevékenységeket.</p> <p>A mezőgazdasági tevékenység során keletkezett melléktermékek, növényi és állati eredetű hulladék hasznosítása nem kell jelentsen saját előállítású alapanyagot.</p>
---	---	---

<p>Szövetkezeti trv. Számviteli trv. Áfa tv. 85.§ (1). n.:</p>	<p>A népművészeti, háziipari szövetkezetet a profitorientált vállalkozásokhoz sorolják.</p>	<p>Áfa tv. 85.§ (1). n. pontjának módosítása: A népművészeti, népi iparművészeti és iparművészeti, valamint nemzeti, nemzetközi védjegyes termékek, szociális szövetkezeti termékek kiállításának, vásárának és bemutatójának szervezése, rendezése valamint a tájbolt/szakkolt, házi értékesítés és az ahhoz szorosan kapcsolódó, jogszabály által meghatározott minősítés szerint zsűri számmal, vagy nemzeti vagy tanúsító védjeggyel ellátott, nem ipari gyártástechnológiával előállított népművészeti, népi iparművészeti és iparművészeti, valamint nemzeti, nemzetközi védjegyes termékek, szociális szövetkezeti termékek termék értékesítése, amelyet közszolgáltató vagy népi iparművész minősítéssel, nemzeti vagy nemzetközi tanúsító védjeggyel rendelkező személy, szervezet- ilyen minőségében teljesít.</p> <p>Javaslat: minta lehet a speciális német polgári jogi társulás, a gazdasági ügyviteli egyesület. Az egyesület működésének lelke az u.n. „átfutó számlán” történő könyvelés, mely szerint a gazdálkodásból származó bevétel és költség nem az egyesület, hanem az egyesületi tag számláján jelennek meg. A társulás rezsije igen alacsony, hiszen nincs eltartható „vízfej”, a társulás lényegében véve csak könyvel, értékesít és beszerz. Mivel a társulásnak gazdálkodásból sem bevétele, sem költsége nincs, a nyeresége nulla, így a társasági adófizetés alól automatikusan mentesül, azaz non-profit elvű. A tagok pedig az ágazati kedvezmények szerint adóznak. Ha a tagok egymásnak nyújtanak szolgáltatást, az forgalmi adó mentes,</p>
--	---	---

		<p>mivel egy vállalkozáson belül nincs forgalmi adó fizetési kötelezettség. A közösség a többi vállalkozóhoz képest kétszeres mértékű géptámogatásra jogosult. (Ez esetben a gép a társulás tulajdonává válik.) A társulás működési költségeit az általa közvetített szolgáltatások után szedett díjból fedezi. Végül meg kell említeni azt is, hogy a gazdasági ügyviteli egyesület csődbe sem mehet, hiszen mint non-profit gazdálkodó, nem kerülhet veszteséges pozícióba.</p>
--	--	---

Szakterületi jogi problémák és megoldási javaslatok:

<i>Szabály</i>	<i>Probléma</i>	<i>Javaslat</i>
38/2011. (X. 5.) NGM rendelet a gyermekjátékok biztonságáról	Életszerűtlen.	A rendelet hatálya alól ki kell venni a kézműves termékeket. Azokra egy a kistermelői rendelethez hasonló könnyített jogszabály szükséges.
40/2001. (XI. 23.) EüM rendelet a kozmetikai termékek biztonságáról, gyártási, forgalmazási feltételeiről és közegészségügyi ellenőrzéséről	Életszerűtlen.	A rendelet hatálya alól ki kell venni a kézműves termékeket. Azokra egy a kistermelői rendelethez hasonló könnyített jogszabály szükséges.
10/1987. (VIII. 19.) EüM rendelet a gyógyszernek nem minősülő gyógyhatású anyagok és készítmények nyilvántartásáról és forgalomba hozataláról	Életszerűtlen.	<p>A rendelet hatálya alól ki kell venni a kézműves termékeket. Azokra egy a kistermelői rendelethez hasonló könnyített jogszabály szükséges.</p> <p>Európai Parlament és a Tanács 2004/24/EK irányelve (2004. március 31.) az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló 2001/83/EK irányelvnek a hagyományos növényi gyógyszerek tekintetében történő módosításáról.</p> <p>Ez az EU-s jog csak a 2001/83/EK rendeletet pontjait módosítja, HATÁLYÁT nem! Márpedig a 2001/83/EK rendelet hatálya szerint (II. Cím 2.cikk) Ennek az irányelvnek a rendelkezéseit a tagállamokban történő</p>

		forgalmazásra szánt, iparilag előállított, emberi felhasználásra szánt gyógyszerekre kell alkalmazni.
Mézeskalács készítő	Nem kistermelők, hisz kevesen termelnek hozzá mézet vagy lisztet.	Az 52/2010 FVM rendelethez hasonló, 852/2004 EK rendelet II. melléklet III. fejezetének könnyítései szerinti MAGÁN-LAKÓHÁZI SZINTŰ ELŐÁLLÍTÁSRA alkotott (nem saját alapanyagtermelés) jogszabály kell.
358/2008-as rendelet TELEPHELY bejelentésről	Életszerűtlen	A játékgártás (bármilyen) a 358/2008-as rendelet szerint TELEPPHELY bejelentés köteles! A rendelet hatálya alól ki kell venni a kézműves, háztáji, kistermelői mikrovállalkozásokat.

Szerzők: SZABADKAI ANDREA, G. FEKETE ÉVA, DEBRECZENI JÁNOS, PONGRÁCZ ZOLTÁN

4.2. Az oktatás- képzés rendszereiben a népi kézművesség oktatása, az utánpótlás biztosítása szempontjából nélkülözhetetlen teendők

Hogyan, miért került be az oktatásba és közműveltségbe a néphagyomány - előzmények

A néphagyomány reformkori fölfedezése, majd a nemzeti műveltségbe való bekapcsolódása egy az egész Európában végbemenő folyamat hazai manifesztálódása (megvalósulása), melyet a romantika eszmetörténeti áramlata és a nemzeti öntudat kialakulása inspiráltak. A 19.sz-i nemzeti identitáskereső (és -teremtő) törekvések a néphagyományban vélték fölfedezni azokat a megőrzött régiségeket, amelyben kultúránk nemzeti jellegzetességei a kor elgondolása szerint megvalósulnak. Ez a folyamat a környező országok mindegyikében nagyjából ugyanebben az időben, többé-kevésbé azonos módon ment végbe.

A néprajzi jelenségek iránti a 19. század első felében számos művész érdeklődött, akik saját művészeti területükön a nemzeti stílust kívánták megalkotni, s ennek érdekében gyűjtöttek, tanulmányozták a paraszti hagyományokat (pl. Arany és Petőfi irodalmi népiesség programja, Erkel zeneszerzői munkássága, időben később Kós Károly és Lechner Ödön az építészet területén, a gödöllői alkotók).

Az Osztrák-Magyar Monarchia keretei között kulturálisan és politikailag alávetett magyarság emancipációs törekvései – melyek a kultúra területén bontakoztak ki először - a néphagyományt a nemzeti műveltség részévé tették. Ennek a nemzeti romantika jegyében fogant művészeti alkotások mellett a másik ékes bizonyítéka a közoktatás, amely már a 19. század

második felében integrálta a népi kultúra elemeit. Ennek következménye, hogy az Eötvös-féle népoktatási törvény 1868-as megjelenése óta része a magyar közoktatásnak a néphagyomány².

A néphagyománynak a tananyagba bekerülő elemeit a nemzeti romantika eszmeiségének jegyében válogatták és interpretálták. A romantikus megközelítésre jellemző, hogy erősen esztéticizáló egyfelől, másrészt a régít a népit és a nemzetit egymással azonosítja: a paraszti kultúrából szinte kizárólag a művészeti területeket mutatja be (költészet, zene, tánc, díszítőművészet), onnan is az archaikumokat válogatja elsősorban, mert ezekben látja leginkább megtestesülni a magyar, nemzeti jelleget.

A hagyományoktatás színterei, intézményes formái

Az előzmények ismeretében nem meglepő, hogy a mai magyar oktatási rendszer teljes vertikumában – a közoktatástól a felsőoktatásig – jelen van a néphagyomány, a népművészet. A közoktatás keretében az általános műveltség egyik eleme, a közép- és felsőfokú oktatásban speciális, szakmai ismereteket adó képzési terület. Az a hosszú idő, ami óta a néphagyomány különböző területei a hazai oktatási rendszer részét képezik, kétségtelen előny, hiszen volt idő kiforrott tananyagok és módszertan létrehozására. **Kedvezőtlenül hat azonban e folyamatokra, hogy a néphagyomány területei gyakran esnek áldozatul az átalakításoknak, mert olykor a könnyen félreállítható mostohagyerek sorsára jutnak.**(Népi kézművesség az alapfokú művészetoktatásban, énekórák számának csökkentése pl.)

Az alábbiakban vázlatos áttekintést adunk a néphagyomány oktatáson belüli lehetőségeiről:

Közoktatás:

Óvoda, általános iskola

Óvodai nevelés alapprogramjában megfogalmazottak szerint a gyermeknek az óvodai nevelés során meg kell ismernie szűkebb és tágabb környezetét, mert ez lehet a szülőföldhöz való kötődés alapja³. A néphagyomány elemei ebben a cselekvésen, tevékenykedtetésen és közvetlen élményszerzésen alapuló folyamatban kulcsszerepet játszanak:

- az anyanyelvi nevelésben (mese vers) a népköltészet,
- az ének, zene, énekes játék területén (a világhírű Kodály-módszeren alapulva) az énekes népi játékok, mondókák, népdalok
- a természeti-társadalmi környezet megismerésénél a néphagyomány (pl. jeles napi szokások).

A közelmúltban és jelenleg Magyarországon érvényben lévő tantervek (Nemzeti Alaptantervben és a Kerettanterv) értelmében a 7-14 éves diákok különböző tantárgyak keretében találkoznak a néphagyománnyal gyakorlati és elméleti tananyagként. Az anyanyelvi-irodalmi, a vizuális, az ének-zenei nevelés területén jelenik meg a legintenzívebben, de a környezeti és társadalmi ismeretek között is találkozhatunk vele. Önálló tantárgy lehet a néptánc (pontos elnevezése Tánc és dráma) valamint a Nép- és honismeret az 5-6. osztályokban. Követelményként fogalmazódik meg nemzeti kultúránk értékeinek, kulturális örökségünknek a meg-

² Baksa 2011: 95.

³ Óvodai Nevelés Alapprogramja. A 37/1996 (VIII.28.) Kormányrendelet módosítása 255/(2009. (XI.20)

ismerése, azon tevékenységek elsajátítása és gyakorlása, amelyek a lakóhely megismeréséhez, megbecsüléséhez, az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek (NAT kerettantervi követelmények 2002)

Ezzel együtt a modulrendszerű vagy más tantárgyba integrálható hon- és népismeret, valamint a néptánc tantárgyi komolysága, a pedagógusok felkészültsége, a tanítás szemléletmódja egyenetlen és sokszor hagy maga után kívánnivalót, ezt támasztják alá Baksa Brigitta felmérésének eredményei is⁴.

Nem föltétlenül a szigorúan vett tanítási időben van jelen a néphagyomány, sok helyütt „rejtett tantárgy”, a szabadidős programok és az ünnepi alkalmak velejárója. Még ahol ez a helybéli pedagógusokban nem is tudatosul, kézműves foglalkozásokat tartanak – délután, a napköziben vagy az iskola nap programjába illesztve -, az ünnepekhez kötődően népszokásokat mutatnak be (betlehemezés vagy lucázás a karácsonyt megelőző időszakban pl.).

4.2.1. Teendők az általános iskolai nevelés területén:

Mint a fentiekből is kiderül tárgyi anyanyelvünk a népi kézművesség definiálása, önálló műveltségi területként, tantárgyként nem jelenik meg. Szellemiségével ugyanakkor meg-egyezik, és a helyi identitás számára nélkülözhetetlen a helyi hagyományismereti –ezen belül népi kézműves – tantervek kidolgozása, tanórák biztosítása. Erre is találunk már elkészült, jó minőségű helyi tanterveket, tankönyveket, foglalkoztató füzeteket.

A Nemzeti Vidékstratégia – Nemzeti stratégiai program átgondolás kapcsán – a stratégiai tervezés, az együttműködők összegyűjtése alkalmával nagyon sokszor érzi a tervező az oktatási területtel történő szoros, gyakran szinte elválaszthatatlan munkakapcsolat szükségességét. Több ok miatt merülhet fel az együttműködés igénye. A stratégia a társadalom bevonását tűzi ki céljául a nemzetépítő, hagyományt megtartó program kidolgozásánál, de ezen belül *a társadalmi rétegek igényeit figyelembe véve a legnagyobb hatást – a különböző korcsoportok közül – a gyermek és ifjúsági korosztály körében érhet el a programtervezés.* Ezek a korosztályok viszonylag könnyebben elérhetőek az iskolai rendszer adta szervezethez miatt. *A hagyományos népi kultúra, szokás, életmód, mesterségek, társadalmi hierarchia megismertetése az ifjúsággal a NAT-ban és a helyi tantervekben, a népismeret oktatásának lehetőségében is benne van, tehát a közművelődéssel történő, nevelési igényeket kielégítő erkölcsi és anyagi együttműködés az oktatással elengedhetetlen.*

Alapfokú művészetoktatás

Az alapfokú művészetoktatás keretében népzene, néptánc tanszakok kínálnak lehetőséget az érdeklődőknek. Ez többnyire délutáni, önkéntes, szabadon választott, kidolgozott módszertannal és követelményrendszerrel rendelkező oktatási forma, amelyet számos általános iskola beépít tanrendjébe. Pillanatnyilag az alapfokú művészetoktatás helyzete körül nagyon sok az aggodalom és a bizonytalanság, holott a helyi kultúra, a lokális hagyományok megismerteté-

---

⁴ Baksa id.mű 102-103.

sében, aktív fönntartásában pótolhatatlan szerepet töltenek be.⁵ Az itt tanuló fiatalok hiteles, színvonalas néptánc- és népzenei műsoraikkal a település, a kistérség kulturális életében hangsúlyos szerepet játszanak.

A népi kézművesség sajnálatos módon nem tudta kivívni a néptánchoz, népzenehez hasonló pozícióját az alapfokú művészetoktatás intézményrendszerében pedig nagyon határozott törekvések irányultak e cél elérésére⁶.

4.2.2. Teendők az alapfokú művészeti oktatás területén a népi kézművesség vonatkozásában:

Az alapfokú művészetoktatás követelménye és tantervi programjáról szóló 27/1998. (VI. 10.) MKM rendelet mellékletének szakmai átdolgozása során a Hagyományok Háza – valamint a Népművészeti Egyesületek Szövetsége számos fórumon eredménytelenül szállt síkra a népi kézműves tanszak létrehozása érdekében.

Az alapfokú művészetoktatás követelménye és tantervi program kidolgozása folyamán több alkalommal folytattunk szakmai megbeszélést, vitát a programot kidolgozó szakmai szervezettel.

Szakmai meggyőződésünk, hogy a népi kézművesség speciális elméleti és gyakorlati tartalma miatt a választható szakirányok között önálló tanszakként kell megjelennie.

Ezt olyan alapvető fontosságúnak tartjuk, mint ahogyan elválik a művészetoktatáson belül a tánc területén a néptánc, vagy a zene területén a népzene tanszak.

A hagyományos népi kézműves ismeretek speciális tudást, szemléletmódot igényelnek az oktató részéről is, olyanokat, amelyek nem azonosak a jelenlegi szakirányokkal. **Fontosnak tartjuk azt, hogy a gyermekek lehetőséget kapjanak abban a tekintetben, hogy anyanyelvi szinten gyermekkorban sajátítsák el a magyar hagyományos népi tárgykultúrát, annak technikai, formai és díszítményvilágát, melynek megvannak a maga törvényszerűségei, táji jellegzetességei, specializációi.** Napjainkban a szakköri mozgalom megszűntével sajnos ez az utolsó lehetőség, hogy gyermekeink a népi kézművesség területén elmélyült ismereteket szerezzenek, ami záloga az utánpótlás kinevelésének, a népi, nemzeti kultúra megismerésének.

Problémát az egyeztetések során az jelentette, hogy a népi kézművesség oktatását sem főiskolákon, sem egyetemeken nem tanítják. Így művésztanári végzettséggel népművészeti kézművességet oktató szakemberek nincsenek. Emelt szintű OKJ képzésként 1994-óta létező a Népi játék és kismesterségek oktatója végzettséget pedig akkor sem fogadták el a kollégák, ha ezt a végzettséget valaki rajztanárként, pedagógusként, vagy népi iparművészként szerezte meg. Egyeztető partnereink szerint alapfokú művészetoktatási intézményben csak művésztanári végzettséggel foglalkozhat valaki akár a legfiatalabb korosztállyal is.

---

⁵ A művészetoktatási intézményeket 2012. december 15-ig át kellett nevezni iskolákká, ezért alapfokú művészeti iskola lett a neve. Viszont minden iskolát, ami alapfokú oktatást lát el, 2013. január 1-től működtetés szerint átvette az állam, finanszírozását is átvette az azt működtető szervezet (Klebensberg Kúnó Intézet), amely jogosult meghatározni, mi tartozik a finanszírozandó alapoktatás kérdéskörébe, és mi nem.

⁶ Beszprémny 2011.125-126.

Számos kiváló szakmai munkát végző, szakmai tanulmányi versenyen díjakat elért alapfokú művészeti iskolában a népi kézműves képzést megszüntették. A döntések háttérében az állt, hogy a kézműves szakokat oktató szakemberek, pedagógusok, mesterek nem művésztanári végzettséggel rendelkeztek. Az elmúlt években éppen az oktató szakemberek nem törvénynek megfelelő végzettsége miatt szüntették meg az intézményeket.

Ezáltal megfosztjuk a gyermekeket, a felnövekedő nemzedékeket attól, hogy a tárgyi népi kultúrát megismerhessék, magasabb szinten elsajátíthassák.

Ha ebben az életkorban, ebben az iskolatípusban nem tudatosítjuk, nem ismertetjük meg gyermekeinkkel saját tárgyi és szellemi hagyományainkat, erre később tanulmányaik során, se középiskolai, sem egyetemi szinten nincs lehetőség.

Az általunk képviselt felfogásra nyújtanak példát a finn és norvég modellek, és ezt a gondolkodást szorgalmazza az UNESCO szellemi örökségvédelmi programja is. Az UNESCO Általános Konferenciája 32. ülészakán 2003 októberében, konszenzussal fogadta el a Szellemi Kulturális Örökség Védelméről szóló konvenciót. Magyarország is csatlakozott az egyezményhez, így hazánkban a 2006. évi XXXVIII. Törvény fogalmazza meg a feladatokat az oktatási és kulturális miniszter számára. Az UNESCO példaként kezeli a magyar modellt, amelynek lényege, a hagyomány oktatása, átörökítése a gyűjtött, eredeti anyagból indul ki, illetve azon alapul. Éppen ez a szemlélet csorbul a kézművesség területén a jelenlegi tantervi programban.

A konvenció szakmai szövegében – nemzetközileg elfogadott és egységes értelmezést biztosító kifejezésként alkalmazandó – *hagyományos népi kézműves* kifejezés használatát javasoljuk.

Épp ezért fontosnak tartjuk, hogy a hagyományos népi kézművesség önálló választható szakirányként megjelenjen, és a jelenleg e területen létező szakmai végzettség (népi játék és kismesterségek oktatója) elfogadásra kerüljön.

4.2.3. Teendők a szakképzés területén

2012. ben az OKJ átalakítása során a szakmai szervezetek – Hagyományok Háza, NESZ, komoly lobby tevékenységet végzett annak érdekében, hogy az átalakítás során a népi kézműves mesterségek változatlan szakma struktúrában megmaradhassanak az új képzési jegyzékben is. A tevékenység eredményeképpen a terület a képzési jegyzékben a következő módon megmaradt:

327	53	215	01	Népi játék és kismesterségek oktatója	4	V	-	240-360 óra		kultúráért felelős miniszter
328	34	215	01	Népi kézműves (a szakmairány megjelölésével)	4	V	3 év	960-1440 óra	N, E, TK	kultúráért felelős miniszter

Az OKJ 5. számú melléklete külön csoportban rendelkezik a **Kulturális és nemzeti örökségvédelmi szakképesítésekről, melybe a Népi kézműves szakmák is bekerültek.**

Fontos, a közeljövő feladata e szakképesítési kör belső tartalmának, a képzéshez kapcsolódó szabályozásnak kidolgozása.

E tekintetben a problémákra tett megoldási javaslatok a következők:

A népi kézműves szakmák OKJ-ban maradásával sajnos nem hárult el a veszély e képzés, a képzést folytató iskolák szempontjából, hiszen a fenntartó bizonytalansága, a finanszírozás nehézségei napi problémát jelentenek e képző intézmények számára. Az elmúlt időszakban (5-10 évben) radikálisan csökkent az iskolarendszerű népi kézműves képzést folytató intézmények száma, melynek oka a fenn említett fenntartói, finanszírozási problémák voltak. Javaslatainkban ezekre a gondokra szeretnénk rávilágítani, és megoldási javaslatokkal élni.

1. **Fenntartó:** az OKJ 5. szakmai melléklete alapján, amely megfogalmazza a Népi kézműves szakmák kulturális és nemzeti örökségvédelmi hovatartozását, elengedhetetlen, hogy e szakképzések a szakmai és fenntartói szempontból tartozzanak az Emberi Erőforrás Minisztérium, illetve a mindenkori oktatásért felelős minisztérium irányítása alá.
2. A népi kézműves oktatás területén **szakmai integrációs központra** van szükség, mely összefogja a népi kézműves iskolák oktatáson is túlmutató szakmai munkáját, fejlődését. A Hagyományok Háza tekintetében nem egy új intézmény felállítását jelentené, hanem a meglévő és jól működő intézmény hatáskörének szélesítését. Ezzel a formával a kézműves szakiskolák pályázási esélyei is megnövekedhetnének – decentralizált pályázat. Integrációs központ létrehozása esetén a szakképzési hozzájárulásra is jogosultak lennének a kézműves képzések, hiszen egy-egy kis létszámú iskola már évek óta nem igényelhet ilyen jellegű támogatást sem.
3. **Az örökségvédelem vitathatatlanul az állam feladata.** A szakmák örökség jellegéből fakadóan szükséges lenne az, hogy a minisztérium gondozója, fenntartója legyen ezeknek az iskoláknak, akiknek jelenlegi fenntartói esetlegesen együttműködési szerződést köthetnének a minisztériummal. Jelenleg ezeknek az iskoláknak egyik legnagyobb bizonytalansági faktora a fenntartó helyzetének bizonytalansága (alapítványi, egyházi iskolák, önkormányzati iskoláké egyaránt).
4. Épp emiatt szükséges a **finanszírozás átalakítása és kibővítése** az általános szakképzési finanszírozási rendszer mellett, és az egyéb középfokú művészeti iskolák normatíváihoz hasonlóan szükséges megállapítani egy az OKJ kulturális és nemzeti örökségvédelmi szakmacsoport igényéhez méltó, ezen belül a népi kézművesség oktatási sajátosságaihoz igazodó finanszírozási rendszer kidolgozását, létrehozását.
5. A **csoporthétszám és az ehhez kapcsolódó finanszírozás megállapításánál szükséges figyelembe venni a kézműves oktatás speciális, személyre szabott sajátosságát, és az átlagnál jóval magasabb alapanyagigényét.** Célszerű, a csoportlétszám 5-7, esetleg maximum 8 főre történő csökkentése, és a finanszírozás ehhez történő igazítása. A Kulturális és nemzeti örökségvédelmi szakmák számára célszerű lenne a minisztérium, vagy pl. az NKA által meghívásos egyedi pályázatok kiírása. Eszközök beszerzésére vannak pályázatok, melyek nem minden iskola számára elérhetőek, de alapanyagokra és kis eszközök beszerzésére nincs.

6. A költségvetés számára mindez csekély terhet jelent, mivel sem az iskolák száma, sem a tanulók száma nem magas. Viszont a társadalom számára ezen intézmények által képviselt hagyományok és értékek meg- és fenntartása, gondozása felbecsülhetetlen.
7. **Oktatók helyzete: A 2011. CXC. törvény a köznevelésről 3. mellékletében**, melynek a címe: A nevelési-oktatási intézményekben pedagógus-munkakörben alkalmazottak végzettségi és szakképzettségi követelményei. Pedagógiai képzettség és a magas szintű szakmai ismeretek együtt szükségesek ahhoz, hogy a színvonalas és biztonságos oktatás megvalósuljon.

A népi kézműves mesterségek esetében azok a mesterek, akiknek a szakemberekből álló bizottság, (Hagyományok Háza zsűri bizottsága, az e célra az EEMI szakértőkből álló kuratóriuma) kiadja a népi iparművész és a népművészet mestere címet, és ez társul pedagógiai végzettséggel is, egyértelmű, hogy magas szinten képesek oktatni a mesterségüket. Kétségbevonhatatlan, hogy ilyen végzettségekkel rendelkező mestereknek jogosultságot kell kapnia a kézműves iskolákban a népi kézműves mesterségek elméleti és gyakorlati oktatására. Kézműves mesterséget művészi szinten művelő (népi iparművész) pedagógus alkalmazása tökéletes, megkérdőjelezhetetlen kellene, legyen. A Népi játék és kismesterségek oktatója OKJ végzettség, ha párosul pedagógiai, netán néprajzi képzettséggel is, kellő jogosultságot kellene, jelentsen az adott szakma elméletének oktatásához.
8. A Kulturális és nemzeti örökségvédelem céljait szolgálná, ha az oktatás eredményességének elismeréseképpen a népművészeti kézműves pályázatok és versenyek azonos megítélés alá esnének SZKTV és OKTV versenyekkel. Ez eredményezhetné a tanulók számára a tehetség és a mesterségbeli tudás elismerését, a pályáiv, a szakmai karrier kezdetét (Az Ifjú kézművesek országos pályázata és kiállítása debreceni központtal 1991-től folyamatosan létező gyakorlat).
9. A népi kézműves szakmák népszerűbbé tételére szükséges kidolgozni egy **ösztöndíj programot**, ami esetlegesen azt is jelenthetné, hogy az iskolák tanulólétszáma megemelkedik, ezzel a gazdaságos működést is könnyebbé tehetnénk.
10. **A lokális népi kultúra megmaradása érdekében regionális szinten legalább egy képző intézmény működésének biztosítása**, melynek a jelenleg is színvonalasan működő népművészeti alkotó központok (alkotóházak, műhelyek stb.) megfelelő szakmai és infrastrukturális hátteret biztosítanak.

Középiskola

A néphagyomány itt nem az általános műveltség elemeként jelenik meg, hanem szakmai képzés részeként. Középfokú képzés ad szakképesítést néptáncból és népzeneből (pl. Vác, Fót, Nyíregyháza, Miskolc, Békéscsaba), kézműves szakiskolák a népi kismesterségek, hagyományos kézművesség tradícióit közvetítik az érdeklődők számára. Egy érettségit is adó népművészeti középiskola működik, ahol kézművességet is tanítanak: Fóti Népművészeti Szakiskola, Szakközépiskola, Gimnázium.

Feladat: az érettségit is adó, népi kézművességet oktató középiskolák rendszerének bővítése.

Felsőoktatás

A néprajz tanszékek (ELTE, Debreceni, Szegedi és Pécsi Tudományegyetemek valamint a határokon túl Kolozsvárott – Babes-Bólyai – folyik magyar nyelvű képzés) az **elméleti szakemberek képzésében** játszanak kulcsfontosságú szerepet. **Az elmúlt 10-15 év tendenciája, hogy a gyakorlatban érintettek (népzenész, néptáncos, népi kézműves szakemberek) közül sokan elvégzik a néprajz szakot.**

Az óvodapedagógus és tanítóképzés területén a „legfrissebb” áttekintésre 1996 őszén került sor. Az ELTE TOFK nagyszabású országos konferenciája, mely a hon- és népismeretnek és a néphagyománynak az oktató- nevelőmunkában való megjelenésével foglalkozott, a tanító- és tanárképző intézmények beszámoltak arról⁷, a néprajz (honismeret), a népművészet, a néphagyomány hol milyen szerepet játszik. Ezek az információk mára elavultak: a bolognai rendszer bevezetése, intézmények megszűnése, összevonása alaposan átrajzolta a képet. Két példa álljon itt ennek illusztrálására:

A veszteség rovatba sorolható a konferenciát szervező ELTE TOFK-n nagy sikerrel működött gyermektánc oktatói képzés, amely 10 év diadalmenetet követően a bolognai folyamat áldozatává esett. Az Apor Vilmos Főiskola viszont sikerrel akkreditálta az új képzési rendszer elvárásaival összhangban lévő szakmai modulját (hagyományismeret). A leendő óvodapedagógusokat és tanítókat alapképzésük során föl kell készíteni a néphagyomány pedagógiai gyakorlatban megjelenő területeiből (játék, népzene, néptánc, népi kézművesség).

A Magyar Táncművészeti Főiskolán néptánc pedagógusokat képeznek, 2010 óta az elérhető legmagasabb szinten, mesterfokozatú, 5 éves képzés keretében is. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem népzenész, népzene tanári szakképzése 2008-ban indult el, itt is a MA fokozat a megszerezhető legmagasabb végzettség. Szombathelyen az 2011-12-es tanévben indult először népi kézműves képzés. Említést érdemel még a Nyíregyházi Főiskola népzenei irányultságú képzése, amely a zeneakadémiai képzést jóval megelőzően, a tanárképzés rendszerében indított népi hangszeres és népi énekes szaktanári képzést.

A Nyugat-magyarországi Egyetem 2011-ben indított a Kézműves tanszakon belül **népi kézműves szakirányt**, amely elsőként kínál lehetőséget a népi kézművesség iránt érdeklődők (vagy e területen régóta dolgozók, oktatók) számára diplomás képzés elvégzésére.

4.2.4. Teendők a felsőoktatás területén: szükséges a pedagógusképzés új rendszerében a meglévő szakképzettségre (mesterségbeli tudásra) épített művészeti és oktatói ismeretekkel gazdagított, felsőfokú képzés megvalósítása.

Szerzők: BESZPRÉMY KATALIN, DR. SÁNDOR ILDIKÓ, F. TÓTH MÁRIA

⁷ Karácsony Molnár- Kraiciné szerk. 1998. 217-286.o.

4.3. Nonformális képzések, informális tanulási formák rendszerének bővítése terén szükséges teendők:

A népi kézműves alkotások elkészítésének tudása nemzeti kincsünk. A szerves tudásátörökítés az 1950-es évek közepén megszűnt. A tudás újratanítása Magyarországon az 1970-es években indul újra. Ennek köszönhető, hogy ma beszélhetünk országunkban népi kézműveségről. A mesterségbeli elméleti ismeretek és gyakorlati jártasságok elsajátítása permanens feladat, nélküle ez a tudás, feledésbe merül. **A terület ismereteinek elsajátításában, népszerűsítésében, értéként való kezelésében a formális képzések mellett nagy jelentősége van az informális és nonformális képzési formáknak.** A képzési forma fejlesztést igényel a népi kézműves mesterek tudásszintjének növelésében, és a terület iránt érdeklődő széles lakossági réteg esetében.

4.3.1. Teendők a népi kézművességgel foglalkozó mesterek nonformális képzése területén

Ahhoz, hogy a magyar paraszti tárgykultúra élő maradhasson, szakmájukat kiválóan ismerő nagy tudással rendelkező alkotók kelljenek. Nem elég a szakmát megismerni, annak fejlesztéséhez folyamatos tudásbővítésre van szükség. Az önművelésen kívül szükséges az irányított képzési formák igénybevétele.

Az alábbiakban a legfontosabb formákat, illetve azok tartalmát mutatjuk be, amelyek feltételezik az önkormányzatok, a helyi közösségek és a központi pályázati támogatások segítségét.

- A formális szakképzés ideje alatt a résztvevők a választott mesterség elméleti ismeretinek és gyakorlati jártasságainak alapjait sajátítják el. Fontos feladat, hogy folyamatos **szakmai továbbképzésekkel, mesterkurzusokkal** a népi kézművesek fejlesszék tudásukat a választott szakterületen. Ez vonatkozik a néprajzi ismereteik bővítésére, a különböző technikák elsajátítására és a tervezésre.
Szükséges, hogy a Hagyományok Háza koordinálásával akkreditált népi kézműves oktatási programok jöjjenek létre a népi kézművesség valamennyi területén. Az akkreditált képzések megvalósítói: a népi kézművességgel foglalkozó egyesületek, közművelődési intézmények, alkotóházak. A továbbképzési programok tartalma irányulhat egy település, egy néprajzi tájegység népi kézműves mesterségére, mesterségeire is.
- Fontos, hogy a népi kézművesek olyan alkotásokat hozzanak létre, amelyet a ma élő ember is használ, visel. Ezért szükséges **a mesterek és a dizájnerek, iparművészek együttműködése**, amelynek eredményeként olyan közös alkotások jönnek létre, amely a hagyományokból merít. Az együttműködések műhelymunkákkal valósulnak meg, amelyeket pénzügyi- és pályázati támogatásokkal ösztönözni kell.
- Elsősorban a kezdő népi kézművesek számára nyújt segítséget a **szakmai konzultáció**, amelyet minden megyében a népi kézművességgel foglalkozó egyesületek, alkotóházak koordinálhatnak. Az adott térségben dolgozó emblematis mester által vezetett folyamatos konzultáció hozzájárul a felnövekvő népi kézművesek mesterré válásához.
- Egyes népi kézműves mesterséget művelők számára folyamatosá kell tenni a **tapasztalatcseréket, tanulmányutakat**, amelyek megvalósulását pályázati támogatások ösztönöz-

hetnek. Céljuk, hogy működő műhelyeket ismerjenek meg, találkozzanak különböző tájegységeken dolgozó mester egyéniségekkel.

- Az emblematikus mesterekhez kapcsolódóan a népi kézművesek számára **tervezői tréningeket** valósíthatnak meg a népi kézművességgel foglalkozó egyesületek, alkotóházak. Ezek célja, hogy segítse a fiatal kézművesek egyéni stílusának kialakulását.
- A kézműves mestereknek a szakmai ismereteken túl **el kell sajátítani a vállalkozási-, marketing-, informatikai-, kommunikációs- és értékesítési ismereteket a nonformális képzési formákban**. Szükséges, hogy a népi kézműveseket tömörítő egyesületek, alkotóházak, közművelődési intézmények pályázati támogatásokkal folyamatosan szervezzék a változó jogszabályoknak megfelelően.
- A lakosság számára indított nonformális képzések szakmai vezetői a népi kézműves mesterek. Számukra **fontos ismeretek a helyi közéleti tudás, a helyben élés, a helyi gondolkodás elsajátítása, a helyi értékek bemutatásának ismerete, továbbá a közösség menedzselési és vezetési készsége**. A felsorolt tudástartalmak elsajátítása a „Képzők képzése” akadémia keretében valósíthatók meg, amelyeket alkotóházak, népi kézműveseket tömörítő egyesületek szervezhetnek számukra egy-egy megyében.

4.3.2. Teendők a nagyközönség számára szervezett nonformális képzések területén:

Fontos feladat, hogy a magyar lakosság legszélesebb rétege megismerje, ezáltal értse és értékelje a magyar paraszti kultúrát. Ezt leginkább akkor tudja megtenni, ha önmaga is megismerkedik egy-egy mesterséggel, alapszinten elsajátítja a választott tárgyalakotás elméleti ismereteit és megismerkedik annak gyakorlatával. Az élethosszig tartó tanulási folyamat résztvevői a gyermekek, a fiatalok, a felnőttek és az időskorúak. A közművelődés számtalan formája alkalmas az alapszintű tudás közvetítésére. Az alábbiakban a legfontosabb formákat, illetve azok tartalmát mutatjuk be, amelyek nagyobb támogatást igényelnek az önkormányzatoktól, a helyi közösségektől és a központi pályázati támogatásokból, mert ennek hiányában, csak a résztvevőkre hárítva a költségeket, drámaian lecsökkenthet a népi kultúrát befogadó, továbbélhető közeg.

- A kézműves mesterségek megismerésének leghatékonyabb formája a közösségekben történő elsajátítás. Ezek a **szellemi műhelyek és a szakkörök**. A közművelődés gyakorlatában, az 1980-as években tömegesen meglévő kisközösségek újraindítása szükséges a közművelődési intézményekben, az alkotóházakban, a népi kézműveseket tömörítő egyesületekben. A szakkörök alkalmasak egy meghatározott időtartam alatt arra, hogy a választott kézművesség egy-egy szakterületével megismerkedjenek a résztvevők, alkalmas továbbá a tehetséggondozásra, amely egyben utánpótlást is jelent a népi kézműves mestereknek. A szakkörök résztvevői lehetnek gyerekek, fiatalok és felnőttek. Nagyon fontos, hogy a gyermekek szakkör keretében ismerkedjenek meg a népi kézművesség szellemiségével, a tárgykészítés alapjaival. Jelenleg ezek a szakkörök az egyetlen szinterei a gyermekek manuális készség-fejlesztésének, a hétköznapi életben szükséges eszközök használatának elsajátításához.

- A népi kézműves tudás elsajátításának egy másik formája - minden korosztály számára - az **alkotótáborok**, amelyek az 5-10 nap alatt a résztvevők számára ízelítőt adnak a választott mesterségből, vagy a különböző tárgykészítésből. A táborok tartalmát tekintve lehetnek egy-egy mesterség elsajátítására irányulók, lehetnek több mesterség elsajátítására irányulók, lehetnek komplex népművészeti, ahol a tárgyalás mellett megjelenik a néptánc, a népzene, a népi gasztronómia. **Formáját tekintve lehet bentlakásos, bejáró, vándortábor, stb. Ezekben a táborokban sokszor több generáció tanul együtt, ami a társadalmi szocializáció szempontjából egy hozzáadott érték ennek a képzési formának.**
- A szakterület népszerűsítésében meghatározó szerepe van a különböző **tanfolyami kurzusok** indításának a közművelődési intézményekben, alkotóházakban, népi kézműveseket tömörítő egyesületekben. A kurzusok lehetőséget biztosítanak korosztály semlegesén a széles nagyközönség számára, hogy elsajátítsák a népi játékok készítésétől a különböző kézműves mesterségek művelésének alapjait. **A tanfolyami programok lehetnek akkreditáltak, vagy anélküliek, ez utóbbiak a résztvevők meglévő tudásait veheti figyelembe.**
- A felnőtt lakosság számára szervezett **népművészeti akadémiák, népfőiskolák, nyári egyetemek** keretében megismerkedhetnek a népművészettel, a tájegységre jellemző értékekkel, a magyar, illetve a tájegység népi hagyományaival. A megszerzett ismeretek alkalmasak lehetnek a helyi tudás gyarapítására, a helyhez, a tájegységhez kötődő identitástudat kialakítására.
- A munkanélküliek számára **szervezett „ízeltő” tanfolyamok**, táborok lehetőséget biztosítanak arra, hogy felfedezzék számukra, hogy a körülöttük lévő természetes anyagokból használati tárgyakat tudnak készíteni saját maguk számára a későbbiekben is. Felkeltetheti érdeklődésüket egy-egy kézműves szakma elsajátítására, amely megteremtheti az ön-foglalkoztatás alapját.

4.3.3. Teendők az informális tanulási formák területén:

A népi kézműves értékek megismerését jól szolgálják a **kiállítások, kézműves bemutatók, rendezvények, ahol a résztvevők, látogatók észrevétlenül sajátítják el a sajátos magyar népi tárgykultúra egyes elemeit.** A lakosság széles köre számára jelenleg is rendelkezésre állnak az előzőekben felsorolt események, viszont ezek esetlegesen, támogatások hiányában rendszertelenek. Feladat, hogy egy-egy településen, egy megyében, egy tájegységben rendszeressé váljanak azok a rendezvények, amelyek a népművészet egészét, vagy a népi kézműves-ség teljes skáláját, vagy egy-egy részét bemutatják az érdeklődő közönségnek. A tevékenység skálája itt is széles. Az alábbiakban a legfontosabb formákat, illetve azok tartalmát mutatjuk be, amelyek feltételezik az önkormányzatok, a helyi közösségek és a központi pályázati támogatások segítségét.

- A település népi kézműves értékeit bemutató **kiállítások** keretében bemutatkozhatnak az ezzel a tevékenységgel működő helyi közösségek, - szakkörök - egyéni alkotók. A bemutatók hozzájárulnak a népi tárgykultúra népszerűsítése mellett a lokálpatriotizmus kialakulásához.

lásához, a helyi kultúra megteremtéséhez. Hasonló célt szolgálnak a településen megrendezett **mesterség bemutatók, kézműves vásárok**.

- Egy megye, egy tájegység élő népművészetének seregszemléje lehet a **fesztivál**, ahol a térség hagyományai sorakoznak fel a látogatók előtt. A komplex rendezvény az informális tudás elsajátításának helyszíne, ugyanakkor gazdasági erőt is jelent a turisztikai attrakciója miatt. A komplex fesztiválok mellett a népi kézművesség egy-egy ágára specializált események az előzőekben leírt hasonló küldetést töltenek be.

4.3.3.1. Teendők a fesztiválok szervezése témájában:

- Jogszály írja elő, hogy **közterületen** csak a népi iparművészeti bíráló bizottság, vagy az iparművészeti lektorátus által **zsűrizett termékeket lehessen árusítani**. A jogszabály rendelkezzen a betarthatóságról, ezzel piacra segítenék a kézműves mestereket és a távoli keleti hiteltelen árukat háttérbe szoríthatnánk.

- Érdemes a **fesztiválok programjába beiktatni a népi kézművesség interaktív bemutatását**, a közönséget be is lehet vonni, a „művelés” folyamatába - mesterség-bemutatók, szabadtéri kiállításokat, játszóházakat.

- **A fesztiválokat támogató pályázati rendszereket kiszámíthatóvá kell tenni**. nem teszi lehetővé legalább egy évre előre a tervezhetőséget, csak így tud a turisztikai vérkeringésbe, a turisztikai eseménynaptárba bekerülni a népi kézművességet felvonultató fesztivál

- **A kézműves és hagyományőrző fogalmak korrekt használata:** a fesztiválszervezők nem használják külön a népi iparművész vagy népművész fogalmat, hanem a kézműves és hagyományőrző kifejezéseket használva zavarják meg a közönséget. Általános tény, hogy a kézműves, hagyományőrző szavainkat ma már sokkal tágabb értelemben használják. Így lehetséges az, hogy a kézműves vásárokon tömegével jelennek meg a kereskedők, akik a legtöbb esetben esztétikailag kifogásolható tömegáruval (jobb esetben magyar, de gyakrabban pakisztáni, távol-keleti stb.) jelennek meg és a zsűrizett tárgyaknál jóval olcsóbban árusítják árukészleteiket. Ez az új trend sajnos hátrányos megkülönböztetést jelent azon népi kézművesek számára, akik zsűrizett, hagyományos technológiával előállított termékeket készítenek. A statisztikában is csak úgy sorolják fel a szervezők, hogy hagyományőrző vásáron belül a lufi árústól kezdve a hennafestőig mindenkit ebbe a csoportba sorolnak. A népművészek részvételét ellenben csak egyesületi megjelenésként tünteti fel, és nem tünteti fel az alkotókat mesterségek szerint

- **A kézművesek értékesítési lehetőségei:** a fesztiválokon, vásárokon, falunapokon való megjelenés alapvető fontosságú minden vállalkozásban tevékenykedő népi kézműves részére. A rendezvényeken való megjelenés alkalmas a piaci jelenlét érzékeltetésére mind a fogyasztók, mind a konkurencia felé. Ezek a rendezvények biztosítják a közvetlen kapcsolatot a fogyasztókkal. Az ilyen közvetlen találkozások alkalmával van lehetőségük az alkotóknak bemutatkozni, és termékeik választékát bemutatni. A közvetlen kapcsolat arra is lehetőséget biztosít, hogy az alkotók a tárgykészítés folyamatáról, a tárgy alapanyagának tulajdonságairól és használatának módjáról is tájékoztassák az érdeklődő vásárlókat. A beszélgetések során a vásárlók új ismereteket szereznek és egy másfajta élményben részesülnek mint a hétköznapi bevásárlásaik alkalmával.

- **A vásárszervezők önmérséklete a helypénz területén.** A vásárokhöz általában a helyi önkormányzatok biztosítják a területet a szervezőknek, amit általában a szervezők igen magas helypénzt kérve adják ki a résztvevőknek. helypénzért. Fontos, hogy a szervezők különbséget tegyenek kereskedő és zsúrizett népi iparművészeti tárgyakat készítő árusítók között.

- **Vásárlók könyve, vásárra történő regisztráció jogszabályi változtatás.** Az önkormányzatok a törvények értelmezésében sem egységesek. Példaként említendő, hogy Budapesten, Szegeden a vásáron résztvevőknek egyenként kell közterületen történő kereskedelmi tevékenységre engedélyt kérni. A „bejelentés köteles kereskedelmi tevékenység folytatásáról” szóló 210/2009. IX. 29. Korm. Rendelet 1. számú melléklete nem rendelkezik a készítőről, ezért kereskedőként kell kérni az engedélyt, és kell befizetni a 2200,-Ft illetéket a helypénzen felül. A népi kézművesek számára érthetetlen, hogy miért kell, önkormányzatonként kérni az árusításhoz az engedélyt, amikor a telephely vagy székhely szerint illetékes önkormányzat a készítőt már nyilvántartásba vette.

- a zsúrizett népművészeti tárgyaikat árusító alkotók részvételét egy-egy rendezvényen az is nehezíti, hogy a reggeltől késő estig tartó rendezvényeken nem kérhet segítséget a mellette árusító társától vagy családtagjától arra az időre, míg emberi szükségleteit elvégzi, mivel ez be nem jelentett munkaerő foglalkoztatásnak számít.

- a **Népi Iparművészeti Zsúri által minősített tárgyak** megkülönböztetésére még a rendszerváltás előtt bevezették a „Páva” védjegyet, hazánkban és külföldön is. A védjegy tájékozatta a népművészetben nem jártas, de igényes vásárlókat arról, hogy esztétikailag szép és a hagyományokat hitelesen képviselő tárgyat vásárol. A népművészet háttérbeszorulásával e védjegy köztudatba tartására, reklámozására már nem maradt pénz és figyelem. Pedig a védjegy lényege szerint: *„olyan megkülönböztető minőségi tanúsítvány meglétét igazoló embléma, melynek használatával az alkotás-áru szakmai ismeret nélkül hitelesnek, minőségi ajánlatnak fogadható el.*

A védjegy használata „értéket növel”, hatékony verseny eszköz, amely minőségjelző és reklám funkcióval bír.

A védjegy- a marketing egyik legerősebb szegmensének, a reklámozásnak a középpontjában áll.

A védjegy az árukra vonatkozó információk sűrített szimbolikus megjelenítője. Minőségjelző funkciója miatt a védjegy a vállalkozói jó hírnév, a piaci elismertség és tekintély (imázs, reputáció) hordozója is.

A védjegyre és annak piacra történő bevezetésére nagy szüksége lenne a népi iparművészeknek. Áruikat így jobban meg lehetne különböztetni a nem magyar eredetű tárgyaktól. Ez tovább erősítené itthon azt a felfogást, hogy vásárolj helyi és magyar terméket. A turisták részére pedig, segítséget nyújtana a választásban.

- A rendszerváltást követően a házipari szövetkezetek és a termékeiket árusító népművészeti bolthálózatok megszűntek. **Jelenleg a népi kézművesek termékeiket csak saját műhelyükből vagy a fesztiválokon, és egyéb nagyrendezvényeken tudják értékesíteni.** A népi kézművesek számára a legjobb reklám, ha termékeik jó minőségűek és szépek. Így nagyon

fontossá vált a vevőkkel kialakított jó kapcsolat. „Építs ki jó kapcsolatot, és majd ezek hozzák a nyereséget!” **Meghatározó tehát, hogy a kézművesek egyáltalán el tudnak-e jutni olyan rendezvényekre ahol meg tudják mutatni tárgyaikat.** Itt nyílik alkalmuk új vásárló megszerzésére, és a már meglévő vásárlókkal történő további kapcsolat fenntartására. Az egyre nehezebb megélhetési gondokkal küzdő népi kézműveseknek nincs lehetősége a médiumokban történő reklámok finanszírozására. Ehhez **központi akaratra** van szükségük. Szerzők: Pál Miklósné, Skrabut Éva, Igyártó Gabriella, Komjáthi Ágnes, F. Tóth Mária

4.4. A közösségi színterek, működésének feltételrendszerének javítása érdekében:

A népi kézművesség fejlesztésének meghatározó feltétele a megfelelő intézményi infrastruktúra megléte. Népi tárgykultúrával foglalkozó intézményeknek nevezhetjük ma országunkban az **alkotóházakat, a kézműves szakiskolákat, ahol olyan felszerelt műhelyrendszerek állnak rendelkezésre, amelyet vagy a beiratkozott résztvevők, vagy a nagyközönség vesz igénybe** Számuk mára megfogyatkozott, létük bizonytalan.

A népi tárgykultúra népszerűsítését szolgálják a **nyitott műhelyek, illetve műhelygalériák**, amelyek az alkotók tulajdonát, esetlegesen megélhetését is képezik és elsősorban a falusi turizmus szolgálatában állnak, bemutatva a település a tájegység népi kézműves értékeit. Ideális helyei lehetnek az informális ismeretszerzésnek, ahol kis csoportok bensőséges viszonyba kerülhetnek a mesterrel, tanulhatnak, interaktív formákat próbálhatnak ki. A propagálásukhoz, téma útvonalakban való megjelenésükhöz összefogás szükséges. A közművelődési intézmények között nagyon kevés van, amely felszerelt műhellyel várja azokat, akik szeretnék megszerezni a népi tárgyalkotáshoz szükséges ismereteket. Ebbe a csoportba soroljuk **a tájházakkal való együttműködés lehetőségeit is.**

Célunk, hogy a jelentős hagyatékot képviselő, későbbiekben potenciálisan gazdasági erőt jelentő népi kézműves szakmákat újratanítsuk, elsősorban a falvakban, akkor a legfontosabb feladat, hogy megteremtsük ehhez a megfelelő tárgyi és személyi infrastruktúrát, illetve, hogy ezen intézmények, szervezetek működése biztonságossá váljon.

Teendők:

Az infrastruktúra kialakításához és a működtetéshez EU-s és hazai pályázati erőforrások szükségesek, amelyeket a helyben meglévő tenni akarás, és anyagi erő egészít ki.

4.4.1. A közösségi színterek és azok tevékenysége közötti koordináció megteremtése és tevékenységük fejlesztése érdekében:

A népi kézművesség művelése, segítése különböző intézménytípusokban jelenik meg, pl. közművelődési, közgyűjteményi, oktatási intézmények, civil szervezetek, IKSZT-k, népfőiskolák.

Vannak olyan szervezetek, amelyek a népi kézművességet, mint szolgáltatást kívánják beépíteni a tevékenységekbe, pl. agro- és falusi turizmus, tájházak stb.. A felsorolt intézmények, szervezetek különböző ágazatokhoz, szaktárcákhoz tartoznak. Az ágazatok, illetve a konkrét tevékenységet végző intézmények, szervezetek között csak informális kapcsolat mű-

ködik. Fontos, hogy kormányzati szinten a szaktárcák között létrejöjjön a koordináció és a 2014-2020 közötti időszakban a Nemzeti Fejlesztési Tervben a népi kézművesség egységként jelenjen meg.

Feladatok:

- **A népi kézműves terület - beleértve az alkotókat és a kultúra népszerűsítését - fejlesztési koncepciója kerüljön be a vidékfejlesztési stratégián túl a kulturális- és az oktatási stratégiába is.** A következő időszakokban megjelenő pályázatok az értékalapú kultúrafinanszírozást, a települési, tájegységi identitást elősegítő népi kézműves közösségek működését, a hiteles kultúráközvetítést, a mindezek megvalósulásának helyet adó népi kézművességgel foglalkozó intézmények, szervezetek infrastrukturális fejlesztését, valamint a népi kézművesség esetében a gazdasági prioritásokat finanszírozzák.
- **A népművészet a kulturális diplomácia egyik eszköze,** fontos, hogy az országimázs szempontjából az 1. pontban említett stratégiákba bekerüljön. A különböző országokban tartott kulturális évadokban nagyobb arányban szerepeljen a magyar kultúra eme szegmense.
- **Országos, megyei és településszinten kötődjenek együttműködések a népi kézművességgel foglalkozó intézmények, szervezetek, továbbá a népi kézművességgel is foglalkozó intézmények, szervezetek között,** pl. közművelődési intézmények, tájházak, népfőiskolák, nemzeti parkok, múzeumok, skanzenek, stb. Fontos feladat, hogy az adott településen, tájegységben működő, a népi tárgyalkotó kultúrát népszerűsítő intézmények a tevékenységüket is összehangolják. Az együttműködések kezdeményezői, koordinátorai lehetnének országos szinten a Hagyományok Háza, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, a Nemzeti Közművelődési és Közgyűjteményi Intézet. Települési, tájegységi, megyei szinten a koordinációs feladatokat a népi kézműveseket tömörítő egyesületek, alkotóházak, közművelődési intézmények kezdeményezhetik.
- **A turisztikával foglalkozó szervezetek – agro-, falusi-, egészségturizmus stb. – kössenek együttműködési megállapodásokat a népi kézműveseket tömörítő egyesületekkel, közösségekkel, népművészeti alkotóházakkal a szolgáltatási tevékenység szélesítése, bővítése és minőségjavítása érdekében.** Célszerű, hogy a területeket összefogó országos érdekvédelmi szervezetek között is legyen együttműködési megállapodás, de nagyon fontos, hogy település és tájegység szintjén is találják meg egymást azok a szervezetek, amelyek ezzel a tevékenységgel foglalkoznak. Támogatásokkal, képzési programokkal tudatosítani és ösztönözni kell, hogy klasztereket hozzanak létre.

4.4.2. A népi kézművességgel foglalkozó alkotók által működtetett létesítmények működési feltételeinek javítása érdekében:

Feladatok:

- Az alkotók által jelenleg működtetett nyitott műhelyek, műhelygalériák működtetésében **a helyi közösségnek, önkormányzatnak részt kell vállalnia és tudatosan be kell kapcsolni a falusi turizmusba, a különböző népi kézműves utakba.**

- Ösztönözni kell **pályázati lehetőségekkel** az alkotókat, hogy **újabb nyitott műhelyeket, műhelygalériákat hozzanak létre**, főleg azokban a térségekben, ahol jelenleg ilyenek még nem működnek.
- **Pályázati lehetőséget** kell biztosítani a **már működő műhelyeknek, műhelygalériáknak, hogy azok infrastruktúrájukat megőrizzék és fejlesszék.**

4.4.3. A népi kézművességgel foglalkozó intézmények, szervezetek infrastruktúrájának fejlesztése és tevékenységének megerősítése országos lefedettség biztosítása érdekében:

Minden megyében működni kell, legalább egy a népi kézművesség műveléséhez szükséges objektumnak, intézménynek, szervezetnek, amelyek egymást kiegészítve garanciái lehetnek annak, hogy a népi kézműves tudás széles körben elérhetővé és ismertté váljon. A megyék egy részénél oktatási centrumok, míg más részénél alkotóházak biztosítsák ezt a feladatot. A kétféle feladatot ellátó objektum egymás munkáját segíti és kiegészíti. Ezek az intézmények, szervezetek, hálózatszerűen a szakmai integrációs központhoz tartozhatnak, a hagyományos népi kézművesség képző helyeiként, a képzésből kikerültek inkubátorházaként, hagyomány-őrző- turisztikai programok bonyolítóiként működnenek. A hálózat integrációs központja a Hagyományok Háza, szakmai segítője a Népművészeti Egyesületek Szövetsége.

Feladatok:

- **Ki kell alakítani - az ország térszerkezetében arányosan elosztva - 5-6 népi kézműves képzőcentrumot, amelyek a népi kézművesség valamennyi területének oktatására alkalmas műhelyrendszerekkel rendelkeznek, alkalmasak kiállítások, bemutatók megrendezésére.** Az intézmények alapvetően a formális oktatás centrumai, feladatuk az iskolarendszerű és a felnőtt szakképzés megvalósítása. Kapcsolódhat hozzájuk a településükön a művészeti alapoktatás is. Azokon a településeken, ahol jelenleg működnek kézműves szakmákat oktató iskolák, célszerű, hogy ezek az oktatási centrumok egy része ott jöjjön létre, a meglévő infrastruktúra felújításával. Előnyt jelenthet, ha az iskola a népi kézművességet tömörítő egyesületekkel karöltve működtetik az objektumot. A képzőcentrumok működési alapját a nappali tagozatos oktatás állami finanszírozása biztosítja, kiegészítő bevételt jelent a felnőttképzés, és egyéb tevékenységek költségtérítései.
- **Minden megyében ki kell alakítani a népi kézművesség valamennyi területének művelésére alkalmas műhelyrendszerrel rendelkező, az alkotások bemutatására alkalmas alkotóházakat - legalább egyet -, amelyek a népi kézműves szakmák népszerűsítésére alkalmasak és egyben turisztikai attrakciót is jelentenek.** Az alkotóházak működtetői a népi kézművességgel foglalkozó egyesületek, vagy egyéb szervezetek. Feladatuk a népi kézművességgel foglalkozó közösségek működtetése, menedzselése, a különböző informális és nonformális képzések szervezése, rendezvények, események megvalósítása. A helyi kézműves kultúrát elérhetővé tevő értékesítési hely üzemeltetése, amely országos megvalósításban lehetővé teszi a hiányzó bolthálózat kialakítását. Az alkotóházak kialakításánál célszerű figyelembe venni a már meglévőket, azok felújítása, bővítése, fejlesztése a feladat és azokon a területeken, ahol ilyen tárgyi infrastruktúra nem áll rendelkezésre, ott újak beindítása.

A működtetésre vonatkozó lehetséges megoldások:

- Önkormányzati tulajdonú, önkormányzat által önállóan működtetett épület, épületrész, amelynek működési költségét a helyi testület az állam által adott közművelődési normatív és egyéb támogatásából biztosítja.
- Önkormányzati tulajdonú, egyesület által feladatátadással önállóan működtetett épület, épületrész, amelynek működési költségét a helyi testület az állam által adott közművelődési normatív és egyéb támogatásából biztosítja.
- A helyi közművelődési intézmény, IKSZT látja el a feladatot, amennyiben szakembere van, amelynek működési költségét a helyi testület az állam által adott közművelődési normatív és egyéb támogatásából biztosítja.
- A helyi közművelődési intézmény, tájház, IKSZT fogadja be térítésmentesen az egyesületet és feladatátadással, vagy más módon látják el a feladatot, amelynek működési költségét a helyi testület az állam által adott közművelődési normatív és egyéb támogatásából biztosítja.

Fontos, hogy az alkotóházban menedzsmenttudással rendelkező kultúráközvetítők kerüljenek alkalmazásra.

Az alkotóházak későbbi működtetésében az államnak és az önkormányzatnak kell meghatározó részt vállalni, a szakmai tevékenység garanciáját a népi kézművességgel foglalkozó egyesületek biztosítják. Összességében az alkotóházak a lakosság széles rétegeit vonzó hiteles, hagyományörző programokat valósítanak meg. Ezek sok esetben székhelyileg városokhoz kötődnek, fontos, hogy a vidékfejlesztési támogatásokba benne legyenek, hiszen tevékenységüket a „vidék” kultúrájának megőrzése, fejlesztése érdekében fejtik ki.

Szerzők: PÁL MIKLÓSNÉ, PROKNÉ TIRNER GYÖNYGYI, SKRABUT ÉVA

4.4.4. A Tájházak lehetséges feladatai:

- **a helyi hagyományörző programok helyszínékként is használni** az intézményt. Nagy társadalmi és közösségi összetartó erőt, hagyományt alakíthat ki a lakosságban. Kitűnő lehetőség az identitás erősítésére.

Veszély: Esetleg nem minden eseménynek megfelelő a helyszín méretét tekintve, vagy jellegéből, környezetéből adódóan. Távolság esik a megszokott, központi helyszíntől, kicsi lesz az érdeklődés. Nem vezetődik be a mindennapi gondolkodásba.

Megoldás: Jó hirdetéssel, korszerű eszközöket is igénybevevő propagandával új szint lehet vinni a település ünneplési szokásaiba, hagyományteremtő módon nemzeti ünnepeket összekötni témához illő kiegészítő programmal. Tájházban végzett felújítás, bővítés, pályázati munka befejezésének, lezárásának ünnepi eseményével összeköthetően válik az ünnep helyszínévé. Gazdálkodás ünnepéhez, jeles napokhoz kapcsolható, stílusos centruma az eseményeknek.

- **találkozás színtere a helyi közösség tagjai számára** amennyiben az adottságok, több helyiséges épületek lehetővé teszik a megfelelő elhelyezést, zavartalan munkavégzést.

(pl.: nyáron a napfénytől, esőtől védett szabadtéri, vagy az épületegyüttes részét képező pajtában, gazdasági épületekben)

Veszély: a településen működő civil közösségek, szervezetek rendelkeznek már működési helyszínnel, nem szívesen váltanak, távolinak, alkalmatlannak tartják a már bejáratotthoz hasonlítva. Nem akarnak, vagy nagyon nehezen fogadják el az esetleges „közösködést”, a másik szervezethez történő igazodást. Nem készek a kompromisszumokra, nincs sikerélményük az eredményes együttműködésben.

Megoldás: a lehetőségekhez mérten kialakítani a tájházi feltételeket a szervezetek működésének zavartalanabbá, minőségibbé tétele érdekében. Közös feladatok, együttműködési tervek alakítása, amelyeknek a megvalósításához jó pozíció a közös helyszín, továbbá az infrastruktúrális ellátottság kialakítása, különböző szervezeti működést segítő szolgáltatások biztosítása egységesen, a házban a otthonra talált szervezetek számára. Karbantartás, biztonság egységes kezelése, takarékosági, kényelmi szempontok figyelembevétele. Érdekelté tenni a szervezeteket a tájház működésének színvonalasabbá tételében.

- **a helyi tudás átadásának helyszíne, a helyi tárgyi szellemi értékek bemutatásának felvállalása, a tartalom interaktív közelhozása a látogatóhoz.** Ez nemes kötelessége is kell, hogy legyen a tájháznak. A legnagyobb szakmai kihívást és felelősséget ez a feladat jelenti a ház működtetői számára. Műhely/ek működtetése, foglalkozások, népi játszóházak szervezése, mesterség bemutatók, kézműves napok, előadások, kiállítások megfelelő helyszín/ek kialakításával.

Veszély: Nem kellően felkészült, ellenőrizetlen „művészi” teljesítményű – bár helyben, vagy a környéken élő köztisztelőben álló lakos – énekes, hangszeren játszó, vagy hímző, szövő, fafaragó képviseli a helyi értéket. Rossz példát közvetít, hiteltelenné válik a ház szakmaisága. A műhely feltételei nem vonzóak a kézműves mesterek számára, nem alkalmasak látogatók fogadására.

Megoldás: Kapcsolt felvétele, folyamatos együttműködés kialakítása adott megyei, vagy tájegységi szempontból legközelebb működő Népművészeti Egyesülettel, Népművészeti Alkotóházzal, akiktől a területre jellemző, hiteles, felkészült együttműködők, kézműves mesterek, népi iparművészek végezhetik a mesterségek bemutatóit és az oktatói munkát is. Ez az együttműködés garancia az esetleges termékárúsítás minőségére, a zsúrizett alkotások kínálására is. Néptánc, népzene területén hasonló együttműködés kialakítása javasolt a megfelelő civil közösségekkel. A biztosabb eligazodás érdekében az országos tájházi címlista figyelembevételével a jövőben segítség lehet az együttműködő felek számára egy néprajzi tájegységi értékekre koncentrálnó kézműves mester, oktató, civil szervezet – szakma és név – címlista létrehozása.

További együttműködési lehetőségek:

- **népi kézműves játszóházak** – rendszeresen, tematikus tartalommal, ünnepi alkalmakkor, rendezvényekhez kapcsolódva, stb.
- együttműködés a környékbeli alapfokú művészetoktatási intézményekkel,
- **kézműves mesterségekbe beavató szakkörök működtetése felnőtteknek, gyermekeknek,**

- népi ételek – főzőiskola felnőtteknek,
- **kisgazdasszony szakkör gyermekeknek** (együttműködés a helyi iskolával és a technikát oktató pedagógusokkal)
- **gazdálkodási szokások, hagyományok felelevenítése, oktatása, gyakorlása,**
- **főzéshez szükséges növények termesztése, felhasználásuk, befőzések, tartósítási módok,**
- **biogazdálkodási ismeretek felnőtteknek, gyermekeknek egyaránt.**

Veszély: Nem jól előkészített és nem körültekintő szervezéssel, nem felkészült szakemberekkel érdektelenségbe fullad. Egyszere több program elindításával a bőség miatt nem tudnak választani, nem megfelelő időpontban, napszakban tartják a programokat stb.

Megoldás: A célközönség helyes megválasztása, az ismeret átadásra felkért szakemberek szakmai hitelessége, Népművészeti Egyesületek mesterei, népi iparművészek, a településen elismert idős emberek (pl. lakodalomi főző, sütő asszonyok), gazdálkodásban bizonyított helyi gazdák, gazdasszonyok felkérése, együttműködés velük.

A közös munka néhány hónapos eredményét a település lakossága elé tárni, (kiállítás, terménybemutató, vendéglátás étellel, táncos, zenés bemutatóval stb.) külső előadók meghívása, más településről idős mesterek meghívása, munkásságuk bemutatása, beszélgetés szakmai munkásságukról. Gyermekek hívják meg a felnőtteket, illetve felnőttek látják vendégül a gyermekeket stb.

Akadályozó tényezők:

Első gondolata talán mindenkinek, hogy az anyagi, gazdasági biztonság hiánya határozza meg és talán meg is pecsételi a tájházak tartalmas, sokrétű működésének, együttműködési szándékának kibontakozását.

A pénzügyi háttér biztonsága valóban nagyon fontos – mint minden területén az életnek, a kultúrának, a gazdálkodásnak, a tanulásnak – de nem kizárólagos.

A közösségi összefogás, a közös érdek, a nyitás más szakmai területek, szakemberek felé éppen ez a közösségformáló ereje a Tájházak működtetésének, a Népművészeti Egyesületek, Népművészeti Alkotóházak értékmentő alkotói megnyilatkozásainak. A településeken létrejövő civil szerveződések, és azok összehangolt, tervszerű együttműködése hozhatja meg az ott lakók számára a megelégedettséget, a kiegyensúlyozott, jól értelmezett lokálpatrióta szellemiséget. A gyermekek bevonása ebbe az átgondolt közösségépítő, ismeretátadó munkába biztos bázisa a hagyományok fennmaradásának.

Akadályozó tényezők azért vannak, de leküzdésük, elhárításuk, kiküszöbölésük sok tényezőn múlnak és minden bizonnyal személyfüggők is.

– Nem minden tájház rendelkezik múzeumi intézményi működési engedéllyel, ez akadály – többek között – a pályázatokon történő részvételnek is.

- **A pályázati lehetőségeknek kibővítése,** amelyekben adott funkciójukkal sikeresen pályázhatnak ezek az intézmények. Kizárólag egyedül képzelik el a pályázatokon történő próbálkozást. Konzorciumukban, egy-két szervezettel való társulást elképzelhetetlennek tartanak. Sokszor nincs is meg a biztató szellemi háttér a pályázat kidolgozásához, az előírt önerő még kevésbé.

Veszélyek, gondok, megoldási javaslatok:

- A fenntartó és a működtető személye nem azonos, nehéz az egyeztetés pályázatok, programok, együttműködések alakítása, beadása esetén.

- A tájházak épületei, infrastruktúrájuk gyakran még nem kielégítő, nem alkalmas nagyobb csoportok, események befogadására. Ezekben az esetekben nem is gondolnak – a településen található **más, esetleg műemlék épület, vagy - egyéb megfelelő környezet bevonására**, pedig a rendezvény, a program szakmaiságát biztosító más helyszínen is megjelenhet a tájház nem csak a saját épületében.

- **Megfelelő szakemberek legyenek a tájház működtetői között.** Az egyszerű megoldások, a pénztelenség kedvéért gyakran foglalkoztatnak helyben élő, tiszteletben álló idős embereket (hímzés, fafaragás, csuhéfonás), vagy lelkes, ám képzetlen óvoda-, ill. iskola pedagógusokat, akik a félreértelmezett „hagyományörzés” máza alatt szakmaiatlan, a tiszta értékeket vakvágányra terelő ismereteket közvetítenek (só-kerámia, pírított tészta, műanyagok, hiteltelen hímző minták, meghökkentő színű hímzőfonalak alkalmazása stb.). Gyakori, hogy az intézmény személyi ellátottsága nagyon hiányos, hiszen nincs főállású vezetője a tájháznak, vagy gondnoka van, akinek a tájház pástorolása a 25. feladata. A ház nyitva tartása, a téli időszakban a fűtése jelent gondot. Igazi pezsgő életet tavasztól őszig tudnak szervezni.

- **A településen élők számára evidenciának számító nemzetiségi kultúrák jelenlétének kihasználása.** Nem baj, ha egy falu közössége nem bírja el négy különböző nemzetiségi kultúrát bemutató tájház fenntartását, de abban az egyben jusson hely a települést maradék nélkül reprezentáló kisebbségeknek is. Ha folyamatos tárgyi jelenlétre nincs mód, akkor a rendezvények sorában megtalálható a helye a **más nemzetek kultúráját bemutató, gyakorló alkalmaknak is.** (pl. a hét egy napja a németeké, vagy a szlovákoké stb., rendszeresen működtetnek szakköröket, rendeznek kiállításokat, sajátos ünnepi, hétköznapi szokásaik bemutatására, gyakorlására is kapnak lehetőséget). Szerencsére van példa önálló, magas színvonalon működő nemzetiségi tájházakra is.

- A tájházi bemutatók többsége elsősorban az összegyűjtött, kiállított tárgyakon keresztül reprezentálja csak a település, a földrajzi tájegység gazdálkodási, megélhetési hagyományait, szokásait. **A hagyományosan termelt növények, gazdálkodási formák széleskörű bemutatása, adott esetben gyakorlása, újraélesztése, a termények feldolgozásának hagyománya a település XXI. századi kuriózuma, védjegy lehetne.**

Szerző: F. Tóth Mária

4.5. Helyi termék, helyi érték (kézművesek, mezőgazdasági termelők együttműködése a lokális kultúrában, Kincseskamra program, új képzési formák)

Helyi termék:

- az a portéka, mely természetes alapanyagból készült és a lokális, néprajzi (kis)tájegységben vagy sajátos történelmi, földrajzi környezetben élő népi iparművész, kézműves, házi iparos és manufaktúra zsúrizett egyedi alkotása vagy lokális néprajzi értéket képviselő terméke

- az az élelmiszeripari és kozmetikai termék, mely a helyi vagy lokális környezetben megtermelt és kézműves technológiával előállított áru (például zöldségkészítmény, szörp, lekvár, méz, hentesáru, édesség, bor, pálinka, fűszer, tea, szappan)

- az a kiadvány, mely a helyi néprajzi, történelmi, gasztronómiai specialitásokat mutatja be (sütő-főző receptes könyvek, dvd-k, cd-k, fotóalbumok, monográfiák, játékok)

Összegezte: a kézműves termék-előállító által Magyarországon (Kárpát-medencében) egyedileg készített olyan természetes alapanyagból készített termék, melynek jellegében és értékében nem a felhasznált alapanyag, hanem a maga által elvégzett alkotó hagyományokra épülő kézi munkája dominál.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztere a 2004. május 28-án kelt 114-számú kormányrendelet felhatalmazása alapján a 12/2004. számú végrehajtási rendeletének mellékletében felsorolja ezen Magyarországon és a Kárpát-medencében elismert, a népi iparművészet kategóriájába tartozó népi kézműves mesterségeket (44 foglalkozási ág).

Miért jó a helyi termék?

- megbízható, leinformálható forrásból származik
- helyben élő, több alkotónak, munkaerőnek biztosít jövedelmet, tehát a helyi gazdaság erősödik
- a helyi termék helyben készül, tehát nincs vagy minimális a szállítási költség (max.40-50 km), kisebb a környezeti terhelés
- nem tömegáru
- helyi specialitásokra alapszik
- lehetőség szerint helyi alapanyag felhasználásával készül
- az élelmiszerek esetében ízletes és friss
- a csomagolása is helyben történik, ezáltal hozzáadott értéket tartalmaz
- a termelő és fogyasztó szorosabb kapcsolata jön létre

A lokális kultúra a helyi közösségeket megerősíti, helyi identitást erősítő, közösségi értékeket teremtő, ezáltal népesség megtartó képességet jelentő tényezővé válik.

Jelenlegi helyzet: alapvetően nem megoldott, szinte alig találni az országban erre kezdeményezésre utaló üzletet, ajándékboltot.

1. Megszűntek a Folkart és Népművészeti boltok, de helyette nem alakult ki más hálózat
2. Jó kezdeményezés a helyi piacok felbukkanása, de többnyire nincs szakmai kontrollja
3. A kézműves portékát forgalmazó piacnak nincs szervezeti, irányítási struktúrája
4. Nincs, vagy csak elvétve van kapcsolat a népi iparművészet, a turizmus a lokális kultúra szereplői között
5. Az alkotók többsége egyénileg dolgozik és a portékáinak az értékesítése is önállóan történik

4.5.1. Teendők:

Szükség lenne **helyi terméket bemutató üzletre**, mely a helyi vagy kistérségi kézműves alkotások reprezentatív bemutatása olyan portékákkal, amelyek nem pusztán díszei lakásunk-

nak, de életünk mindennapi, korszerű használati tárgyai is lehetnek. **Az élelmiszerek a helyben termelt és termelt alapanyagok különleges ízeit felvonultatva a kamránk különleges koronáit adhatják, amolyan helyi értékek tára (HÉT) vagy a továbbiakban is használt szóval „Kincseskamraként”. Kiemelt igény, hogy az üzletek logója egyben nemzeti védjegyes minősítést is jelenthessen.**

Az üzlet kialakításánál nagyon fontos, hogy egyéni és közösségi közlekedéssel is könnyen megközelíthető helyen legyen.

1. A Kincseskamra előnyei:

- egységes arculat
- versenytársak helyett együttműködésre ösztönzi a benne résztvevő partnereket, ezáltal nő a versenyképesség is
- az együttműködésből fakadóan megvalósítható, hogy a vásárlás önmagában is esztétikai élmény lehessen
- a szereplők együttműködése gazdasági, társadalmi és környezeti előnyt jelent
- szemléletformálás, fokozottabb felelősség kialakulása a lokális környezet iránt
- marketing költségek megoszlanak
- érdekérvényesítő képesség javul
- tudatos, közös munkával a tervezési, fejlesztési folyamatok is eredményesebbek

2. Kincseskamra- partnerei lehetnek a

- helyben élő népi iparművészek,
- kézművesek,
- házi ipari tevékenységet folytató mesterek,
- őstermelők és élelmiszeripari feldolgozók, akik kézműves technológiával feldolgozott élelmiszereket állítanak elő
- kézműves technológiával előállított vegyipari, kozmetikai portékát készítő
- turisztikai programszervezők,
- Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (FATOSZ) partnerei,
- Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) szervezetek
- kulturális intézmények (helytörténeti gyűjtemények,
- tájházak
- Nemzeti Parkok
- Népművészeti Egyesületek, - a Kincseskamra üzlet lehetséges helye lehet a már meglévő egyesületi közösségi terek.

Mindenképp kizáró tényező

- a kizárólag kereskedelmi beszállító vagy tevékenység
- az ipari előállítású technológia
- nem természetes alapanyagból készült, vagy a külföldön előállított portéka
- a magyar hagyományos népi kultúrában idegen eljárás, módszer alkalmazása
- illetve az élelmiszerek tekintetében a nagyüzemi eljárással előállított termékek

3. Az üzlet megjelenés formája:

- **egységes portál az ország minden részén**
- **logó jelenléte** (később részletezve) portálon, reklámanyagon, csomagoláson is
- **viszonylag egységes üzletbelső, de a helyi építészeti elemek megjelenésével**
- **a partner kézművesek időszaki bemutatkozása** (kiállítás vagy bemutakozó sarok kialakításával)
- **helyi idős tapasztalt mesterek, háziasszonyok időszakos jelenléte** (aktuálisan egy-egy program rájuk való alapozásával is)

4. Működése:

- **szakképzett (kereskedelmi és célirányos menedzser végzettségű) vezető** irányítása alatt
- **szakmai felügyelet** tájegységre bontva (néprajzosok, Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztályának zsűritagjai, muzeológusok) ezáltal biztosítva azt a minőségvédelmet, amely kívánatos a kézműves társadalom és a szakemberek részéről
- **jogi, állami támogatás a bérletre, működésre vonatkozóan**
- **kiemelt, lépcsős pályázati támogatás** a sokoldalú működéshez (kézművesség+kulturális program+ gasztro- program + ifjúság, gyermekek bevonása)
- **fontos összekötő szerepe lehet a fent említett lokális tudás közvetítésében** például szakkör, klub vagy előadások formájában is

5. Célja:

- egységes rendszerbe helyezni a helyi termékeket forgalmazó és bemutató üzleteket
- ezt az egységet azonban a helyi sajátosságokkal színesíteni, egyénivé kell varázsolni
- összehangolni a piacra vitellel kapcsolatos erőfeszítéseket
- népi iparművészet, kézművesség lokális piaci jelenléte épüljön egymásra a turisztikai érdekelt feleivel
- támogatni és elősegíteni a helyi kézművesek bemutatkozását
- együttműködésre és közös döntésekre ösztönözni a „Kincseskamra” szereplőit (helyi termékek helyi kézművesek által történő csomagolása – nagyobb hozzáadott érték)
- terméksomagok közvetítése (helyi specialitásként szállás+élmény+ajándék)

4.5.2. Eszközök:**1. Logó:****megjeleníteni kívánt üzenetek:**

- magyar
- helyi készítő
- lokális kultúra, gazdasági értékek közvetítése
- térséget hangsúlyozandó építészeti karakter (forma, anyag, arány)
- kézművesség
- egyediség
- tájegységre vonatkozó vizuális karakterek
- vitalitás

- fiatalosság
- esetleg nemzetiségi jegyek jelenléte
- formailag és színben országosan egységes, ám a logón belül a tájegységenként változó építészeti elemek, jellegzetes motívumok –esetleg a tájra jellemző kiemelten védett és jellemző növénye- alkotják a könnyen beazonosítható vizualizált területi hovatartozást
- egységes betűtípus

- logó alkalmazása:

- minden lehetséges reklámfelületen, egységes vizualitási szinten (portál, szórólap, csomagolás, média)
- kézműves csomagoláson, mely az esztétikán túl hozzáadott értéket is képvisel

2. Arculat

- logó megjelenése
- helyi építészeti elemek és anyagok alkalmazása
- szükség szerint információs és megállító tábla, esetleg térkép jelenléte
- „modern korszerűség” közvetítése
- történelmi, kulturális örökség üzenete

3. Programok, mint új képzési formák

A Kincseskamra elsődleges profilja a helyi népi iparművészet reprezentatív bemutatása, értékesítési lehetősége. Ám szinte adódik a lehetőség, hogy a helyi szellemi tudást felelősséggel tovább is kell adni a fiatalságnak, hiszen a mai kor embere már alig-alig képes a generációs tudást saját családjában elsajátítani. Ebből a nézőpontból kiindulva a Kincseskamra állandó programjai folyamatosan, rendhagyó képzés keretén belül biztosítanak a mindennapokban is jól használható tudást az érdeklődő partnereknek:

- előadások (különös tekintettel a háztartási ismeretekre, házi praktikákra)
- szakkörök (a rendszeres találkozóknál fogva kitűnő alkalom a felmenő rendszerű ismeretek elsajátítására)
- klubok (kiemelve a helyi népi kézművesség sajátosságait, a házias konyha jellegzetességeit, praktikák, gyógynövénykultúra megismerése és felhasználása, népi gyógyászat)
- komplex rendezvények
- helyi specialitásokat megismertető játszóházak, vetélkedők gyermekeknek
- rendszeresen visszatérő online és fizikális játékok
- mester inas képzés melynek keretén belül a Kincseskamra csatlakozik a nagy országos projektekhez, kiemelve a lokális tudást és helyi sajátosságokat
- közvetítés és részvétel az országos Kincseskamra hálózat inas képzésében

4. Egyediség:

- a logó garanciát ad az egyedi, minőségi kézműves portékák iránti igényekhez, ezáltal márkajelzés is egyben
- az üzlet nyitásának legyen feltétele, hogy a II./1.pontban jelölt idős, helyi mesterek,

háziasszonyok lokális tudását mindenképp föl kelljen használni (érdeemes az ő ismereteiket akár rendszeres havi vagy heti alkalmakkor képzésként is használni: szakmai képzések, de a tájegység gyümölcs-, zöldségkultúrájának és annak feldolgozásának is hasznos elemeit adhatják tovább.) Az ő közreműködésükkel szervezett programok a helyi közéleti tudással a helyben élést és a helyi gondolkodást segítik.

- a tájegység alapanyag és motívumbeli sajátosságai is itt kapnak fontos szerepet
  - a régió népcsoportbéli, nemzetiségi karakterei színesíthetik, egyedivé varázsolhatják az üzletet
  - hasznos lehet a helyi népfőiskolai kapcsolat is
- Fontos, hogy más térségtől, üzlettől megkülönböztessük, ezáltal a meghatározott célszegmensek számára más bolttól vonzóbbá tegyük! Az egyedülálló légkör, változatosság mindenképp elvárás.

Az üzletnek olyan tartalmakat kell közvetítenie, amely elkülönül a konkurenciától, nem utánozható, előnyöket és élményt ígér, ezáltal hiteles!

4.5.3. Kincseskamra arculata:

- a formai kialakításban a szakmai felügyeletet gyakorló személyek jóváhagyásával ajánlott, követendő forma alapján
- mindenképp jelenjen meg a táji sajátosság (építőanyag, arány, forma)
- logó, megállító tábla, esetleg információs tábla az országos Kincseskamra-hálózathoz igazodó
- pályázati támogatásokban kapjon kiemelt támogatást a helyi építészeti értékeket is bemutató portál és üzletbelső

4.5.4. Kincseskamra működése:

- a helyi kézműves és népi iparművészeti portékák árusításán túl kézműves és hagyományos technikákkal előállított élelmiszerek, kozmetikumok jelenléte
- szoros együttműködés a helyi hon- és népismeret vagy kézművesség oktatását tanító intézményekkel, ezáltal megjelenik az ifjúság és gyermektársadalom bevonása is
- következetes együttműködés a területi FATOSZ-szal, TDM-partnerekkel
- területi népművészeti egyesülettel
- akár közvetítő szerepet is kaphat a helyben élő kézművesek, népi iparművészek megrendelők és mesterek közötti
- területi Kincseskamra weboldal működtetése (portéka, szolgáltatás, turisztikai információkkal, tanácsadással)
- önkormányzati /járási kapcsolat
- csak az az üzlet fenntartható, melyben az összes szereplő érdekelt
- szükséges az üzletek felülről jövő támogatása (pályázatok, ösztönző intézkedések, jogi háttér)

4.5.4. Veszélyek:

- a **helyi fogalom** alatt más és más tartalom érthető, ezért nagyon fontos annak **pontos tartalmi meghatározása**
- amennyiben nem megfelelő (esetleg csupán kereskedelmi végzettségű) ember vezeti az üzletet, téves irányvonalat, ízlésbeli sajátságokat sorakoztat föl, tehát **elengedhetetlen a néprajzos szakmai kontroll (Hagyományok Háza, NESZ, néprajzosok)**
- az esetlegesen idős, ám komoly tudással rendelkező mesterek kieshetnek a bemutatkozók sorából, mert nincs vállalkozásuk, ezáltal nem számlaképesek

Tehát a felsorolásból egyértelműen kitűnik, a Kincseskamráknak van létjogosultsága az ország teljes területén, függetlenül attól, hogy városról vagy faluról beszélünk. Az eltűnőben lévő, hagyományos tudás értéké válhat nem pusztán az azt művelő kézművesek, de az ország bármely részén élő magyar ember számára.

Az is kiemelendő, hogy a több szereplős együttműködés komplex módon képes fejleszteni a helyben élők lokális felelősségérzetét szűkebb környezetük, vidékük iránt. A Kincseskamrák folyamatos működése akár nemzeti identitásnövelő szerepet is kaphat, hiszen Európában ma már egyedülálló hazánk kézműves kultúrája.

Szerzők: AMENT ÉVA, SZABADKAI ANDREA

4.6. *A települések arculatában (közterületek, játszóterek, település bútorok, épületek, belső tereinek a helyi hagyományoknak megfelelően történő kialakítása) kézművesek-építészek együttműködése*

4.6.1. Faragott játszóterek mint Hungarikumok újbóli helyzetbe hozása

Játszóterttől a játszókertig. Játszóterek, játszókertek története a múltban, a jelenben és a jövőben

A kiegyensúlyozott, teljes értékű, harmonikus életnek az anyagi biztonság mellett a testi egészség és a lelki harmónia a legfőbb biztosítéka. Az agy és az idegrendszer túlterhelése mellett ma az emberek nagy része még keveset is mozog, pedig az emberi szervezetnek életszükséglete a mozgás. Biológiai törvényszerűség, hogy azok az izmok, szervek, amelyeket eredeti rendeltetésüktől eltérően nem használnak, fokozatosan visszafejlődnek.

A játék a tanulás egyik lényes formája. A környezetnek elő kell segítenie a játszva tanulást. A játékban a gyerekek környezetüket kipróbálják, kitalálják, megismerik a különböző anyagokat, lehetőséget találnak az összehangolt mozdulatot begyakorlására.

Így a játék előkészítés az élet követelményeire. Minden gyerekben van alkotó készség, és ezt nem elnyomni, hanem a megfelelő játék lehetőségek biztosításával fejleszteni kell. A gyermek számára a játék az élményszerzés gazdag lehetőségét jelenti és ezzel együtt érdeklődési köre is kialakul! A játék folyamán alakul a gyermek megfigyelő képessége, fejlődnek érzelmei és csökkennek a környezettel szemben érzett gyermeki aggodalmak is. Rubinstein a játék pszichikai hatását összegezve írja:

„**A játék a legszorosabban összefügg a személyiség kifejlődésével és ezért éppen a legintenzívebb fejlődés periódusában, tehát a gyermekkorban különösen jelentős.** Ez az első olyan tevékenység, amelynek különös jelentősége van a személyiség kifejlődésében, sajátosságainak formálásában és lényegének gazdagításában „

A pszichológia hangsúlyozza, hogy képességek, készségek és jelen sajátosságok, csak tevékenység során fejlődnek ki! A játszóterek egyik értékét éppen ez jelenti.

Minden gyermek ambíciója, hogy többet jelentősebbet akar elérni mint a másik. A fára feljutni új magasságokat, új eredményeket elérni alapvetően fontos személyiségük alakulásában. A kockázat vállalás ösztönzően hat és megfelelő formában a játéknak illetve a játszótérnek feltétlenül tartalmaznia kell – veszély helyzeteket-kialakításához lehetőséget. Ha itt nem találják meg, akkor máshol keresik, de esetleg komolya veszély formájában.

A látszólag veszélyes helyzetek, amelyeket a gyermekek még képesek átlátni! Sokkal veszélytelenebbek, mint ahogy gondoljuk. A fáról általában nem esnek le, de az ártalmatlannak látszó össze vissza futkosáskor is elveszíthetik ítélő képességüket, és mert ilyenkor nem számítanak rá, veszélyes helyzetek alakulhatnak ki. Az aktív és alkotó játéklehetőségek hiányát a következmények világosan mutatják:

- szegényes képzelőerő
- ingerlékenység
- idegesség
- a szabadidő értelmetlen elvesztegetése
- később agresszivitás és zabolátlanság

Természetesen ezeknek a pszichés elferdüléseknek, számos más oka is van!

A gyerekeket befolyásolja a televízióban látott sok agresszív cselekmény, a családon belüli esetleg helytelen magatartás, ezek a (mintaképek) megrázó és direkt módon hathatnak a gyerekek játék közben tanúsított magatartására is. Sok rossz irányban indult fejlődést meg lehet szüntetni, vagy kijavítani, csökkenteni olyan környezettel, ahol a gyermek játszhat örömeiben és bánatában is.

A játék katarzis, ártalmatlan formában vezeti le a feszültségeket.

A felnőttek feladata a sokoldalú érdeklődés felkeltése, valamint meghatározott rendszerű, mennyiségű és arányú élmény juttatása. **A felnőttek feladata a játék jogának biztosítása, mert különben elvész az emberek egyénisége és már gyermekkorukban mechanikus gondolkodó géppé válnak.**

A II. Világháború után – ha egyáltalán beszélhetünk köztéri játszótéréről – nagyon szegényes berendezések voltak, gyakorlatilag csak a homokozó, a mérleghinta és a lengőhinta volt ismert játszótéri berendezés. A legjelentősebb játszótéri berendezések 1963-tól kezdtek elterjedni a mégpedig a Budapesti Fővárosi Kertészeti Vállalat műszaki fejlesztésében. Létrehoztak egy úgynevezett típusterv gyűjteményt, melynek szinte mindegyike vagy nagy többsége fém-ből készült játszótéri berendezés volt. A típustervek közreadása után az egész országban nagyrészt Szocialista brigádok készítették a fém-ből álló játszótéri berendezéseket. Ezek maradványai még ma is megtalálhatóak az ország több területén. Ezek a Főkerti játszótéri berendezések 1966-1980-ig jelentették a Magyar játszótereket. Utólag úgy értékeljük, hogy

ezek a fém-ből készült játszótéri berendezések ridegek, gondolatszegények, balesetveszélyesek és nem minden esetben töltik be a nevelő szerepet.

Később fejlődést jelentettek a **Pilisi Parkerdő rönkökből összeállított fajátékai**, s ahogy teltek az idők egyre igénytelenebbek voltak elkészítve és ezek sem töltötték be azt a szerepet, hogy a játéknak környezet formálásával, gondolat és forma gazdagságával szolgálják a felnövekvő nemzedék képességeinek és személyiség fejlődésének a feladatát.

1975-ben a Fiatal Népművészek Stúdiója létrehozta az ország első fajátészóterét. Célja: hogy a vastraverzekből elterjedt, anyagában rideg, formájában gondolat szegény játszótérek helyett: környezetformáló mobilitásában a gyermek mozgásigényét jobban kielégítő játszótér jöjjön létre. A megvalósításban részt vettek: **képzőművészek, művészet-történészek, fafaragók.** A játszóteret végül hárman fejeztük be, Nagy Kristóf, aki az egész megvalósítást összefogta, irányította, Takács Zoltán Kovács és Galánfi András.

A játszótér a BMV területén lett felállítva az első mesterségek utcájával együtt. A játszótér napóra rendszerű volt. Középső tengelyben forgó volt, melynek ülő gerendái állat fejekben végződtek. Ennek a reggeli árnyéka egy kakas, déli árnyéka egy páva, a lenyugvó nap pedig egy bagoly mászófára vetítődött. A páván és marha fejen lévő tükörrel fény játékot is játszhattak a gyerekek. A játszótérhez tartozott egy libikóka is, amely plasztikus formájával vonta magára a figyelmet, valamint egy szétterjesztett szárnyú madár alakú körforgó, amire rá lehetett ülni.

Ez a játszótér nagy áttörést hozott. A Budai várban is kiállítottuk és több ezer gyermek próbálhatta ki. Később egy csepeli napközis iskola udvarára került. Ezek után született Salgótarjánban egy szobrász által készített játszótér. Előnye ennek a játszótérnek, hogy a játékok szobor jellege miatt abban a bérházi környezetben környezet kultúraformáló ereje volt. De mozgás mechanizmusával adós maradt.

Nagy Kristóf készítette a kecskeméti játszóteret szintén bérházak közé.

Ez volt az első játszótér ahol már kertépítő is bekapcsolódott. Területrendezéssel, vízszintes és függőleges vonalak mentén dombokat hozott létre és erre helyezte a játékeit, amelyek mind formájukban, mind mobilitásukban rendkívül sokszínű mozgásra és képzelő erőre adtak lehetőséget a gyermekek számára. Elemei: csúszdarendszer nagyméretű fából, libikókák, forgók, faltörő kos, mászóakák, két ősi állat bújókával, amely kovácsolt vasakkal van megerősítve, díszítve, lengő hidak kötötték össze a dombokat. Ez a játszótér nagyszerűen feloldotta a bérházak statikus merev vonalait. De vegetációjával mindenképpen adós maradt. Ennek a játszótérnek a sokszínűségét, környezet formáló erejét senki sem tudta megközelíteni!

Az első fából készült csúszdákat nagy átmérőjű fából Nagy Kristóf és Galánfi András készítették. Majd később Péterfy László szobrászművész, aki a legelső játszótér készítésénél is segített. A Velemi alkotóház és a Velemi faragók művészeti vezetőjeként elkészített egy füzetet 1990-ben, melyben tanácsokat ad játszótéri játékok készítőinek. Ezt a képző- és iparművészeti lektorátusi zsűri is lezsűrítte.

Ettől kezdődik az az idő, amikor országszerte gomba módra szaporodnak a játszótérek. Velem nem csak a ház építésével, de a játszótérek elkészítésével is szellemi központtá vált Tokaj után a Velemi táborok alkalmával olyan tudásra tettünk szert, hogy az ország több terü-

letén alkotó házak , játszóterek készültek . Elindult egy olyan mozgalom, hogyha faragónak érzed magad a legkisebb faluban is az a kötelességed, hogy a felnövekvő nemzedék számára játékot készíts. A Velemben tanultakat továbbvive, szétszóródva az országban mindenki a maga területén faragó taborokat szervezett, hogy minél szélesebb rétegekhez jusson el ez a tudás. A mechanizmusok tanulmányozásával újabbakat találtunk ki, de a formák faragásánál mindenki a maga egyéniségét is belefáraghatta.

Ezeknek a játszótereknek a legnagyobb hibája az volt, hogy nem nagyon tudtuk ellenőrizni azt, hogy a játékokat mennyire szervesen helyezték bele a tájba. Legtöbbször a vegetációt kiirtva egy nagy sík felületet jelölt ki a hatóság, ezért ezek a játékok legtöbbször magukra hagyva, karbantartás és javítás nélkül elpusztultak . A hatóságnak az volt a véleménye, hogy nagyon sokba kerül és karbantartására nincs pénz, régen a vasból készült játékok nem kívántak ennyi javítást. Akik ezt drágának gondolták, kapva kaptak azon a törvényen (most már tudjuk, hogy ez az Európai Unió által volt irányítva) hogy **le kell bontani ezeket a Magyar játszótereket, mert az újonnan megalakult Magyar-Európai szabványnak nem felelnek meg.** Így alakulhatott ki az a helyzet, hogy szinte játszóterek nélkül maradt egy felnövekvő nemzedék. Később kiderült az is, hogy az európai játékgyárak termékeinek kellett helyet és piacot csinálni. Ügynököket képeztek ki, akik a német, svéd és finn játékgyárak termékeit kezdték behozni az országba. Először Budapestre, majd a vidéki városokba is

Ezek a játékok tízszer többe kerültek, de mivel Európai Uniós pályázati pénzből lehetett ezeket megvalósítani, az Unió szívesen adott, hiszem sokszorosan visszakapta. Ezek a játszóterek igaz, hogy a legmagasabb felületkezelő anyagokkal vannak impregnálva, rögzítve, komolyabb balesetvédelmi előírásoknak is megfelelnek, de mivel számítógéppel készültek, statikus, merev, gondolatszegény világot adnak és a számítógépek előtt ülő jövő nemzedéket nevelik. A balesetvédelmi rendszerével pontosan arra nem nevel, hogy kockázatokat, kihívásokat is fel kell vállalnia egy gyermeknek így az a gyermek, akit a játszótéren nem ér baleset az árok átugrásával fog kifecamodni a lába. Ezekkel a játszóterekkel uniformisba öltöztették Európa játszótereit. Elhitették az országgal, hogy merjünk kicsik lenni, és fogadjuk el a nagyok tanácsait hisz még mi arra is képtelenek vagyunk, hogy a jövő nemzedék játékait felelősséggel meg tudjuk tervezni. Ezek a játszóterek az uniós szabvány vagy annak alárendelt magyar szabvány szerint készülnek. Így egy hazai alkotónak csak az a lehetősége van, hogy vagy ezekhez hasonlót készít vagy magába folyttja indulatait. **Szükség van a 70-es 90-es évek játékaikra is, de már a 21. század követelmény rendszereihez kell áttervezni.** Ezek a játszóterek egyrészt olcsóbbak, így hazai forrásokkal, pályázatokkal is elkészíthetők.

A játszótértervezésnél elsődleges szempontnak azt tartom, hogy feleljen meg a gyermek fokozott és sokoldalú mozgásigényének, készítse fizikai erőfeszítésre, mellyel nem csak az izomzat, hanem az egyensúlyérzéke és helyzetfelismerő képessége is fejlődik. A megformázott modell (játék) tegye lehetővé, hogy a fantázia, a gyermek képzelet tág teret, belelátó, beleérző képesség szabad utat találjon. Ösztönözze a csoportjátékokat a közösségek kialakulását, teret adjon a család közös időtöltésére. A tervezett szabadtéri játékok feleljenek meg a biztonságos balesetvédelmi előírásoknak, a különböző csoportok eltérő fizikai és szellemi igényeinek. A játékkészítés ősi gyakorlat. A régi játékok csak úgy, mint a jelen játékokai, a környezet a felnőtt világ tárgyait, eszközeit formázzák és céljuk az, hogy a játékos után-

zás révén a gyermek megtanulja, begyakorolja a felnőtt kor feladatait, megismerkedjen egy adott kor, adott társadalmi értékrendjével, erkölcsi normáival. A játék tehát a valóság egy részének modellálása. A kiválasztott tárgy, lény vagy jelenség legfontosabb vonásait tükrözi. A játékok tervezése során nagyon fontosnak tartom N. Bartha Károlynak a Magyarország Néprajza című könyvben megfogalmazott szavait: **„A Földrajzi környezet meghatározza a játékszerek anyagát, megszabja a játék fizikai lehetőségeit, a játék tevékenységben megnyilvánuló utánczési hajlam pedig kielégíthetetlen szomjúsággal szívja föl s foglalja játékba az illető nép történeti sorsa alatt kialakult tárgyi világának és szellemi hagyományának alkalmas elemeit.** Így a magyar gyermek játéka tükrözi a magyar föld állat és növény világát, természeti jelenségeit, a magyar nép foglalkozásának tárgyait, műveleteit.”

Véleményem szerint két nagyon fontos terület van, ahol sürgősen lépni, tenni kell.

1. a köztéri játszókertek
2. az iskolai és óvodai játszókertek kialakítása a legfontosabb feladat. A tartalmas szabadidő eltöltés valamint az oktatás elősegítése érdekében még igen sokféle tevékenység kapcsolható a játszóterekhez:
  - építő játék
  - kaland játék
  - vizes játszótér
  - műhely tevékenységek
  - állat gondozás
  - kertészkedés

Ezeknek a játszótereknek a megtervezésénél (tanulva a múltunk hibáiból) építész, kert-építő, pszichológus, pedagógus, iparművész, képzőművész, fafaragó együttes munkája szükséges. Konkrét tervekkel játszótér építő továbbképzéseket, tábort az ország több területén műhelyeket kellene létrehozni, hogy kevesebb pénzből is a magyar fafaragó alkotói gárda is hozzájárulhasson a jövő ifjúságának felneveléséhez. Tegyük ezt nemzeti öntudatunk felelőségével!

Szerző: GALÁRFI ANDRÁS fafaragó, a Népművészet Mestere

4.6.2. Helyi Hagyományok Háza program (HHH), tervezési segédlet összeállítása, amely egyszerű, közérthető, didaktikus formában szakmai „bulletint” jelent az építkezők számára

Bevezető

A hagyomány az örökség lelke! Nélküle az örökség pusztán értékesíthető tárgy vagy természeti jelenség, míg a hagyomány az „ige” a „szakrális” belső tartalom, ami nélkül az örökség nem értelmezhető. A hagyomány szellemi-technológiai készség is, ami soha nem a maradiságot, értéktelen ragaszkodást jelentette a múlthoz, a meghaladotthoz, hanem azt a belső képességet, ami biztosíték a túlélésre, a fejlődésre, a keretek között tartott újításra. A keretek pedig a föld, a falu, az otthon, a létezés alapját jelentő munka.⁸

⁸ Istvanfi Gyula műegytemi pr. em. Röpirat-Szigetmonostor, 2011.

Az elmúlt évtizedek társadalmi, gazdasági átalakulásai, a falut érő csapások, mindenekelőtt a hagyományok elvesztésével jártak. A megváltozott társadalmi és gazdasági folyamatok eredményeként a hagyományos paraszti kultúra és annak népi építésze mára már lezárt fejezet. **A megváltozott igények miatt, eredeti funkciójuk szerint a régi parasztházakra, portákra már alig van szükség és funkcionális avulásuk az átlagosnál sokkalta gyorsabb. Ennek eredményeként az évenkénti rendszeres karbantartás is mindinkább háttérbe szorul, aminek következtében a népi műemlékek műszaki avulása mérhetetlenül felgyorsult.**

Erre a folyamatra több féle válasz és megoldás adható. Európa szerte, de főleg a skandináv országokból kiindulóan az egyik lehetséges megoldás a múzeumi felhasználás, a skanzenek kialakítása. Az ezzel kapcsolatos eredmények ismertek és mindenki által nagyra becsültek. Kétségtelenül korrekt, a népi műemlékek védelméhez továbbra is nélkülözhetetlen, gyakorlati lehetőséget biztosítanak. **A népi műemlékek azonban nem múzeumi tárgyak. Azokat lehetőség szerint együttesen, saját környezetükkel együtt kell megőrizni! Sőt minden eszközzel a népi műemlékek jellegének és karakterének megfelelő, lehetőleg az eredeti funkcióra utaló „insitu” hasznosítást kell szorgalmazni, illetve biztosítani.** Tisztában kell azonban azzal lennünk, hogy ezeknek a házaknak a lakói sokszor idős, perifériára szorult emberek, akiknek anyagi és társadalmi lehetőségei, egyáltalában kulturális és emóciális kapcsolatuk a népi építészet értékei iránt nem mindig teszik lehetővé az értékek mentését, megőrzését. A tulajdonjogi viszonyok és a meglévő magántulajdoni kötöttségek korlátozott felhasználási lehetőséget biztosítanak. **A népi műemlékek sorsa és léte pedig mindenképp előtt – függetlenül a jogszabályi keretektől – ezekhez a személyekhez, és családokhoz kötődik. Ezeket a tulajdonosokat, emberi közösségeket kell megtalálni, és identitásukban megerősíteni, akik a természetes életforma felértékelődését sokszor romantikus indítékból felvállalják és népi építészeti értékeinket és hagyományainkat – a fenn tartási gondokat is örömmel átvállalva – féltve őrzik.** Mert vannak emberek, akik képesek rá!

Ehhez biztosítana szakmai keretet és helyszínt a **Helyi Hagyományok Háza (HHH) rendszer** kialakítása és elterjesztése, ami egy adott település népi épületének helyreállításával és folyamatos működtetésével, a benne lakó és dolgozó családok támogatásával alakítható ki. **Olyan szellemi és szakmai műhelyek létrehozása ez, ahol egy-egy felújításra szoruló népi műemlék épület (udvarház, major, kúria) helyreállítására szánt támogatást olyan fiatal családoknak adnánk, akik nem csak azt vállalják, hogy szakszerűen - szakmai irányítás és felügyelet mellett- rendbe hozzák az adott épületet, hanem a felújítás során más fiatalokat is befogadnak, akik részt vesznek a helyreállítási munkálatokban és megismerik a hagyományos népi építőmesteri technológiákat és folyamatokat.** Együtt élnének és dolgoznának az épület helyreállítását végző és a hagyományos népi építőmesteri technológiákat tanító mesterek a fiatalokkal, és nem csak közvetlen tapasztalatot gyűjthetnek saját lakókörnyezetük értékeiről, hanem olyan hasznos alkotó munkát végezhetnek, amellyel gyarapíthatják tudásukat és az itt szerzett tudás birtokában saját környezetükben is folytatják a népi építészet értékeinek megmentését, állagmegóvását. Ugyanakkor itt nemcsak a múlt értékeinek megőrzéséről, számbavételéről van szó, hanem olyan összefüggések, módszerek megismeré-

séről is, amelyeket alkalmazni lehet a mai építészeti megoldások, a jövő energiatakarékos épületeinek tervezésében is. Az itt folyó szakmai munka lehetőséget teremt arra, hogy egy adott tájegység népi építészeti karakterét tanulmányozzuk, feltérképezzük és a régi épületek felújításánál, átalakításánál az építkezők számára, építészeti tervezési segédlet formájában összefoglaljuk. Ezt az ismeretátadást segíthetik a meghívott szakemberek előadásai, szakmai programok szervezése. De természetesen – mint ahogy egy jól működő családban – itt is jól kiegészülhet az épület felújítása az egyéb kézműves és hagyományörző programokkal képzésekkel. **Alkalmi rendezvényeket, kézműves táborokat (TÉKA) és helyi hagyományörző programokat is szervezhetnek ezekben a Helyi Hagyományok Házában,** összehozva a hagyományos népi kultúra iránt érdeklődőket, valamint a helyi hagyományokat, kézműves mesterségeket folytató emberek.

A „Helyi Hagyományok Háza” (HHH) jelentősége:

- helyi védelemre javasolt épületek felmérése és folyamatos felújítása
- régi mesteremberek megbecsülése
- hagyományos kézműves mesterségek gyakorlása és tanítása
- hagyományos népi építőmesteri technológiák elsajátítása (tudás átadás)
- helyi hagyományok gyűjtése és dokumentálása
- népi építészeti karakterek feltérképezése és tervezési segédletek készítése
- tradicionális építészeti és kézműves alkotótáborok (TÉKA) szervezése és lebonyolítása
- szakmai rendezvények, tanácskozások megvalósítása
- egyéb turisztikai attrakciók, programok lebonyolítása és helyszíne
- fiatal, alkotó családok letelepedését segítése, otthonteremtés
- munkahelyteremtés
- helyi önfenntartó képesség erősítése, szemléletformálás
- helyi vidékfejlesztés, közösségfejlesztés
- erkölcsi és anyagi elismerése a hagyományörzés és falufejlesztés elkötelezettjeinek
- helyi és nemzeti identitás erősítése

A „Helyi Hagyományok Háza” (HHH) program rövid ismertetése:

1. A házak és felvásárlása

A program lebonyolításának alapfeltétele a rendezett tulajdonviszony biztosítása. Ennek érdekében ezeket az épületeket fel kell vásárolni. Erre alkalmas pénzügyi forrást jelenthetnek a különböző Európai Uniósi vidékfejlesztési források (LEADER, MNVH), amik az új tervezési ciklusban kifejezetten a multifund projekteket részesítenek előnybe. A tulajdonos az állam lenne, ami saját szakmai szervezetén keresztül gyakorolná tulajdonosi jogait. Ehhez kiváló alkalmat teremt az újonnan kialakított Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ, ami állami tulajdont biztosítana ezeknek az épületeknek és összefogná a „Helyi Hagyományok Háza” szervezeteket.

2. „Helyi Hagyományok Háza” programban résztvevők kiválasztása.

Mivel a program lebonyolítására, a helyi szervezetek vezetésére meg kell találni a megfelelő és alkalmas személyeket, akik szakmailag is felkészültek és elkötelezettek, ezért a személyek kiválasztására pályázatot kell kiírni. (Szakmai önéletrajz, támogatók, részletes program és pénzügyi ütemterv)

3. Helyi szervezetek.

Természetesen az épületek hasznosítására több helyi csoport, regionális szervezet, alapítvány alakulna, amik egyben részei is a Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központnak és területileg felelősek a "Helyi Hagyományok Háza" (HHH) program megvalósításáért. Ezeknek a helyi szervezeteknek a vezetői, alkalmazottai lennének azok a családok, közösségek, akik az adott műemléki épületben laktának, és annak a helyreállítását, képzéseket, programokat koordinálják.

4. Gazdálkodás, önfenntartás

Minden egyes „Helyi Hagyományok Háza” (HHH) önálló gazdasági egységként üzemel. Működtetése, és üzemeltetése több forrásból valósítható meg. Részben a Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ által nyújtott állami támogatásból, részben pedig pályázati (LEADER, MNVH) forrásokból, valamint saját bevételi forrásból. **Saját bevételi forrást jelenthet a nyári (nemzetközi) táborok (TÉKA) lebonyolítása,** a kézműves tanfolyamok szervezése, az itt tanuló és dolgozó fiatalok felnőtt képzése, valamint a kézműves és helyi mezőgazdasági termékek értékesítése.

5. Programok

Mindenek előtt műemlékvédelem, állagmegóvás, épület felújítás, amihez természetes módon kapcsolódnak a különböző tanfolyam rendszerek, oktatási programok. Az oktatás részeként népi építészeti, művészeti, kertészeti, gyakorlatokat is végezhetnek itt a fiatalok, amit akár hivatalos OKJ képzésként is deklarálni lehet. Ezek a programok későbbiekben nemzetközivé is válhatnak (lásd például Club Marpen, Franciaország). A műemlékvédelmi, oktatási tevékenység mellett egyéb kézműves programok képzések, (keramikus, fafaragó, hímző, fonó, néptánc, népzene, stb...) is kapcsolódhatnak, amik az adott helyi vezetők terveihez, igényeihez igazodnának. Egy-egy épület, helyi központ sajátos profilt is kialakíthat magának. Lehetne például gazdaudvar, (jószág tartás, teljesen hagyományos gazda eszközök munkálkodás, gazdaélet bemutatása). Kézműves alkotóház. Gyermek és felnőtt foglalkozások, a még élő népi kismesterségek bemutatására és képzésére. Gyógynövény kert, a hagyományos népi gyógynövény kultúra terjesztésére.

6. Népi építészeti karakterek gyűjtése és összefoglalása

A jó épület nem csak ízlés kérdése. Minden tájegységnek megvannak a jól meghatározható karakterei, hagyományos építési technikái. **A „Helyi Hagyományok Háza” egyik legfontosabb szakmai feladata ezeknek a feltérképezése, összegzése. Egy olyan tervezési segédlet összeállítása, amely egyszerű, közérthető, didaktikus formában szakmai „bulletint” je-**

lent az itt építkezők számára. Olyan kézikönyv összeállítása, ami az egységes falukép megőrzése érdekében, sok rajzzal, egyszerű, közérthető ábrákkal szemlélteti az adott tájegység népi építészeti hagyományait, a házak tömegarányait és a homlokzatok (vakolathímek, tornácformák, oromdíszek, tagozatok, ablakkeretek, stb.) motívumait. Ezeknek a kézikönyveknek, tervezési segédleteknek a felhasználásával az ott élő emberek jobban megismerhetik saját építészeti értékeiket, és olyan épületek szülehetnek, amik figyelembe veszik, tisztelik, és tükrözik a táj karakterét, jellegzetességeit.

7. Munkahelyteremtés

A tervezési segédlet alapján megvalósuló felújítások, átalakítások és új épületek nem csak példaként szolgálhatnak mások számára, hanem munkalehetőséget is jelentenek a „Helyi Hagyományok Házában” (HHH) dolgozó építő mesterek, kézművesek és az itt tanuló - időközben maguk is mesterekké váló - fiatalok számára más, környékbeli építkezéseken. Ilyen formában a műemlékek helyreállításban, a kőműves, ács és tetőfedő, faműves munkáknál, homlokzatok kialakításánál kamatoztathatják itt szerzett tudásukat, szakmai tapasztalataikat. De az egyéb programok, kézműves tanfolyamok, hagyományőrző rendezvények lebonyolítása is teremthet új munkahelyeket az itt élők számára. Akik vagy a kertészeti, mezőgazdasági munkáknál (pl: a hosszúszerű tetőfedő fedő gabona termesztése, betakarítása, őshonos gyümölcsstermesztés, helyi élelmiszer előállítás, sajt és tejtermékek előállítása, gyümölcsaszalás, stb.) vagy maguknak a táborok (**TÉKA**), **tanfolyamok**, rendezvények szervezésénél, kiállítások, találkozók lebonyolításánál, ellátásánál kaphatnának hasznos és megbecsült munkát a helyi lakosok.

8. Vidékfejlesztés, szemléletváltás

A Helyi Hagyományok Háza nem jelenti csupán a védett épületek kijelölését, helyreállítását, a múlt értékeinek megőrzését, számbavételét, a hagyományos építőmesteri technológiák, mesterfogások elsajátítását – persze ez sem csekély! - hanem azt is, hogy az itt dolgozó helyi mesteremberek büszkén tanítják és adják át elfeledett tudásukat a fiataloknak. Öröm látni, amikor ezek az „egyszerű” emberek milyen büszkék arra, amikor a fiatalok ilyen nagy érdeklődéssel és igyekezettel figyelnek rájuk és tanulják meg tőlük a zsuppfedést vagy a vályogvetést. Németh László gondolatait idézve, ez a mester-inas képzés nem csak olyan évszázados táji karakterekre, építészeti ritkaságokra irányítja rá a figyelmünket, melyeket féltve őrzünk, hanem segít abban is, hogy megértsük a hagyományos népi kultúra értelmét, bölcsességét és tanuljunk abból. Ez a tájhoz simuló építészet legjobb iskolája. Talán ez a képzés teszi majd lehetővé, hogy a népi műemlékek mind újjászülessenek. Addig pedig legalább fennmarad az utókor számára emléküik, és bemutathatóvá válik vitathatatlan értékük. Megmarad valami, ami ellenáll az időnek.

Együttműködés

A „Helyi Hagyományok Háza” program lényege, hogy részben állami és pályázati forrásból, szakmailag rendezett és felügyelt körülményeket biztosítson azoknak az elkötelezett fiataloknak, akik felvállalják és féltve őrzik népi építészeti értékeinket, hagyományainkat, és saját

életükkel, példájukkal igazolják azok életképes, megújuló lehetőségeit. Ez a falu fennmaradásának, újjáélesztésének kulcskérdése. Ezért támogatandó a „Helyi Hagyományok Háza” (HHH) program minél szélesebb körben való elterjesztése, a helyi szervezetek támogatása, hogy minél több eladó ingatlant lehessen felvásárolni – elsősorban lakóházakat – ahol biztosítani lehet a faluban letelepedni szándékozók lakhatását és megélhetését. Mert a falvak jövője érdekében új munkahelyeket kell létesíteni, mind az új lakosoknak, mind a jelenleg itt élőknek, hogy a természettel, önmagukkal és társaikkal összhangban, szeretettel és megelégedéssel végezhessek mindennapos, saját akaratukból választott tevékenységüket. Családot alapíthassanak, gyermekeiket felnevelhessék és tovább adhassák nekik azt az életbölcsséget, mely szerint a kifelé sugárzó belső béke az emberhez méltó életben gyökerezik, ami hitből, szeretetből, és reményből táplálkozik.

Szerző: KRIZSÁN ANDRÁS Ybl-díjas építész, a Falufejlesztési Társaság elnöke

4.6.3. Kapcsolódás a TÉKA programhoz

Projektismertető és leírás

TÉKA = TRADICIONÁLIS ÉPÍTÉSZETI ÉS KÉZMŰVES ALKOTÓTÁBOROK

A program gazdája egy konzorcium: MTA VEAB Népi Építészeti Munkabizottsága, Magyar Építész Kamara (MÉK) és az Ybl Miklós Építéstudományi Kar. Partnerek: egyetemek és civil szervezetek.

1 Alaphelyzet: Elsőből utolsók lettünk

Magyarország a világon az első között vezette be a **népi műemlék** fogalmát, amikor 1949-ben a 13. számú törvényerejű rendelet lehetővé tette, hogy a néprajzi értékkel bíró házak is védettek lehessenek, nemcsak templomok, paloták és várak. Ezzel hazánk pontosan **15 évvel előzte meg az UNESCO Velencei Kartáját**, amely hasonló ajánlásokat tett 1964-ben.

A mai helyzet viszont az, hogy a népi építészet legszebb emlékeinek jelentős része – most csak azokra gondolunk, amelyek nem kerültek skanzenekbe – siralmas állapotban van. Gyakran még a védett épületek is **eltűnnek nyomtalanul** szinte egyik napról a másikra. Természetesen nemcsak maguk az épületek vannak rossz állapotban, hanem a környezetük, ill. a gazdasági területük is. Ezzel együtt **eltűnik egy tudás**, és persze az **őshonos növények és állatok** is.

2 Kulcs a jövőhöz: Hagyományos házak és gazdaságok (stratégiai területek)

Magyarország, ill. a Kárpát-medence „nagy hatalom” a népzeneben és a néptáncban, és ez a hagyomány alapvetően hozzájárult a modern zene és tánc megújításához (lásd Bartók és Kodály ill. a táncház-mozgalom). Ugyanezt elmondhatjuk a népi építészet és a kapcsolódó mesterségek, ill. gazdálkodás területén is. Tehát nemcsak arról van szó, hogy a múlt emlékeit meg kellene mentenünk az utókornak, hanem itt rejtőzik a jövőnk több kulcsa is:

2.1 Helyi emberek, helyi anyagok, helyi éghajlati szempontok (EU jelszó is: „go local”)

Nagyon fontos, hogy ne divatos mediterrán házak és kertek épüljenek külföldi minták szerint, mert ezek téli fűtése ill. nyári öntözése egyre nehezebb lesz. A helyi mesterek munkája és a helyi anyagok használata, azért is előnyös, mert a szállítási költségek lényegesen kisebbek.

2.2 Energiatakarékosság

A népi építészet emlékeinek többsége energiatakarékos, ill. passzív ház volt, jóval ezeknek a fogalmaknak a megjelenése előtt. Itt fontos volt mind az anyagismeret, mind bizonyos szerkezeti megoldások optimális használata (vedd össze a mostani „slow design” mozgalom bizonyos elveivel). Erre a tudásra nagy szükség lesz a jövőben.

2.3 Ökológiai modellgazdaságok, helyi termékek

A falvak hagyományos házait nézve, ezek a környezetükkel mindig egységet alkottak. Nemcsak lakhelyként szolgáltak, hanem körülöttük aktív **mezőgazdasági termelés** folyt (ahogy ezt több kifejezés mutatja, pl. háztáji, háziállat, házinyúl) és az **élelmiszer-termelés, feldolgozás és tárolás** területén is példát mutattak (pl. házikenyer, házikolbász, házi pálinka stb.). A házak és a melléképületek szerves részei voltak a gazdaságnak, amely így munkahelyeket is adott és hozzájárult a helyi termékek gazdag választékához. (pl. volt gabonátároló, jégverem, füstölő, kocsiszín, pálinkafőzde stb.).

2.4 Helyi piacok / „Egészséges helyi termékeket a közétkeztetésbe”

Az ilyen modell-házak és gazdaságok segítették és segíthetik az egészséges táplálkozást mind helyben, mind a környező településeken. Alkalmi piacokat is működtethetnek és hozzájárulhatnak az „egészséges helyi termékeket a közétkeztetésbe” programhoz. (Több német nagyvárosban a mai napig szokás az, hogy egy-egy kerületnek szerződése van adott falvakkal, és nagyrészt onnan szerzik be a friss árukat. Ausztráliában egy egész hálózat szakosodott az ilyen feladatokra: IGA = Independent Groceries of Australia, ahova reggelente a környékbeli pékek hentesek, zöldségesek stb. beszállítják az áruikat, mert maguk nem tudnak saját boltokat üzemeltetni, ill. piacokra járni.)

2.5 „Mesterségek dicsérete”

A legtöbb házban kézműves tevékenység is folyt, ehhez voltak kisebb műhelyek ill. szerszámok. A „háziipar” szavunk is mutatja, hogy ezek egy idő után nemcsak saját célra készültek, hanem eladásra is. Egy érdekes statisztikai adat, hogy a mai napig sikereesebbek azok a kézművesek, akik egy hagyományos épületben, a tevékenységet is bemutatva árusítanak. Ez nem feltétlenül kell a saját műhelyük kell legyen, hanem egy erre alkalmas ház.

Ugyanakkor a házak felújítása, karbantartása, esetleg bővítése is munkát ad a környékbeli kőműveseknek, ácsoknak, tetőfedőknek, fafaragónak és más mesterembereknek. Igen fontos, hogy az ő tudásuk ne vesszen el.

2.6 Falusi turizmus, „Ökoporták” program

Világviszonylatban is egy dinamikusan növekvő területről van szó. Szerencsére ennek a területnek hazai szövetsége is van, sőt egy kiváló minősítő rendszert is kidolgoztak. Világviszonylatban is egyedülálló volt az „Ökoporták” szempont-rendszerének kidolgozása, majd bevezetése.

3 A jelenlegi probléma, amelyet gyorsan orvosolni kell

A népi építészet emlékei igen **sérülékenyek**: pl. egy kis lyuk a tetőn, hamarosan a tetőszerkezet nagy részét, majd az alatta levő szobákat is tönkretesz. Éppen azért igen fontos volt, hogy minden népi műemléknek alanyi alapon járt egy éves támogatás: 10 ezer ill. kisebb épületeknél 5 ezer Ft. Ez az összeg nem emelkedett az inflációval, de még ebben a formában is sokat segített, hiszen az apróbb hibákat azonnal ki lehetett javítani. A terület szempontjából katasztrofális volt, hogy **2007-ben ez a támogatási rendszer megszűnt**.

Sajnos a dokumentálás – így fényképek készítése, helyszínrajzok – nem sokat segítenek a népi építészet emlékeinek megőrzésében. Ez alapvetően megkülönbözteti a népművészet többi ágától: a népdal vagy a néptánc elég jól megőrizhető hang- ill. film-felvételekkel, de egy épület „titkaiból” csak nagyon keveset tud egy filmfelvétel megőrizni. Csak két módszer lehetséges:

- **skanzenbe vinni** – ezen a területek a magyar szakemberek kiváló munkát végeztek és végeznek, de így természetesen csak nagyon korlátozott számú épületet lehet megmenteni és a környezetüktől mindenképpen elszakadnak; ezek az épületek **múzeumi tárgyak** lesznek és így is kell kezelni ezeket,
- **helyben megőrizni** – ezen a területen vannak a hiányosságok, és itt van szükség azonnali beavatkozásra; ugyanakkor ezek az épületek alapvetően **hozzájárulhatnak** az adott helyen **a vidékfejlesztéshez** mind gazdasági, mind mentális alapon (helyi értékek megbecsülése, a hagyományok ösztönző ereje stb.)

A helyzetet nehezíti, hogy az értékes épületek eltűnéséhez, nemcsak a természetes állagromlás járul hozzá. Nyílt titok, hogy az ingatlan-ügynökök többet ígérnek egy telekért, ha azokat az „ócska épületeket” – lakóházat, magtárat, ólakat, fészert – eltűntetik pár nap alatt. Ilyenkor még a védett épületeket sem kímélik, hiszen mindig vannak kiskapuk és trükkök (az épületek váratlanul összedőlhetnek, vagy esetleg leéghetnek). A melléképületek eltűntetésével, pedig a mezőgazdasági munka újraindítása is kétségessé válik.

A házak egy jelentős részénél az a gond, hogy a tulajdonosok – legyen az egy közösség vagy magánszemély – nem tud pályázni, nem rendelkezik önrésszel, nem tudja megoldani az előfinanszírozást. Az eddig pályázati formák ugyan sokat segítettek, de nem tudtak átfogó megoldást adni.

4 A TÉKA mint modell – a problémák egy részének gyors megoldására

Számos nyári tábort szerveztek az elmúlt évszázadban, ahol a népi építészet emlékeit szakközépiskolások, főiskolások, egyetemisták – egyes esetekben érdeklődő laikusok – felmérték. (Nemrég könyv-alakban is megjelent az az anyag, amit Foerk Ernő vezetésével az Ybl Kar

jogelődjében végeztek a hallgatók 1918 és 1925 között). Sajnos azonban a felmérések nem mentették meg a házakat.

Fontos lenne tehát nemcsak felmérő táborokat szervezni, hanem olyanokat is, ahol a résztvevők – megfelelő helyi szakemberek irányításával – hozzájárulnak az állagmegőrzéshez ill. az épületek felújításához. Erre – egy szójátékkal – a **TÉKA** ill. **T.É..K.A.** nevet javasoltuk: **Tradicionális Építészeti és Kézműves Alkotótáborok**.

Ezek az **Alkotótáborok** részben a fiatalság, részben a helyi közösségek bevonásával működnének. Ezzel egyúttal

- **modellt adunk ill. példát mutatunk** – hangsúlyozva, hogy komoly értékekről van szó (gyakori probléma, hogy az emberek nem tudják, hogy milyen érték van a kezükben, mert általános szokás lett a „régik házak” becsmérése)
- **munkahelyet teremtünk** – a helyi mestereknek ill. a beszállítóiknak
- **segítjük a tudás átadását és megőrzését** – amelynek jelenleg alig adottak a formái
- **hozzájárulunk a közösségi élethez.** – ahogy ezt számos példa bizonyítja a múltban
- **szociális program** is lehet bizonyos régiókban – pl. nagyon fontos lenne a vályogvetés mesterségének visszaadni a becsületét (az építőiparban ezt újra felfedezték és megjelent pl. Kaliforniából kiindulva a szupervályog is, ahol csak annyi az újdonság, hogy fémvázal merevítik).

Kiemelkedően fontos szempont a felújítandó házak-gazdaságok esetében a **funkció** és a **fenntarthatóság**. Egyes esetekben ez lehet valamilyen közösségi feladat (pl. IKSzT, tájház, teleház), de gyakran arra van szükség, hogy a **mezőgazdasági termelést** és az **élelmiszerfeldolgozást** is újraindítsuk, sőt sok esetben a piacok és kézműves-bemutatók helyét is kialakítsuk,

5. A **TÉKA** programok indítása

Nem tagadjuk, hogy a távlati cél egy **mozgalom** elindítása, Ehhez azonban szükséges néhány **modell-értékű felújítás**.

A **TÉKA programok** nyári táborokként indulnának több helyszínen. Felvettük a kapcsolatot a szentendrei Skanzennel és több szakközépiskolával, főiskolával, egyetemmel ill. civil szervezettel – minden helyről pozitív választ kaptunk.

A programokhoz a következő **előzetes lépések** szükségesek

- az alkalmas épületek listájának összeállítása (egy előzetes lista már elkészült)
- annak felmérése, hogy hol milyen szakmunkákat kell elvégezni az Alkotótábor kezdete előtt (néhány esetben ez is megvan)
- a táborvezető szakemberek kiválasztása, az elvégzendő feladatok pontos kijelölése (tárgyaltunk lehetséges vezetőikkel)
- engedélyezési tervek és költségvetések készítése
- oktatási intézményekkel és helyi szervezetekkel való megállapodás
- az előzetes szakmunkák elvégzése.

Itt alapvető, hogy szétválasszuk a feladatokat három csoportba:

- (1) csak szakemberek végezhetik – a munkának itt csak bemutató szerepe lehet
- (2) szakemberek vezetésével azok végezhetik, akik bizonyos előképzettséggel rendelkeznek, (pl. szakmunkástanulók, építészhallgatók)
- (3) szakemberek felügyeletével bárki végezheti.

Az Alkotótáborra – a jelentkezők összetétele szerint – (2) és (3) típusú munkákat kell előkészíteni a megfelelő arányban.

Hosszabb távon a TÉKA nemcsak nyári tábor lenne, hanem a helyi közösségek bármilyen alkalmas időben dolgozhatnának. Ehhez a konzorciumunk **szakmai segítségét** biztosítanának ill. részt venne az **ellenőrző** munkában

Az is tervünk, hogy a TÉKÁ-val kapcsolatos munkák egy része a jövőben

- **képzési vagy szakoktatási program** lehet és
- **népfőiskolai programok** keretében is folyhatnának.

A TÉKA program kapcsolódik a **Darányi Ignác Terv** (Nemzeti Vidékstratégia, NVS 2012-2020) több területéhez, elsősorban a „Vidéki Gazdaság, Vidéki Közösségek” és részben az „Agrár- és Élelmiszergazdaság” stratégiai területekhez.

Készítette a konzorciumi szervezetek nevében

NAGY DÉNES, társelnök, MTA VEAB Népi Építészeti Munkabizottsága (NEM)

Projektgazdák: MAKOVÉNYI FERENC (dékán, Ybl Kar), NOLL TAMÁS (elnök, MÉK) és NAGY DÉNES (társelnök, NEM)

4.7. Alapanyag termelés, értékesítési lehetőség kézművesek – mezőgazdasági termelők (feltételrendszer, értékesítési rendszer kidolgozása)

Összefüggések

A jó munkához kell a jó FÖLD, ez adja az anyagot. A tiszta VÍZ- mely, megmossa és megszenteli a földet. A LEVEGŐ mely a gondolataink, érzéseink, tükre, a szellemi üzenet. S kell még a TŰZ – a szeretet, a napfénye: ezek kitartó és alázatos munkában alakulnak eggyé. A környezetért az ökológiai egyensúly fenntartásáért, míg régen a négy őselem a jó FÖLD, a tiszta VÍZ, a tiszta LEVEGŐ és a TŰZ a maga egyensúlyában volt jelen, és ezek ellen ma sokat vétünk. Veszélybe kerülhet a mesterségekhez elengedhetetlen anyagi kultúra, mely a négy őselem minőségi jelenléte nélkül nem tartható fenn.

A kézműves kultúra az alapanyagok és a mesterségek teljes összefonódása, a meglévő tapasztalatok felhasználása, a természet, a gyűjtés, a feldolgozás, okos, ésszerű, jól megtervezett összehangolt folyamatai nélkül elképzelhetetlen.

4.7.1. A fűz vessző termesztés területén:

A kézműves mesterségek legtöbbjének az alapanyagot a faluban, a környéken, a tájegységben megtermelt, vagy melléktermékként termelődött anyagok biztosították.

A vízjárás, vagy gyakran a belvizes területek biztosították a fűzvevesszőt a kosárfonóknak, így biztosítva alapanyagot, életlehetőséget a Duna, a Tisza, a Rába, a Körös, és a Dráva folyó mentén élőknek, kb. 3000 embernek, az 1970-es években.

1 fő kosárfonó 1 évi alapanyag ellátására 1, 5 - 2 ha fűztelep termésére, feldolgozására van szükség. Ha összességében nézzük, ez mintegy 4,5 – 5 ezer ha erre alkalmas területtermesztésben tartását tette szükségessé, az 1970- es években.

A megtermelt alapanyag és a belőlük készített termékek ebben az időben jelentős exportlehetőséget kínáltak az országnak. A kosárfonással foglalkozó szövetkezetek és vállalatok megszüntetésével (1996 év) új termőterületek kialakítására, telepítésére nem került sor, mivel a telepítés tőke igényes (500.000 Ft/ha).

Egyéni vállalkozóként a kosárfonással fonott - bútorkészítőként dolgozó mesterek még pályázni sem tudtak, mert a fonóvevessző termelését sem a mezőgazdasági, sem az erdőgazdasági termelési körbe nem vonták be.

Jelenleg a fonófűz területén az ellátás akadozik, nagyon rossz irányba befolyásolja a természetet a megváltozott időjárás, csapadékhiány, nagy felmelegedések, és a telepek ápolatlansága, elhagyása.

Az alapanyagárak folyamatosan emelkednek. A mesterek hazai alapanyagból nem tudják ellátni tevékenységüket.

Teendők:

Ahhoz, hogy a szükséges alapanyag megtermelhető legyen, fel kell mérni a jelenleg még fűzvevesszőtermesztéssel, feldolgozással (főzés, hántolás, stb.) foglalkozó üzemeket, termelőket, és azokat is, akik a közelmúltban szüntették meg e tevékenységüket.

Fel kell mérni a felhasználókat, a kosárfonókat, fonott-bútorkészítőket, az éves felhasználási kapacitásukkal kapcsolatosan kb. 2-3-évre visszamenőleg.

Piackutatást kell végezni az alapanyag értékesítésének külföldi piacán, véleményünk szerint jelentős piacot találnánk a jó minőségű alapanyagának.

Az így felmért területek termőképessége, illetve a feldolgozó kapacitás alapján kiszámíthatóvá válik, hogy hány hektár fűzültetvény telepítésére és hány tonna fűzvevessző feldolgozásának, munkaerő kapacitásának felépítésére van szükség.

A felmérés során jelentkező hiányzó ültevények pótlása, újak bevonása és telepítésre lenne a legsürgősebb feladat, mivel a területek talaj-előkészítése és termőre fordulása időigényes.

A telepítés mihamarabbi megkezdésére nagy szükség van, mert nagyon kevés szakember van az országban, aki e növény termesztésével foglalkozik és a megfelelő szakmai tapasztalatot át tudja adni.

A fűztermesztést azért is érdemes volna folytatni, illetve termőterületét növelni, mert egyszeri telepítéssel 20-25évig termesztésben tartható.

Az éves hozam hektáronként 5 tonna. Jelenlegi értéke 300 – 350 000 Ft, ami legjobban a hektáronkénti 4 tonna hozamú búzával hasonlítható össze. A búza tonnánkénti ára 40 000 Ft, így $4 \times 40\,000\text{ Ft} = 160\,000\text{ Ft}$. A fűz termesztése a búzával szemben is jövedelmezőbb.

Nagyon sok olyan terület van az országban, ami kifejezetten jó termőterülete lehetne a fűz vesszőnek, egyéb növényfélések termesztésére nem alkalmas. A jelenlegi kapacitások alapján, ha 100 kosárfonóval számolunk, akkor 150-200 hektár termőterületre lehet számolni.

Az erre épülő feldolgozás (napi 5 tonna válogatása, főzése, hántolása, szárítása, kötözése, raktározása, stb.) egy feldolgozó üzem működését tenné szükségessé.

A feldolgozó munkák kb. 20-25 fő foglalkozását jelentenék üzemenként.

A termeszők és feldolgozók munkájához a megfelelő végzettséget adó tanfolyam elvégzése szükséges.

Jelenleg ilyen képzés nincs, ezért ezek a feladatok sok esetben minden számítás nélkül bonyolódnak le.

A felhasználói kör a következő:

- kosárfonók,
- népi iparművészek,
- díszlettervezők,
- látványtervezők,
- oktatás,
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök stb.),
- családi közösségek.

A termelés beindítása feltételei: A termelési folyamat beindítása érdekében a termeszőknek és vesszőfeldolgozóknak, kosárfonóknak folyamatosan koordinált munkakapcsolatot kell kialakítani a szervezhetőség érdekében.

Működtetése

A fűztelepek szempontjából fontos a tüzelőanyag biztosítása. Ennek érdekében a fonófűz mellett energiafűz ültetvényt is lehet működtetni.

Az energiafűz ültetvényt 3 éves korában letermelve hektáronként 150 tonna nyers faanyagot biztosít. Ez beszáradva 75 tonna tűzifa, amely 1 500 000 Ft értékű anyagot jelent az ültetvény gazdájának. Mindezzel további mezőgazdasági termelők, földhasználók vonhatók be az energiafűz termesztésére vállalkozó gazdálkodók közül. Tehát olyan területek vonhatók termesztésbe, amelyek belvizesség és árvízgyakorosság miatt eddig nem termeltek.

Megoldások

A fenti szempontok alapján főleg a Tisza és a Körös folyók környékén képzelhető el nagy fejlesztés ezen a területen, főleg, ha az óriási vésztározók megépülésre kerülnek.

A fűz vessző termelés feltételeinek figyelembe vételekor egy tájegységben nem szabad nagy területű telepítést végezni, mert akkor egy-egy természeti kár (aszály, belvív, jégeső, fagy, stb.) egyszerre teszi tönkre az egész évi termést és ezzel a feldolgozást.

A meglévő feldolgozó üzemek mellett esetleg a megépítendő feldolgozó üzemek környékén ki kell alakítani a vesszőtermesztő körzetet.

A földhasználók köréből a vesszőtermesztésre jelentkezők közül 10-12 főt, kb. 50 hektár feletti területtel rendelkezők közül az ideális környezeti és talajtani vizsgálatok alapján kell kiválogatni a termelésre alkalmas területeket és gazdálkodókat.

Amennyiben a termelő és feldolgozó szerződéses megállapodást köt, az együttműködéssel megkezdhető a telepítés.

A telepítés nagyon költséges, ezért megfelelő támogatási rendszert kell kialakítani.

Mivel anyagi kultúránknak ez a területe nagyon sérülékeny nagyon komolyan kell venni a kínálgató megoldásokat.

A telepítés főbb munkafolyamatai:

- időben és jól elvégzett talaj-előkészítés,
- megfelelő minőségű szaporítóanyag biztosítása,
- időben és jól elvégzett telepítés,
- az első éves telepítés gyommentesen tartása (kapálás vagy vegyszerezés),
- esetleges védekezés váratlanul megjelenő kártevőkkel szemben,
- időjárás és a lehetőség arányában öntözés,
- a letermelés módjának és idejének jó megválasztása.

Az első évben nyert letermelt vessző még fonási célra nem alkalmas. A másodéves telepítés fontos feladata az ültetvény gyommentesen tartása kapálással, vegyszerezéssel.

Fontos feladat a megjelenő rovarkártevők elleni védekezés időben történő elvégzése.

Az idősebb telepeken különösen fontos, mert ez határozza meg a termés minőségét, a vessző használhatóságát.

A jól ápolt telep 20-25 évig termesztésben tartható. Csak olyan földtulajdonos, gazdálkodó vállalja ezt a feladatot, aki rendszeresen elvégzi a terület ápolását, így egy ültetvény majdnem élete végéig kiszolgálja.

A fonóvesszőt minden évben a lombhullás és a tavaszi kihajtás közötti időben kell letermelni. A letermelés történhet kézzel és géppel. A kézi letermelés tisztább és kevésbé gyomos begyűjtés, mint a kévekörtőgépekkel történő betakarítás.

A letermelt vesszőket hosszúság és minőség szerinti osztályozással készítik elő a főzésre. Ez a munka csak kézi válogatással végezhető el.

A hosszúság és minőség szerint szétválogatott fűzvesszőből mindig az a méret főzhető meg, ami a feldolgozók által keresett.

A hántolt vesszők szárítás után kötegelve kerülnek raktározásra, illetve kereskedelmi forgalomba.

A termeszők, a feldolgozók, és a felhasználók között történő megállapodások, szerződések biztonságosabbá és szervezettebbé tennék az anyagi és tárgyi kultúra egységét.

Várható hatás

A felhasználók valódiságától függően, a jelenleg működő üzemek beszámításával még 2-3 termesztő és feldolgozó üzemre lenne szükség az országban.

Felépítés: Egy feldolgozó üzem: kb. 25 fő

Kiszolgálja: 10-12 termelő ültetvény, 10 fő

Termőterület: 5-600 hektár

Országosan: 3 üzem: 75 fő

Kiszolgálja: 30 – 36 ültetvény: 30 fő

Összesen: 105 fő

Ez a termőterület 1000 kosárfonásból élő mesternek biztosítana megélhetést.

A műanyagból készült termékek (szállítóládák, kerti bútorok stb.) kereskedelembé kerülő mennyiségének korlátozásával újra lehetőség nyílna a természetes alapanyagokból készült szállítóládák, kerti bútorok, és még számtalan használati tárgy készítésére. A műanyag termékek elhasználódás után csak környezetszennyező módon semmisíthetők meg,

A természetes anyagokból előállított termékek érdekében mellőzni kellene az áruk félrevezető megnevezését. Például mostanában gyakran használják a polyrattan megnevezést, amivel az anyag műanyagból készült származását kívánják a vevők előtt homályosítani.

Megfelelően szervezett értékesítési hálózat kidolgozásával az ellátás biztonságos és kiszámítható lesz.

Az értékesítés során a termékeket képviseleti szervezeten keresztül, nyilvántartási rendszerrel, értékesítési katalógus kialakításával lehetne a piacon elhelyezni, illetve azokkal már meglévő mezőgazdasági hálózatokba betársulni.

4.7.2. Gyékény, sás, káka begyűjtése területén:

Lelőhelye

Bizonyos alapanyagokat a természet ingyen kínál, ilyen a gyékény, a sás, a káka. Termesztéséről nem kell gondoskodni, mert évről évre újra terem, hozama az időjárás függvénye, az éves csapadéktól függ. Az esősebb időszakokban jobb minőségű alapanyagok teremnek. Termőhelyük állóvizek, halastavak szegélye, lassúfolyású vizek ártere, víztározók környéke, lapos vizes rétek.

Ilyen körülmények között természetvédelmi területen található. A természetvédelmi körülmények figyelembevételével, törvények módosításával lehetőséget kellene biztosítani szervezett formában ezeknek a növényeknek a begyűjtésére, értékesítésének a megteremtésére. A nyár folyamán megnőtt, kifejlődött gyékény és sás a téli fagyok alatt elpusztul. A hó lenyomja, így árkokban, medrekben a víz lefolyását akadályozva árvizesedést, belvizesedést okozhatnak. A víz lefolyása után korhadásnak indulnak.

Tennivaló:

Az ilyen helyeken elvégzett gyékény és sás begyűjtése csak segíthetné a természetvédelmi és önkormányzati területek karbantartását. Jelenleg minden gyékény és sásfeldolgozó maga gyűjti az alapanyagot, de a sok érdeklődő, oktatásban résztvevő ellátatlan. Engedélyezett letermelés szervezésével az ezen a területen munkálkodók alapanyag gondjai is megszűnnének, miközben munkahelyek teremnének, és a letermelés következtében a növényi kultúra is szebben, egészségesen fejlődne.

Támogatással, munkahelyteremtéssel, az értékesítési folyamatok, beindításával lehetne programot kialakítani.

A begyűjtéssel és feldolgozással foglalkozók munkájához tanfolyam elvégzése szükséges.

Jelenleg ilyen képzés nincs, többnyire mindenki magának gyűjti az anyagot, és bár lenne rá igény, széles körben nem megoldott az értékesítés.

A Természetvédelmi Hivatal és az előfordulás helyen lévő önkormányzatok lehetnének a gyűjtés, és értékesítés szervezői, gazdái.

A felhasználói kör a következő:

- gyékénykötők gyékényszövők,
- népi iparművészek,
- díszlettervezők,
- látványtervezők,
- oktatás (szakképzés, általános iskolák, óvodák),
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök stb.),
- családi közösségek.

Várható hatás:

- munkahelyteremtés,
- megfelelő alapanyag ellátás.

4.7.3. Kukoricacsuhé gyűjtése területén:

A kukoricatermesztés mellékterméke a csőtermést borító fellel, a csuhé. A hagyományos termesztési viszonyok között ezt az állatok takarmányozására, a puhább, szép leveleket kézműves termékek előállítására használták.

A termelési viszonyok megváltozásával (rövidcsövű hibrid kukorica sűrű soros termesztése gépi betakarításhoz) az 1970- évektől kezdve a fenti módszer elterjedt és a csuhék gyengék, rövidek lettek. A gyűjtés nehézkessé vált az alapanyag minősége romlott, a termesztési módszer miatt többnyire alkalmatlan volt a kézművességre.

Tennivaló

A csuhéból készült igazán szép használati tárgyak érdekében biztosítani kell a megfelelő alapanyagot.

A termelőket támogatással érdekelté kellene tenni, hogy ismételten kapjanak szerepet a hosszú csövű fajták, amiket nagyobb tőtávolságra vetnek, hogy a csövek jól fejlődjenek minél nagyobbra nőjenek, esetleg színes fajták termesztésére is vállalkoznának.

A felhasználók jelenlegi körét figyelembe véve kb. 200 – 300 hektár termőterületen nyert és megfelelően feldolgozott csuhé a hazai igényeket kielégítené.

A betakarítása és fosztása kézi munkával történik. Nagyon fontos lenne a megfelelően termesztett és kezelt alapanyag.

A felhasználói kör a következő:

- csuhéfeldolgozók,

- népi iparművészek,
- oktatás (szakképzés, általános iskolák, óvodák),
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök),
- családi közösségek.

Várható hatás:

- munkahelyteremtés,
- megfelelő alapanyag ellátás.

4.7.4. A nemezkesztés, szőnyegszövés alapanyaga: a gyapjú

A nemezkesztés és a gyapjúfonalak felhasználásában nagy változást hozott a műszálak használata. A műszálak használatával a mezőgazdasági állattenyésztésben is nagy változások történtek, mert olyan állatokat, fajtákat kezdtünk tenyészteni, amelyeknél a gyapjú minősége csak másodlagos követelmény volt.

A gyári feldolgozás az elmúlt 20 év során megszűnt, (hazai fésűs- fonó és szövőgyárak, posztógyárak), ezzel együtt a hozzá kapcsolódó felvásárló, minősítő szervezetek, illetve a nagy gyapjúmosó üzemek is megszűntek.

Jelenleg az európai gyapjú nagy részét dél-ázsiai kereskedők vásárolják fel, amit főként Indiába, Pakisztánba és Kínába és Törökországba szállítanak.

Tennivaló:

Most, amikor rádöbbszünk a természetes anyagok értékére és újra akarjuk használni, olyan helyzetbe kerülszünk, hogy újra meg kell szervezni azokat az állattartó telepeket, amelyek képesek nemezeléshez és fonáshoz alkalmas használható gyapjút termelni.

A termelés merinói és cigája juh fajták tenyésztésével lehetséges.

Törekedni kell arra, hogy alakuljanak olyan társaságok, amelyek felvállalják ezeknek a juhféléknek a természetes körülmények közötti tenyésztését. Ehhez jó lehetőségek vannak a füves tájvédelmi körzetek (Hortobágy Duna-Tisza köze Heves - Pély füves puszták stb.) hasznosításában, így megőrizhető azok tájvédelmi jellege is. A tenyésztésben érdekelté tehetőek a gazdálkodók, ha a kézművesség minőségi elvárásainak megfelelő gyapjú előállítására vállalkozók állami támogatásban részesülnek.

Jövőbeni cél lehetne a feldolgozóipar megerősítése, *támogatása*.

A vidéki falvakban gyapjúmosó, festő, kártoló, fonó műhelyek felállítása, a helyi és a környék béli gyapjú helyben való feldolgozása.

Tanfolyamok szervezése a falusi, munkanélküli asszonyok számára, akik ebben a munkában részt tudnának venni, illetve a megtisztított gyapjú helyben való felhasználása: nemezkesztés, szövés

- Javasoljuk a *vidékfejlesztés kapcsán*, a gyapjú helyben való feldolgozását, gyapjúmosók, kártoló-fonó műhelyek létesítését.

- A gyapjútermékek helyben előállításának fellendítését (kötött, szőtt, nemezelt termékek). Ezek megtanulására rendezett vidéki tanfolyamok kapjanak megfelelő anyagi támogatást.

A felhasználói kör a következő:

- szőnyegszövő és nemezkészítő,
- népi iparművészek,
- oktatás (szakképzés, általános iskolák, óvodák),
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök stb.),
- családi közösségek.

Várható hatás:

- munkahelyteremtés,
- megfelelő ellátás.

4.7.5. A szalma:

Ez a kézműves terület egyáltalán nincs ellátva alapanyaggal, néhány nagyon kicsi egyéni kezdeményezésről lehet tudni, de ez nem fedí le az igényeket.

Teendő

A szalma feldolgozással foglalkozók alapanyag ellátása érdekében szükséges lenne, hogy a gabonatermesztéssel foglalkozó mezőgazdasági vállalkozók azokat a gabonaféléket is vegyék termesztésbe, amelyek a szalmafeldolgozáshoz is szükségesek. Alkalmazzák a megfelelő betakarítási formát, és feldolgozást.

Ha figyelembe vesszük a szalmafelhasználók körét és a zsupptető készítő felhasználókat, kb. 200-300 hektár termőterületet venne igénybe.

A vállalkozásokat támogatásokkal kellene ösztönözni a feltételek megteremtéséhez.

A felhasználói kör a következő:

- szalmafonók, kalapkészítők, zsupptető készítők,
- népi iparművészek,
- oktatás (szakképzés, általános iskolák, óvodák),
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök stb.),
- családi közösségek.

4.7.6. Csont, szaru, bőr:

A csont, szarufaragó mesterségének alapanyag ellátása is elég problémás, de lehetőség van a javításra.

Teendők:

A csont és szarufaragó mesterek alapanyag szükségletének ellátására kedvező lehetőségek nyílnak. A külterjesen tartott szürke marha tenyésztésével és feldolgozásával egyre több vállalkozás foglalkozik.

Fontos, és szervezhető, hogy azok az üzemek, vállalkozások, akik melléktermékként természetesen feldolgozott, megfelelően konzervált formában értékesítenék a csont és szaru készletüket, központi nyilvántartás alapján elérhetővé váljanak.

Bőr:

A bőrművesek – szíjgyártók, nyergesek mesterségének alapanyag ellátása is elég problémás, de lehetőség van a javításra.

A probléma kezdete a bőrfeldolgozó gyárak (Pannonia bőrgyár, Pécsi kesztyűgyár, a simontornyai bőrgyár illetve bőrfeldolgozó) bezárására vezethetők vissza. A kézművességgel, bőrrrel foglalkozók a mai napig sem minőségben, sem mennyiségben nem tudják pótolni ezek hiányát.

Teendők:

A bőrművesek – szíjgyártók, nyergesek, a különböző bőröket feldolgozó mesterek számára is kedvező lehetőségek nyílnak alapanyag területén. A külterjesen tartott szürke marha tenyésztésével és feldolgozásával egyre több vállalkozás foglalkozik, egyre több juhnyáj és kecske nyáj tartásával, tenyésztésével találkozunk. Fontos, hogy az állattartó elérhetőek legyenek az esedékesen felvásárolható bőrmennyiséggel együtt. Ehhez természetesen szükség van megfelelő hagyományos, de környezetkímélő bőrfeldolgozó üzemekre, képzett tímár, bőrkikészítő szakemberekre.

Mivel ez a terület régóta nem újult meg, ezért komoly támogatást kell biztosítani.

A felhasználói kör a következő:

- szaru és csontfaragók, bőrműves és szíjgyártó – nyeregkészítő mesterek,
- népi iparművészek,
- oktatás (szakképzés, általános iskolák),
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök stb.),
- családi közösségek.

Várható hatás:

- munkahelyteremtés,
- megfelelő ellátás.

4.7.7. Kender, len termesztés, feldolgozás:

Valamikor a kender feldolgozása (ipari és családi) virágzó kultúra volt hazánkban. Alapanyaga volt asztal és ágyneműknek, viseletnek, stafírunoknak. A kender mellett mindenütt termesztettek lent is, ami rövidebb, de finomabb rostot adott. A ruházati kézműiparban is újra nagy kereslet van a lenvászatra. A jövő tendenciája is a természetes alapanyagok arányának növelése, ugyanis amellett hogy kellemesebb viselet, a nagy mennyiségben előállított külön-

féle szintetikus alapanyagok jelentős része veszélyes hulladékká válik. Ezeknek az anyagoknak az ártalmatlanítása hamarosan nagy problémát jelent világszerte. Itt lehetne helyzeti előnyt szerezni, akár kiviteli termék is lehet a len vagy kender alapanyag és a belőle szőtt vászon.

Ahol megfelelő termőterülete volt a kendernek, családonként többnyire 300 négyszögöl termőterületet műveltek. Ma elvétve találni ültetvényt és feldolgozót, pedig iparilag is, kézművesség szempontjából is nagyon fontos alapanyag.

Teendő

Szövőök, hímzőök, viseletkészítők, egyaránt nélkülözik ezt a szép rusztikus alapanyagot.

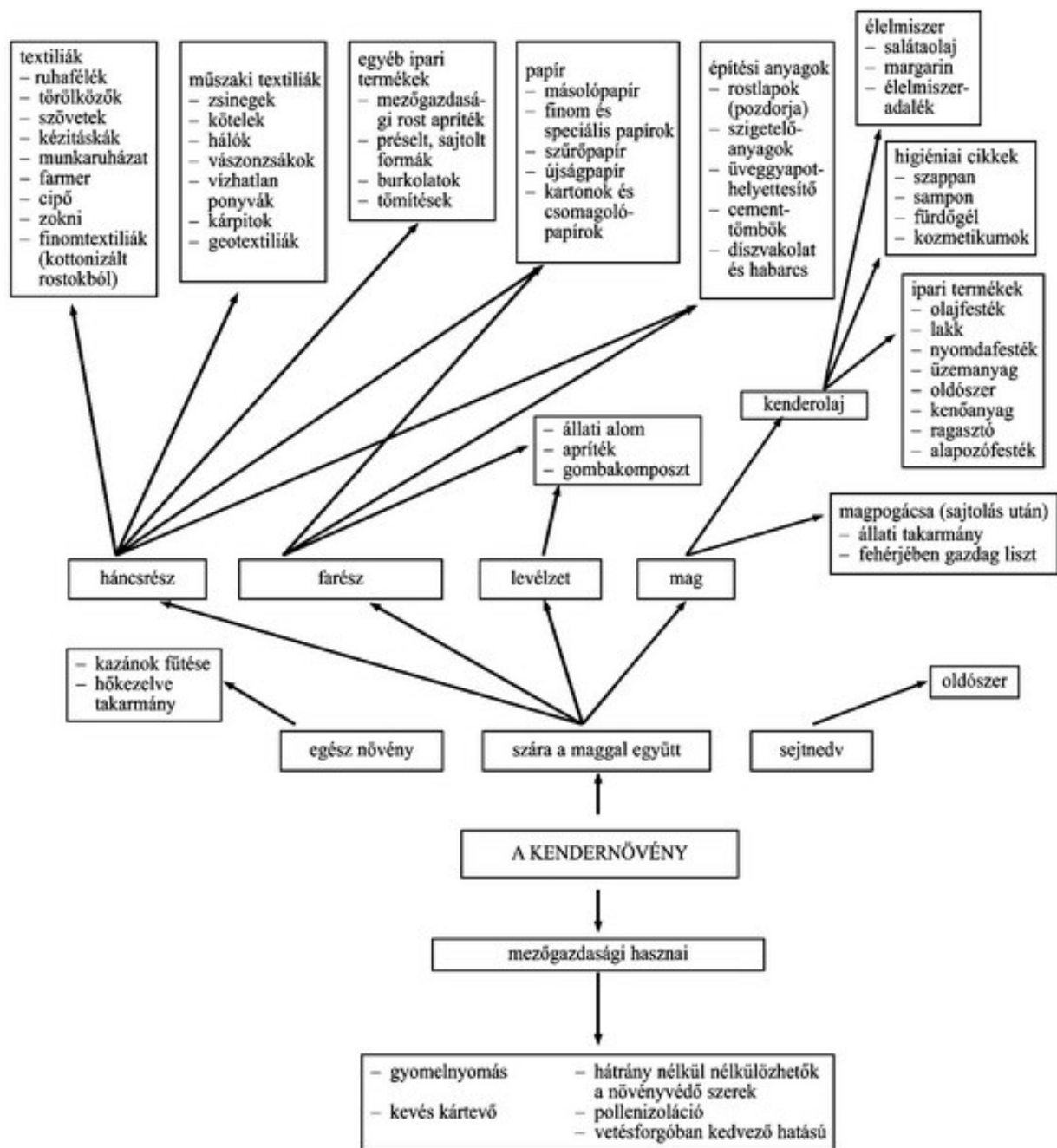
Ez a növény, ha természetendő fajtát jól megválasszuk drog termesztésére nem alkalmas. Gyakorlatilag nem igényel különösebb talajviszonyokat, talaj-előkészítést, a gyomokkal szemben ellenálló.

Azok a feldolgozó üzemek, melyek feldolgozták, gyakorlatilag megszűntek. Az egész termesztést, és feldolgozást kell visszaállítani. A termelés gépesítése jól megoldott volt, ami főleg a szegedi kendertermesztői rendszerhez kapcsolódott. Jól megoldott volt a házi feldolgozás is, nagyon szép eszközök segítették.

A drogmentes fajták termesztése több EU tagállamban elterjedt, mert a korai vetése, nyárvégi betakarítása jól beilleszthető az európai vetésforgóba.

Nagyon fontos a termesztés és feldolgozás megfelelő támogatása.

Az alábbi táblázaton látható kivételes hasznosíthatósága:

A felhasználói kör a következő:

- szövők, hímzők,
- viseletkészítők,
- lakberendezők,
- látvány, és díszlettervezők,
- népi iparművészek,
- oktatás (szakképzés),
- kézműves játszóházak,
- kulturális rendezvények (falunap, szakkörök stb.),
- családi közösségek.

Várható hatás:

- munkahelyteremtés,
- megfelelő ellátás.

Értékesítés (javaslat):

A kézművesség alapanyaggal való ellátása egy újfajta nyilvántartás kialakításával javíthatóvá válna.

A kézműves jelentkezne egy országos termékportálon, ahol az általa készítendő termékek listáját és fajtáját mutatná be.

A nagyvárosokban vagy lokálisan működtetett kereskedelmi hálózatban, ezek a listák megtekinthetők lennének a portálokon, a kereskedők így ismerhetnék meg a kézművesek felvásárolható termékeit.

A kézműves az előző évi anyagfelhasználása eladott termékei alapján meg tudná határozni alap-anyagszükségletét.

Az így megismert alapanyag szükséglet alapján, az alapanyag előállítás, termesztés, feldolgozás irányíthatóvá válna.

A kézművesek és a termelők is regisztrálnának a portálon, és így könnyen megtalálnák egymást.

Az alapanyag szükséglet a termesztés feldolgozás és a kézműves termékek készítése így összehangolható.

Kapcsolódó jogszabályok, támogatási lehetőségek:

- 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet (agrár-környezetgazdálkodási támogatások)
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról (gyékény, sás, káka termesztése)
- 12/2004. (V. 21.) NKÖM rendelet a népi iparművészettel kapcsolatos állami feladatok végrehajtásáról (népi iparművész tevékenységek)
- A LEADER Helyi Akciócsoportok tevékenységeként az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatás keretében
- 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet (kender termesztése)
- 32/2012. (IV. 2.) VM rendelet (kender termesztése)
- 150/2004. (X. 12.) FVM rendelet (őshonos /cigája/ juh tenyésztése)
- 137/2004. (IX. 18.) FVM rendelet (őshonos /cigája/ juh tenyésztése)

Kapcsolódó jogszabályok, támogatási lehetőségek:

- 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet (agrár-környezetgazdálkodási támogatások)
- Mind a földalapú mind az agrár- környezetgazdálkodási támogatások rendszerét ki lehetne egészíteni a népi mesterségek alapanyagának termesztését, előállítását szolgáló tevékenységek támogatásával, mely ösztönzés volna a más művelési ágban, vagy akár parlagon heverő területek hasznosítására.
- A LEADER Helyi Akciócsoportok tevékenységeként az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatás keretében

Ugyan ez vonatkozik a kimondottan a helyi igényekre épülő, a lokális sajátosságok kihasználásával működő vidékfejlesztési programokra is melyekben lehetősége van, az adott helyi akciócsoportnak a térségre kidolgozott programjába beemelni célirányosan a népi mestersegek támogatását, képzést, illetve az alapanyagok előállításának, feldolgozásának támogatását.

Az alábbi törvény és rendeletek az adott mezőgazdasági és állattartó tevékenységek feltételeit tartalmazzák.

- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról (gyékény, sás, káka termesztése)
- 12/2004. (V. 21.) NKÖM rendelet a népi iparművészettel kapcsolatos állami feladatok végrehajtásáról (népi iparművész tevékenységek)
- 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet (kender termesztése)
- 32/2012. (IV. 2.) VM rendelet (kender termesztése)
- 150/2004. (X. 12.) FVM rendelet (őshonos /cigája/ juh tenyésztése)
- 137/2004. (IX. 18.) FVM rendelet (őshonos /cigája/ juh tenyésztése)

Szerzők: SZÉKELY ÉVA, FECSKE PÁL, VARGA ZSÓFIA, GÁBOR ESZTER

4.8. Falusi turizmus, vendéglátás

4.8.1. A néphagyomány megjelenésének lehetőségei a falusi turizmusban

A hazai falusi turizmus rokon kezdeményezés az Ausztriában és Németországban elterjedt „üdülés parasztudvarban” elnevezésű turisztikai programokkal. Ezek jellemzője a falusias környezetben, családi (jellemzően magánháznál való) szállásadás, vendéglátás és az ezt kiegészítő kulturális programok és gasztronómiai kínálat.⁹ A falusi turizmus tehát komplex jelenség, amely a természeti és épített környezet, a kulturális javak (tárgyi és szellemi kultúra területén egyaránt), kiemelten a néphagyományra, a helyi sajátosságokra fókuszál.

Hazánk számos térsége jó adottságokkal rendelkezik ilyen szempontból (még ha ezek az adottságok nincsenek is mindenütt kellőképpen kiaknázva), hiszen falvaink és egykori mezővárosaink jellemzően agrártelepülések voltak, ahol a hagyományos gazdálkodás és életforma, valamint a népi kultúra reprezentatív ágai - a tárgyalkotó népművészet, a népzene, néptánc, népviselet, szokások - a néprajzi gyűjtéseknek köszönhetően rekonstruálhatók ill. néhány régióban a helybeliek emlékezetével is elérhetőek.

Akkor válhat sikeressé ez a törekvés, ha

- 1. Szakemberek segítségével azonosítják a helyi néphagyomány hiteles, értékes, attraktív, a turizmusban adaptálható elemeit.**

⁹ http://www.fatosz.eu/ftp/kozerdeku/a_videki_turizmus_konkret_formai.pdf

2. **Kreatív tervezőmunkával** olyan programokká, szolgáltatásokká formálják a kulturális örökség kiválasztott elemeit, hogy azok megfeleljenek a korszerű szabadidő eltöltés, művelődés elvárásainak.
Érdemes arra törekedni, hogy **minél több közvetlen részvételen, aktivitáson, a vendégek tevékeny bevonásán alapuló ötlet, lehetőség szülessen meg.** (kézművesség, bekapcsolódás a munkafolyamatokba, éneklés, táncolás kerüljön túlsúlyba a bemutatók, előadások helyett). Ehhez jó mintát adhat a magyar táncház-módszer, amelyet az UNESCO a hagyományos kultúra napjainkban való közvetítésének, továbbéltesének nemzetközileg is elismert módszerévé nyilvánított 2011-ben.
3. Az egy térségben **szétszórtnan található adottságokat és lehetőségeket feltárva**, mint lehetséges programelemeket, a helyiek összefogásával, **együttesen** kínálnak az érdeklődőknek. Ennek érdekében **regiszterek készítése, az összefogást ösztönző intézkedések (kistérségek kínálatának közös megjelenítése) meghozatala szükséges.**
4. Megfelelő **szakmai háttér biztosításával** kizárólag néprajzi és esztétikai szempontból hiteles, értékes elemeket kínál. Ennek érdekében szakmai tanácsadó testület létrehozása, amelynek tagjai néprajzban, a hagyományos kultúrában jártas, a helyi sajátosságokat ismerő valamint turisztikai szakemberek, **minősítési kritériumok** kidolgozása. **(Az egyes programok, porták pályázhatnak az évenként odaítélendő védjegyre, amelyet egy szakmai testület ítél oda.)**
5. **Kiemelt szerepet kapnak a helyi sajátosságok (lokálitás), amelyek egyedi kínálatot és turisztikai élményt eredményeznek. Ezek gondos feltárása, megismerése és turisztikai bemutatása más vidékekkel össze nem téveszthető arculatot kölcsönöz egy-egy kistérségnek. Különös gondot kell fordítani arra, hogy a – látszólag apróságokban megnyilvánuló – helyi sajátosságok megfelelő hangsúllyal szerepeljenek, és ne oldódnak föl egy hamis (hamisított), ál-népi enteriőrben vagy programelemben.**

A néphagyományból ma elsősorban a népzene, néptánc, ezektől elválaszthatatlanul az ünnepi viselet, a jeles napi népszokások jelennek meg a turisztikai kínálatban, valamint a kézműves tárgyak. Még **mindig küzdeni kell a több évtizedes, hamis, rendkívül káros sztereotípiákkal** (a magyar konyha, a csikós-gulyás romantika, népművészeti giccs). **Ezek fölszámolása kizárólag képzések segítségével és minőségi követelményrendszer (lásd fentebb a védjegyre tett javaslatot) fölállításával szüntethetőek meg.** A kulturális szakemberek, turizmussal foglalkozók (és esetleg a közigazgatásban dolgozók) **célirányos képzésére és folyamatos, szemléletformáló továbbképzésekre lenne szükség a felsőoktatásban (vendéglátás-turisztika, szabadidő szervező) és a gyakorlatban dolgozók számára.**

Ennek eredményeként a néphagyomány több területe integrálódhatna a falusi turizmusban.

1. **Épített környezet** (népi építészet: lakóházak, gazdasági épületek, közösségi célú épületek, településszerkezet, utcakép) és ezek kapcsolata a természeti környezettel. Az Őrségben látható ennek egyik igen sikeres példája: itt a megőrzött településszerkezet, az egykori parasztporták felújítása ill. újak építése a helyi stílus figyelembe vételével és modern alkalmazásával komoly turisztikai vonzerőt jelent.

2. **A hagyományos gazdálkodás** (pl. tanya, ártéri gazdálkodás, tejfeldolgozás, állattartás - pásztorkodás), a mindennapi élet bemutatása. A hagyományos gazdálkodás, életmód bemutatására vállalkozók tevékenysége az ökoturizmussal is kapcsolódik, hiszen a hagyományos földművelés és állattartás a helyi természeti adottságokra épült. Jó kezdeményezések ismertek ezen a területen (Gömörszőlős, Pénzesgyőr, Órségi olajútés hagyományainak föllevenítése).
3. **Tárgyalkotó kultúra.** Nyitott műhelyek, mesterség-bemutató porták, valamint a turisztikai tartalmak szolgáltatásához kötődően megjelenő tárgyak, pl. a vendéglátó porta bútorzata, textíliái, konyhai felszerelése, használati tárgyai mai kézművesek által, a helyi stílusban létrehozott funkcionális darabok.
4. **A népi ételek** már meg-megjelennek a helyi fesztiválok programjában, szerepet kapnak a házi (és házias) vendéglátásban, de messze nincsenek eléggé kiaknázva a lehetőségek. Bővíteni lehet az ételkínálatot, valamint az ételkészítés tágabban értett folyamatába is bevonhatóak lennének a vendégek (a disznóöléstől az aszaláson keresztül a rétes nyújtásig).
5. **A népszokások közül első sorban a naptári ünnepekhez kötődő jeles napi szokások helyi változatai alakíthatók kulturális-turisztikai terméké.** A mohácsi busójárás nemzetközi szinten is sikeres turisztikai adaptáció, a mohai tikverőzés (szintén farsangi szokás) a karakteres, a helyi közösség által fenntartott lokális ünnepi hagyomány jó példája. Ez utóbbi komolyabb marketinggel szintén közismertté tehető. A népszokások bemutatásában a helyi néptánc- és népzenei együttesek, művészeti iskolák jelentős szerepet játszhatnak. Ezirányú tevékenységükhöz szakmai-módszertani útmutatásra és pályázati rendszerű anyagi támogatásra van szükség. **A vallási turizmushoz és a néphagyományhoz kötődő búcsújárás, búcsús helyek (kegyhelyek) látogatása** az esztendő meghatározott napjaihoz kötődnek, például az északi országrészben (palóc, matyó) élő, továbbélő vagy a közelmúltban megszűnt, feleleveníthető hagyományokról van szó. A búcsújárás néprajza jól kutatott, más kulturális értékekkel (templom, kálvária, ereklyék, egyházzene) is kapcsolódik.
6. Magyarország **néptánc és népzene** szempontjából nagyhatalomnak számít (Kodály-módszer és a táncház-módszer nemzetközi ismertsége, elismertsége), a népmesével, népköltéssel, a gyerekfolklórral (népi játékok) a falusi turizmus fontos elemeivé válhatnak.

Javaslatok a falusi turizmusban megjelenő programtípusokra

1. Tematikus utak:

- **népszokások (kalendáris ünnepek).** Az esztendő minden időszakában lehet olyan alkalmat találni (az őszi kukoricafosztástól a húsvéti, pünkösdi szokásokon át Szent Iván nyári ünnepéig), amelyek nemcsak a frekvenciált időszakokban kínálnak élményt a vendégeknek, sőt, akár vendégcsalogatóvá válhatnak a kevésbé frekvenciált időszakokban is.
- **gasztronómiai utak** (a borutak mintájára). A helyben termelt alapanyagok felhasználásával, hagyományos népi ételek, amelyek az adott tájegységre jellemzőek és követik a természeti év változásait (szezonális), valamint a hétköznapok és az ünnepek váltakozó rendjét.

- **gazdálkodás, életmód.** Jó példa lehet a Pénzesgyőrben működő Breuer László Természetvédelmi Oktatóközpont erdei iskola és kulcsosház¹⁰, amely kemenceépítő tanfolyamot szervez, a hagyományos gyümölcsösök művelését, gondozását, a bakonyi tájfajták összegyűjtését, megismertetését is kiemelt feladatai között tartja számon.
- **népzene, néptánc**
- **kézművesség, mesterségek**

2. Vegyes profil

- a kistérség minden helyi sajátosságát felvonultató utak, programok illetve a néphagyomány összekapcsolása a gyógyturizmussal, lovasturizmussal, ökoturizmussal stb.

3. Cselekvési programtípusok a gyermekek számára hagyományismereti szabadidős programokra vonatkozóan:

Gyűjtőfogalomként a **Gyermek-ifjúság, Felnőtt és Család kategóriákat** alkalmazom.

Valamennyi korosztály számára tervezendő program, szabadidős tevékenység, tanulási lehetőség, vagy ismeretterjesztő alkalom esetében a legfontosabb szempont, hogy figyelemfelkeltő, személyes érintettséget sugalló, praktikus információkat hordozó - ha a téma lehetővé teszi interaktív - cselekedtető és feltétlenül értéket közvetítő legyen a felkínált program és az ismeretanyag és az átadás módszere.

Gyermekek esetében alapvetően fontos az életkori sajátosságokhoz igazodva megtalálni a legvonzóbb elfoglaltságokat a fentiekben feltüntetett célfeladatok eléréséhez.

Az új, élményszerű információkra, ismeretekre a legfogékonyabb korban lévők a gyermekek, ugyanakkor a gyermeki korban elsajátított – adott esetekben – szokássá váló tevékenységek tudnak felnőttkorukban hagyományként megjelenni az életmódjukban.

Játékosság, sikerélményhez jutás, praktikusság, használhatóság, viselhetőség, az idő kellemes, de értéket hordozó eltöltése, bizonyos helyzetekben barátokra, közösségre találás lehetősége jellemezze a gyermekek és fiatalok számára tervezett eseményeket, cselekvési, alkotói lehetőségeket.

A programok tervezésekor a gyermekek „figyelemfenntarthatóságának” idejével feltétlenül számolni kell. Ez a tény meghatározó lehet a foglalkozások, programok időtartam-, ismeret-terjedelem és módszertani megvalósíthatóság szerinti kategorizálásban is. Egyszeri, vagy többszöri népi kézműves játszóház, *Népi kézműves játszóház és Aprók tánca közös, egyszeri, vagy többszöri alkalmi*, mint folyamat tervezhető, ha több hónapon át azonos a résztvevők köre, de ünnepekre, tematikus tartalomra is lehet folyamatot tervezni a közös munkában.

Az ismeretterjesztésként tartott programokon – ünnepek, jeles napok, népszokások, népelet hétköznapijai stb. – elengedhetetlen a gyermekek aktivizálása, az ismeretek élményszerű elmélyítése a zene, a tánc, a kézművesség, dramatikus játékok lehetőségeivel.

A népművészet értékeinek megismertetésére, a hagyományok, népi mesterségek alapjainak elsajátítására, kézműves szakmák felfedezésére, a már megszerzett ismeretek továbbmé-

¹⁰<http://oktatokozpont.pangea.hu/>

lyítésére, a mester és tanítvány között kialakítható szakmai odafigyelésre, együtt munkálkodásra, a legideálisabb munkakörülmények megteremtésére az egybefüggő, hosszabb tanulási folyamatokat biztosító **táborozási forma** alkalmas.

Az eddigi gyakorlatban jól ismert táborozási módszerek mellett átgondolásra érdemes néhány új – más területen sikerrel alkalmazott – táborozási forma kipróbálása. Néhány új táborozási lehetőség minden bizonnyal felkeltene a gyermekek érdeklődését, de talán a gyermekek nyári szünidejének értelmes eltöltéséért aggódó szülőket még inkább. Az úgynevezett tematikus táborok, már ismertek és tartalmi eredményeik, tapasztalataik elismertek. A 7-8 napos táborok tematikai tisztasága jelentős fejlődést eredményez a résztvevők szakmai felkészültségében, ám gyakran merül fel, hogy a táborozás ideje alatt jó lett volna betekinteni a környező településeken élő mesterek műhelyei be is. Az ilyen típusú látogatások – az idő rövideje miatt – azonban rendszerint elmaradnak. Több műhely és mester meglátogatása egy táborozási időszakban akkor lenne lehetséges, ha a táborozásban már ismert **„Vándortábor” szisztémájára, illetve az úgynevezett „Bor utak” mintájára „Mesterség utak” szerveződnének. A tematikus tartalmú „utak”/táborok fantázia nevekkkel, vagy a tartalmak pontos megnevezésével indulhatnának, így a szövők esetében pl.: „Orsó”, „Gyapjú”, „Szöttes” stb. utak, hímzőknél pl. „Gránátalma”, „Subrika”, „Hímző” utak stb., fazekasoknak „Göloncsér”, „Tálas”, „Fazekas” utak stb.**

A **„mesterség utak”** elnevezés takarhatná egy tájegység hagyományait, népi kézműves mesterségeit, a bemutató táborozási tematikát. **Indulhatnának olyan „mesterség utak”, amelyek egy tájegység, egy földrajzi, vagy kizárólag néprajzi egység hagyományos életmódját, étkezési kultúráját, gasztronómiai specialitásait tárja fel is tanítja meg a táborlakóknak.**

A táborozás technikai megvalósítása történhet egy fix szálláshelyről **csillagtúra** szerűen körbejárni a tájegység „Mesterség útba” illesztett helyszíneit, műhelyeit, még élő adatközlőit, tájházait, néprajzi látnivalóit. A szállás lehet mobilabb is, amely jobban fedi a „vándortábor” meghatározást, ebben az esetben legalább 2 naponként más szálláshelyre érkeznek a résztvevők, természetesen szintén a tájegység néprajzi, népművészeti, vagy gasztronómiai sajátosságainak a megismerése, egyszerűbb mesterségbeli ismeretek elsajátítása a fő cél.

Ennek a táborozási formának a meghirdetése alapos, nagyon körültekintő előkészítő szervezést igényel. A **legfontosabb a biztonságos, kulturált – nem luxus – szálláshely** (amibe a tiszta és korszerű gazdálkodásnak megfelelő szénapadlás is beleférhet), **az étkezések, és a szakmai helyszínek közötti utazás módjának biztosítása** (pl.: lovas kocsival, kérekpáron, gyalogosan). Körültekintést igényel az életkor szerint szervezendő „Mesterség út” a tartalmi, ismeretanyag szerinti terhelés figyelembevételé miatt is. Érdemi, és hatékony munkát csak kis csoporttal lehet végezni. 15-20 főnél nagyobb létszámmal nem lehet tervezni. Gazdaságosság szempontjából ez a tény sajnos nem kedvező, hiszen a nagyobb létszámok jobb gazdasági mutatót feltételeznek. **A kulturális tevékenységek támogatásáért felelős alapok, állami pályázatok – NKA, Minisztériumok - kísérletképpen jelentős támogatással segíthetnék az első próba „Mesterség utat/kat”!**

Érdekes és figyelem felhívó lenne a népművészet területén már a köztudatban is ismert Palóc út útvonalának egy szakaszán próba „Mesterség utat” indítani, amennyiben a feltételek

biztosíthatók lennének, valamint *átgondolásra érdemes* a az UNESCO Kulturális Örökség listájára felkerült *Matyók földrajzi egységének, hagyományos kultúrájának megismertetésére* egy „*Matyó utat*” meghirdetni a fentiekben vázolt valamelyik technikai megoldás szerint.

Az oktatási államigazgatás segítségével egyre nagyobb érdeklődés mellett valósítják meg a *határon túli területek megismerését, meglátogatását célzó iskolai kirándulásokat*, amelyeknek célja az anyaországi és a határon túli iskolák közötti kapcsolatok létesítése mellett a táj, az ott élő emberek és kultúrájuk, életmódjuk megismerése. Ehhez a programhoz – az oktatási terület által meghirdetett útvonalak ismeretében – útvonalankénti kész programkínálattal csatlakozhatna a népművészet országos intézmény a Hagyományok Háza és az országos civil szervezet a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, együttműködve a tagszervezeteivel. Az anyaországba látogató iskolai közösségek a „*Szomszédolás*” *elnevezésű ismeretszerző utak keretében ismerhetnék meg* a fentiekben említett intézmény, illetve szervezet által összeállított népművészeti, kézműves mesterségbeli látnivalókat. Ezek a találkozások nagyon sok szálon folytathatók lennének a népművészet, a hagyomány, az anyanyelv ápolás, a táncos –, és zenei anyanyelv, életmód stb. kölcsönös megismerése területén – pl. nyári cseretáborok, tematikus csere táborok, a közösségek ünnepei, hagyományai, népszokásainak számontartása, gyermek-gyermek, család-család közötti kapcsolat kialakítása, elmélyítése, adott esetben a családra nehezedő gazdasági munkákba történő besegítés lehetősége, városi gyermekek feladatteljesítése a gazdálkodásban stb. – kötelesség, felelősség, a gyermek, a fiatal saját élethelyzetének, életmódjának elhelyezése a látott, megtapasztalt élethelyzetek ismeretében!

A gyermek és ifjúsági korosztály számára vonzerőt jelent még az olyan táborozási alkalom, amelyben a hagyományok, ünnepi események, jeles napi szokások megismerése, megélése dramatikus játékokon keresztül történik. Ilyen jellegű táborok – korábbi nagyon sikeres országos példa alapján – szerencsére szerveződnek megyei, tájegységi, vagy civil szervezeti szinten, ám a gyermek közösségeknek és a velük foglalkozó oktatóknak, mestereknek, szakkörvezetőknek igényük van az időnkénti megmérettetésre, az ismeretek feldolgoztatásának új formáira. *Ezt a célt szolgálhatná az országos népművészeti táborok tematikai kidolgozása és ismételt megszervezése.* Ez a táborozási forma komoly feladatot jelent gyermek és ifjúsági résztvevőnek, valamint oktatóknak, mesternek, pedagógusnak egyaránt, hiszen egy egész éven keresztül – havi bontásban – ad feladatot a táborra jelentkezőknek és a feladatok sikeres, ötletes, színvonalas megoldásai alapján érdemelhetik ki a nyári országos táborba szóló meghívást. Az évközben kapott feladatok összefüggésben vannak a nyáron megvalósítandó „eljátszandó” tábori tematikával, szinte felkészülnek a nyári közös táborozás megvalósítására. *Az országos tábor tartalmát meghatározó hívó szó lehet Kerek egy esztendő, vagy Jeles napok, vagy Vízkereztől Karácsonyig stb., de kisebb témaegységeket is fel lehet dolgoztatni pl. egy-egy ünnepkört, (pl.: Farsang farkától a Feltámadásig, vagy Adventtől Vízkereztig, vagy olyan tartalom amely alkalmat adhat arra, hogy adott ünnepkörhöz tartozó szokásokat, hagyományokat, étkezési, illemtani, viseleti, társasági szabályokat, szokásokat, arra a naptári időszakra, tájegységre, népcsoportra jellemző táncokat, énekeket ismerjenek meg a táborozók a Kárpát-medence különböző tájegységei szerint, valamint a nemzeti kisebbségek egyedi hagyományai szerint.*

A tábor megtervezéséhez és a feladatok folyamatos meghatározásához, számonkéréséhez, feldolgozásához természetesen igénybe lehet venni a Világháló adta lehetőségeket is, de nem nélkülözhető a személyes, emberi kontaktus sem.

A **családi programok**: továbbá olyan program kínálatok, amelyek alkalmat adnak az emberi kapcsolatok, barátságok alakítására, elmélyítésére fontos nemzetformáló, identitást erősítő események. Jelentős vonzerő rejlik, olyan kulturális, közművelődési szabadidős ajánlatokban, ahol az életkor a legtágabban értelmezhető, szinte nincs is határok közé szorítva.

Ilyen a „*KINCSES VÁNDORÚT*” a földrajzi, vagy néprajzi táji, tájegységi értékek mentén a korábban nagy sikerrel (10 ezer feletti aktív tagsággal a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület szervezésében) megvalósított közművelődési, közgyűjteményi és történelmi pecsételő játék megújított változataként indítható országos program. *A kultúra, a turisztika, valamint a vidékfejlesztés területén érintett tárcák anyagi és erkölcsi támogatásával a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesülettel megkötendő együttműködés alapján a Tájak-Korok-Múzeumok (TKM) mozgalom pecsételő helyeinek listájában egyedi jelzést, kiemelést kapnak a néprajz, népművészet, népi kézművesség, népi építészet értékeit bemutató helyek, valamint a néprajzi tájegységek, illetve aktualizálandó a korábbi lista.* Ez a kiegészített címlista – térkép melléklettel – a turisztikai régiók által elkészített vonzerő leltárban szereplő értékek megismertetését és azok felkeresését is ösztönözné. *Az országos mozgalomban, adott évben a legtöbb települést meglátogatott állampolgár, család, vagy közösség a „Kincses Vándor” cím elnyerésén túl meghívást kap egy belföldi kincses jutalomlátogatásra a „HÁZTŰZNÉZŐBEN” mozgalomban résztvevő településre.*

Teljes mélységében még **kiaknázatlan terület a Turizmus, a Nemzeti Parkok, az Erdészetek és természetesen a Hagyományt, a népi életmódot jól ismerők együttműködése.** Az ismeretátadás, az interaktív megtapasztalás, személyes közreműködés, a valóságos „megélés” helyzetét eredményezheti a népművészet és a természet értékeinek megismertetésére létrejövő szövetség a Nemzeti Parkokkal, a Magyar Állami Erdészeti Részvénytársaságokkal a Hagyományok Házával, a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, és annak tagszervezeteivel.

Kitűnő infrastruktúrális feltételeket tudtak biztosítani az előzőekben említett Nemzeti Parkokban, valamint Erdészeteknél működő **Erdei iskolák.** A természet megismeréséhez, védelméhez, az erdei gazdálkodáshoz felkészült szakemberekkel tudnának együttműködést kínálni a népi életmód, a népi mesterségek, a népművészet értékeit jól ismerőnek, a hagyományok követőinek. A helyi, tájegységi természeti és néprajzi, emberi értékek megismertetésére különböző időtartamú és tartalmú programok, programcsomagok alakíthatók ki. **Hosszú hétvégék, téli-, tavaszi-, nyári szünidei lehetőségek kihasználása családok, iskolák, civil közösségek, különböző korosztályú osztályközösségek számára biztosítandó programokkal.** A konkrét Erdei Iskolák részére szervezett egy hetes rendezvényeken is jelen lehet a hagyomány, az életmód fordulatait megismertető népművészeti tartalom. **A Kárpát-medence valamennyi korosztálya részére lehet tartalmas, életkornak megfelelő kínálatot nyújtani.** (Az együttműködést ígérő **programcsomag** figyelem felkeltő elnevezése lehet: „Oltalom a Természettől és a Hagyománynak”, vagy „Természettől a Hagyományig - a Hagyo-

mánytól a Természetig”, vagy „Természetből Hagyomány – Hagyományból Természet”... stb.)

A „Hagyomány és kézműves utak” létrejöttéhez szükséges helyben elvégzendő feladatok:

- Helyi adottságok (táji- települési, természeti, néprajzi, kulturális) feltérképezése és elemzése.
- Helyi értékleltár kialakítása közösségfejlesztés keretein belül, szellemi műhelymunkákkal tárgyi és szellemi örökség feltérképezése (kézműves mesterségek, népzene, néptánc kultúra, népszokások, népviselet, gasztronómiai örökség, hagyományokat őrző tájház, falumúzeum, kiállítás, népi építészet példái), a vendéglátás szinterei (szállás és étkezés – például falusi turizmus keretében: falusi szálláshelyek és tájjellegű ételek kompozíciója).
- Útvonalak kijelölése a helyi adottságok és a kialakított helyi értékleltár alapján.
- Szükséges fejlesztési irányok meghatározása.
- A helyi adottságok feltérképezésében, a helyi értékleltár kialakításában, az útvonalak kijelölésében, a fejlesztési irányok meghatározásában a szereplők (kézművesek, hagyományőrzők, helyi termék előállítók, falusi vendégfogadók, önkormányzatok, intézmények, helyi lakosság, szakmai civil szervezetek) együttműködésére van szükség, miután meghatározták az „utak”-hoz kapcsolódó közös célokat. Az együttműködés megvalósításának eszközei lehetnek például: szakmai tanácskozások, térségi fórumok, rendezvények, képzések.
- Az aktorok ösztönzésében koordináló szervezetekre, aktív szervező munkájára van szükség – akik például már meglévő hagyományőrző vagy kézműves civil szervezetek illetve vidékfejlesztési szervezetek lehetnek, megfelelő tudással, szakmai tapasztalatokkal rendelkeznek az összefogásban és hálózati kapcsolatok kialakításában. Ezen koordináló szervezetek feladata, hogy a közös célok megvalósítása érdekében aktivizálja a szereplőket rávilágítva a szereplők saját érdekeltségeik figyelembevételével is!
- A megvalósítás alapjait egyrészt a szereplők közötti együttműködés képezi, másrészt a források megszerzése jelenti. Ez utóbbi pályázati háttér megteremtéséből lehetséges – az állam részéről vidékfejlesztési irányvonalon: Pályázati kiírások szükségesek a hagyományőrző, kézműves tematikus utak kialakításához. A kiírásban szükséges javasolt pályázati tématerületek: helyi értékleltár létrehozása (előzetes adatgyűjtés, felmérés), közösségfejlesztés elemei, együttműködés szinterei (hagyományőrző rendezvények, fórumok, képzések), beruházások (fejlesztések a tárgyi és szellemi örökséghez kapcsolódóan, a szálláshelyekhez és a vendéglátás elemeihez kapcsolódóan, információs táblák elhelyezése), ajánlati csomagok kialakítása és ezek népszerűsítése megfelelő marketing és kommunikációs eszközökkel (pl. honlap, közösségi kampányok, mobil alkalmazások, időszakos média és sajtókampányok, kiadványok, térképek, kiállítások)
- A tematikus utakhoz kapcsolódóan feltárt értékekre alapozva és a fejlesztésekre építkezve ajánlati csomagokban célszerű a kínálatot egységesen megjeleníteni: helyi adottságok (természet, kulturális, néprajz) és helyi értékleltár (tárgyi és szellemi örökség) és a ven-

déglátás elemeire (szálláshely, étkezés) programszolgáltatók, specializált utazásszervezők bevonásával.

- Az ajánlati csomagokat megfelelő marketing és kommunikációs eszközök alkalmazásával el kell juttatni a célcsoporthoz (szakmai háttérszervezet feladata a marketing és kommunikációs terv összeállítása és megvalósításának koordinálása), ezen eszközök példaként lehetnek: a hagyományörző és kézműves utakhoz kapcsolódó programfüzetek, térképek, örökség kalendáriumok, egységes honlap, színvonalas kiadványok, információs táblák, hagyományörző fesztiválok szervezése, média és sajtókampányok).

Szerzők: DR. SÁNDOR ILDIKÓ, F. TÓTH MÁRIA, ENDRÉDI MELINDA

4.8. Marketing stratégia

Legfontosabb célunk, hogy a Népi Kézművességgel kapcsolatosan egy folyamatos, proaktív kommunikációt alakítsunk ki. A kommunikációs kampány/kampányok segítségével felhívjuk az érdeklődő lakosság figyelmét a magyar népi kézművességre, ápolásának fontosságára. Megpróbáljuk minél szélesebb körben bemutatni a kézműves szakmákat, tevékenységeket, ezen keresztül a termékeket is, külön kiemelve a jellegzetes szakmák földrajzi elhelyezkedését.

Fontos, hogy egy stabil alapokon nyugvó, átgondolt és tudatosan felépített marketing-kommunikációs stratégiát alkossunk meg, amely hosszú távon is támogatja a szakágazat népszerűsítését és minden célcsoporthoz eljut. Nem kampányszerű megjelenéseket szeretnénk elérni, hanem folyamatos kommunikációs jelenlétet a releváns médiákban. Ehhez két marketingkommunikációs, PR modellt vettünk segítségül: a RACE modellt és a MIHOKI mátrixot.

Az első modell, az úgynevezett RACE modell, ahol a kommunikációs stratégia 4 fázisra épül:

1. Research – kutatás
2. Action – akcióterv, tervezés
3. Communication – kommunikáció
4. Evaluation – értékelés
- 5.

1. Kutatás

Minden marketing stratégia elkészítésének legfontosabb alapja, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű információ, adat és vélemény álljon rendelkezésre. Az adatokat két fő csoportra lehet osztani:

Elsődleges adatok - Ezek jellemzően kutatásokból származnak, amelyek lehetnek kvantitatív (számszerűsíthető) vagy kvalitatív (minőséget kifejező) adatok.

Másodlagos adatok - Ezek másodlagos gyűjtésekből származó adatok, amelyek alapja lehet:

- SWOT analízis
- BCG mátrix
- PEST analízis
- Piaci környezet elemzése

- Versenytárs elemzés,
- Benchmarking (élelmiszer kategória - Európa)
- Egyéb tanulmányok, piaci adatok (pl.: Nielsen kutatás az élelmiszer-fogyasztásról, stb.)

A Népi Kézművesség esetében a Kézműves Mesterekkel kapcsolatban részletes kutatás készült, amelyből sok ötletet, gondolatot lehet meríteni. Ugyanakkor **a fogyasztók, vásárlók részéről nincs rendelkezésre álló, használható, reprezentatív kutatás, amely segítségével relevánsan megismerhetnénk a honpolgárok véleményét a magyar népi kézművességről.** Fontos lenne tudni, hogyan vélekednek a magyar kézműves mesterekről és termékeikről, mennyire ismerik őket, hogyan ítélik meg a termékek minőségét, árát, hozzáférhetőségét, milyen gyakran és milyen csatornákon keresztül hallanak róluk és még sorolhatnánk a kérdéseket. Természetesen a szűkebb körben végzett interjúkból, kiscsoportos beszélgetésekből, a szakemberek tapasztalataiból, SWOT analízisből, piaci környezet elemzésből nagyon sok használható információ összegyűlt, ugyanakkor ez nem helyettesít egy reprezentatív kutatást, amelyre nagy szükség lenne a jövőben.

Az információra folyamatosan szükség van, ezért gyűjtésükről gondoskodni kell. Ez információ gyűjtés történhet:

- További kutatások végzésével – pl. Fent említett vásárlói kutatás
- Piaci információk vásárlásával
- sajtófigyeléssel

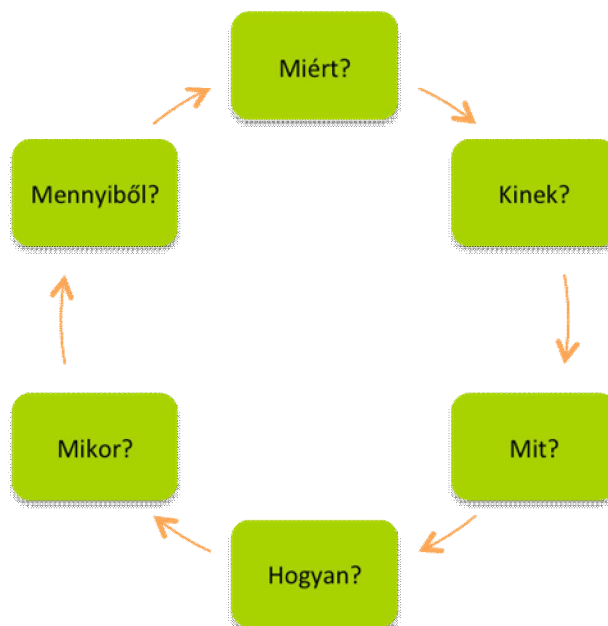
Ezen fázisban nagyon fontos még meghatározni a kommunikációs csapatot és az információ gazdákat.

2. Tervezés

Amikor minden információ a rendelkezésünkre áll, kezdődhet a stratégia tervezése. Ekkor kell feltenni a megfelelő kérdéseket, amelyek segítenek a megfelelő kommunikációs stratégia megalkotásában. Ebben segít a fentebb említett második modell, a MIHOKI mátrix.

MIHOKI mátrix

1. **Miért** kommunikál egyáltalán a cég, szervezet mit szeretne elérni a kommunikációval?
2. **Kiknek** szeretne kommunikálni, kiket szeretne maga mellé állítani? Azoknak mik az érdekeik és mik a preferenciáik?
3. **Mit** szeretne nekik mondani?
4. **Hogyan**, milyen eszközzel juttatja el az üzenetet?
5. **Mikor**, milyen időzítéssel kommunikál?
6. **Mennyit** fordít kommunikációra?

2.1. MIÉRT kommunikálunk?

Alábbiakban foglaljuk össze, hogy miért fontos kommunikálnia a Népi kézművességnek és mit szeretnénk elérni a kommunikációval:

- A népi kézművesség társadalmi elismertségét erősítsük, helyreállítsuk
- Divatba hozzunk a népi kézművességet Magyarországon
- Megkülönböztessük az igazi népi kézművességet a rossz és silány minőségű tucat termékektől, amelyek bár kinézetükben próbálnak hasonlítani a kézműves termékekre, de sem előállításuk, sem származásuk, sem minőségük nem említhető egy napon velük
- Edukáljuk a lakosságot a népi kézműves termékek előnyeire, vásárlásuk és használatuk pozitív voltára
- Minél szélesebb körben népszerűsítsük a népi kézműves termékeket, és ezáltal élénkítsük az irántuk való keresletet
- A minőségi és eredeti népi kézművesség előtérbe helyezése által a hazánkba látogató turisták rólunk alkotott képe is pozitívabban tud változni, ezáltal az országimázsunkra hihetetlenül erős hatással tud lenni egy jól működő, erős imázssal rendelkező népi kézműves ágazat

2.2.KINEK kommunikálunk?

A kommunikáció megtervezésénél nagyon fontos tisztázni, hogy kinek/kiknek szeretnénk kommunikálni. A népi kézművességnek a következő potenciális kommunikációs célcsoportjai lehetnek:

- Közügyek
  - Kormányzati szervek, parlamenti bizottságok, minisztériumok
  - Miniszteri biztosok (külső kapcsolatokért felelős)
- B2B - beszállítók
  - Kézműves mesterek
  - Egyéb szolgáltatást, termékeket beszállítók

- B2B - partnerek
  - Viszonteladók (üzletláncok, boltok, szállodák)
  - Üzleti partnerek (rendszevényszervezők, bolt tulajdonosok, stb.)
  - Szponzorok
- Szakmai kommunikáció
  - Szakmai szervezetek
  - Szaksajtó
- Marketing kommunikáció
  - Vásárok célközönsége
  - Vásárlók, fogyasztók
  - Turisták
- Vélemény vezérek
  - Gasztronómia, Kereskedelem, média, kormányzat, rendezvényszervezés

A kommunikációs stratégia tervezése során minden célcsoportra gondolni kell. Természetesen a legfontosabb kommunikációs szegmens a marketing kommunikáció, amikor is a vásárlóhoz szólunk. Legfőbb célunk ugyanis, hogy a népi kézműves termékek iránt nagyobb keresletet támasszunk, növeljük az értékesítésüket, így az egész ágazatot fenn-
dítsük és életképessé, fenntarthatóvá változtassuk.

Fontos megnézni, hogy az egyes célcsoportokat milyen érdekek vezérlik, milyen szükségleteik vannak, amelyekre a népi kézművesség választ, megfelelő üzenetet tud adni.

Célcsoport	Érdekük, szükségletük	Üzenet
Vásárlók	Népi kézműves termékek beszerzése, amely valóban magyar és nép kézműves mester által készített. Jó minőségű legyen, használható és időtálló. Hagyományt ápoljon és mutasson. Életformám egy része legyen, hogy népi kézműves termékekkel veszem körbe magam (nem feltétlen kizárólagosan). Mindennapi jó érzéssel töltsön el használata, amely által büszkeséget sugározhatok magamnak és környezetemnek, hogy ápolom és támogatom a népi kézművességet	A népi kézműves termékek segítenek abban, hogy egyedi lehess A népi kézműves termékek által garantáltan megtalálod a magyar, jó minőségű árut Széles a választék Magyar gazdaságot támogatom A magyar hagyományt és nemzeti identitásunk egy részének fennmaradását támogatom
Turisták	Szeretnék hazavinni valamit, ami Magyarországra emlékeztet Jó minőségű, lehetőleg kézműves terméket szeretnék Mind magamnak, mind szeretteimnek, mint ajándék megfelelő legyen	A népi kézműves védjeggyel ellátott termékek garantáltan egyediek, kézzel készítették és autentikus magyar hagyományokat, jellegzetességeket hordoznak. Ha ezt viszed haza, garantáltan egy részt viszel el Magyarországból.
Közügyi szervek	Fontos, hogy a népi kézművesség életben maradjon és Magyarország nemzeti identitása és ezen hagyomány, ne tűnjön el.	A népi kézművesség elindult a felnőtté válás útján, profi stratégiával és akciótervvel rendelkezik,

Célcsoport	Érdekük, szükségletük	Üzenet
	Jó lenne, ha a népi kézművesség saját lábára állna, fejlődne és önmagát eltartó, fejlesztő ágazattá tudna nőni.	tudatos kommunikációs kampányt folytat.
B2B – Beszállítók, kézműves mesterek	Figyelmet és segítséget szeretnénk kapni, ami által az egész népi kézműves ágazat fejlődni tud. Tudjanak rólam és termékeimről többen, keressék őket és legyenek hajlandók megfizetni a kézműves termékek árát.	Van egy profi stratégiánk és akciótervünk, ami a népi kézművesség fejlesztését szolgálja.
B2B – Partnerek, viszonteladók	Szeretnénk igazi magyar, népi kézműves termékeket árulni, de azok drágák és igen kicsi a kereslet irántuk. A vásárlók nem tudják vagy akarják megfizetni a drágább terméket. Jó volna támogatás, hogy a népi kézműves termékek eladhatóbbak legyenek.	Védjegyekkel, rendezvényekkel és erős kommunikációs és PR kampánnyal hívjuk fel a vásárlók figyelmét a népi kézműves termékekre és edukáljuk őket azok a népi kézművesség
Szakmai szervezetek	Tudatos, jó felépített stratégiai mentén segíteni a népi kézművességet.	Van egy profi stratégiánk és akciótervünk, ami a népi kézművesség fejlesztését szolgálja.
Szaksajtó	Folyamatosan újdonságokat, érdekességeket kapni a népi kézművesség témában	Az akciótervvel és a jól kidolgozott PR stratégiával folyamatosan kommunikálunk a népi kézművességről.
Véleményvezérek	Jó kiállni a népi kézművesség mellett és képviselni azt, mert értéket őrzünk, hagyományt ápolunk és segítjük ezt a autentikus magyar ágazatot.	Vannak véleményvezéreink, akik büszkén kiállnak a népi kézművesség mellett.

2.3. MIT kommunikálunk?

A kommunikációs kampány egyik legfontosabb esszenciája, hogy mit kommunikálunk, mi a téma, az apropó, amivel kapcsolatban szólnak a célcsoportokhoz. Az egyes kommunikációs témák és kampányok tárháza korlátlan, alábbiakban pár kommunikációs témát szeretnénk példa értékkel felvázolni.

2.3.1. Népi Kézműves Védjegy

Mind az előzetes kutatásokból, mind a SWOT analízisből kiderült, **hogy óriási szükség lenne egy törvényi szabályozásra és hivatalos védjegyre, amelyet csak az előzetes kritériumoknak megfelelő népi kézműves mesterek és termékeik kaphatnak meg.** Ugyanezen folyamat játszódik le napjainkban a Magyar termékek védelmében, de megtalálható akár egyes borvidékeknél (pl. Villány – Kikerics eredetvédelem – lásd csatolt védjegy ábra). Ez egy hosszú folyamat, de csak ez biztosíthatja a hiteles megkülönböztetést a silány minőségű utánpótlástól és ez emelheti fel a megbecsültséget és értékét a népi kézműves termékeknek.

Nagyon fontos, hogy ezen védjegy, egy egységes, megkülönböztető arculattal rendelkezzen és amelyet minden – annak megfelelő – kézműves mester portálján és termékein meg kell jeleníteni. Egy védjegy bevezetése csak akkor lesz siker, ha azt komoly fórumokon, jelentős médiacsatornákon keresztül hirdetjük, felismertetjük a piaci szereplőkkel annak fontosságát, és hitelessé, elfogadottá tudjuk tenni a védjegy előnyeit. Ezáltal fogja elérni a védjegy, hogy komoly presztízs és reklámértéke legyen.

Ezen védjegy nagy előnye lehet, ha nemzetközi nyelven is értelmezhető, hiszen a turisták szívesebben vesznek olyan kézműves terméket, amelyről garantáltan tudható, hogy tényleg Magyarországon, hiteles kézműves mester és eljárás által lett előállítva. Ez tovább erősítheti a népi kézművesség országimázs erősítő szerepét.

2.3.2. Rendezvények

A rendezvények lehetnek az egyik legnagyobb szócsöve a népi kézművességnek, hiszen mind a helyszínen, mind a kommunikációs kampány során, mind pedig a rendezvényről hírt adó médiákon keresztül óriási tömegekhez juthatunk el. Egy komolyabb rendezvény (pl. Mesterségek Ünnepe) ilyen generált PR médiaértéke elérheti akár a 100 millió Ft-os értéket is. A probléma, hogy színvonalas rendezvényből, ami a Népi Kézművességet támogatja nagyon kevés van. Sokkal több – a Mesterségek Ünnepéhez vagy akár a Kézműves Magyar Ízek Vásárához hasonló – rendezvényre van szükség. Olyan rendezvényekre, amelyek támogatják és nem kihasználják a kézműves mestereket. Támogatás alatt kell érteni az ingyenes kiállítói standot vagy akár az utazási hozzájárulást. Ezen rendezvények nem feltétlen a fővárosban kell megrendezésre kerülnenek, hanem főbb kézműves régiókban illetve akár a határon túl is (pl. Erdélyben). **Egy-egy rendezvény tematikája sok mindenről szólhat:**

- az adott régió népi kézműves mestereinek bemutatásáról
- egy adott népi kézműves szakma összes művelőjének bemutatkozásáról
- népi kézművesség kapcsolódása egy adott gasztronómiai ághoz – pl. kenyér és péksütemény fesztiválhoz kapcsolni az összes fából készült konyhai kézműves portékákat, vagy egy gasztronómiai programhoz kapcsolni a sütő-főző edényeket, szőtt termékeket, alkalomhoz illő viseleteket.
- Magyar és határon túli kézműves szakmák összevetéséről
- össznépi kézművességről

2.3.3. Webbolt

Szükség lenne egy olyan, profin kivitelezett és működtetett webáruházra, ahol az összes hiteles népi kézműves termelő portékája megtalálható. A termékeknek nem feltétel szükséges készleten lennie, lehetséges bizonyos kategóriáknál a rendelésre történő elkészítés is. Ezen honlapon mindent megtudhatunk az érdekelt termékről, történetéről, előnyeiről és természetesen annak mesteréről is. Ehhez hasonló honlap a Magyar élelmiszerek kategóriájából a www.kezmuvesmagyarizek.hu oldal, ahol közel 2.000 kézműves Magyar terméket lehet megrendelni és otthonunkba szállíttatni.

2.3.4. Népi Kézműves Nagykövet

A kommunikációt nagyon **figyelemfelkeltővé lehet tenni egy hiteles személy felkérésével, aki nevét és arcát adná a kommunikációs kampányokhoz.** Fontos, hogy ez a személy ismert és népszerű legyen, kötődéssel rendelkezzen a népi kézművességet illetően és maximálisan hitelesen tudja képviselni ezt az ágazatot. Összehasonlításképpen ilyen személy a Magyar minőségi élelmiszerekkel kapcsolatban Borbás Marcsi, aki például a Kézműves Magyar Ízek nagykövete.

2.3.5. Hivatali ajándékok

Nagy lobbierőt kell képviselni a hivatali, állami és protokolláris ajándékozásoknál, hogy igazi magyar népi kézműves ajándékokkal kényeztessék külföldi látogatóikat a Magyar hivatali vendéglátók. Ez több, külföldi országban tökéletesen működik, hogy csak és kizárólag minőségi, népműves tárgyakat ajándékoznak a hivatalos szervek vendégeiknek. Egy-egy ilyen megállapodás szinten komoly PR értéket hordoz magában. Lényeges továbbá azt is megjegyezni, hogy országunk imázsának építéséhez is nagyban hozzájárul, ha **színvonalas kézműves remekműveket visznek haza külföldi diplomata vendégeink.**

Ajándékozás tekintetében **a karácsonyi és ünnepi ajándékozást se hagyjuk figyelmen kívül.** Ilyenkor mind a vásárlókedv, mind a magyar értékek iránt való érdeklődés megnő. Ugyanúgy, mint élelmiszerek terén Magyar ízeket és termékeket egyre divatosabb ajándékozni, **meg kell teremteni a kedvet a magyar népi kézműves termékek ajándékozása iránt is.** Ehhez ajándékcsomag ötleteket, brosrákat érdemes készíteni, webshopon keresztül népszerűsíteni, egyedi csomagolással ellátni azokat.

2.3.6. Új szervezetek, összefogások

Amennyiben bármilyen új szerveződés, összefogás születik a népi kézművesség tekintetében, az mindenképpen fontos hír a szakma és ágazat iránt érdeklődők számára. Lehet ez egy új egyesület, új vállalkozás, aki összefogja a népi kézművességet (hasonlóan a Kézműves Magyar Ízekhez, akik a magyar minőségi élelmiszer termelőket fogják össze és népszerűsítik több platformon: boltban, nagykereskedésben, vásárokon, rendezvényeken, catering szolgáltatásokban, webshopban, ajándékcsomagokba), de akár egy klaszter jellegű tömörülés létrehozása is.

2.3.7. Edukációs, oktatási fejlesztések

Az utánpótlás nevelése, fejlesztése nagyon fontos a népi kézművesség esetében is, hiszen csak ez biztosítja, hogy nem halnak ki ezen hagyományörző szakmák. Sok terv, törekvés van az edukáció megreformálásra, oktatási fejlesztésekre. Amennyiben ebből bármi is megvalósul, azt a PR erejével kell megosztani és népszerűsíteni.

2.3.8. Innováció

Bármilyen innováció, ami a népi kézműves termékek jobb értékesítését szolgálja, hírérték lehet. Lehet szó egy új technológiáról, értékesítést támogató eszközről, bármiről ami segíti és előre viszi ezen termékek népszerűsítését, de nem veszélyeztetve kézműves jellegét.

2.3.9. Díjak, elismerések

A díjak, versenyek, elismerések mindig érdekesek a média számára. Érdemes új versenyeket szervezni, értékes díjakat létrehozni. Nagy érdeklődésre tehetne szert egy-egy nemzetközi elismerés, akár a termékeket, akár a szövetséget illetően.

2.4. *HOGYAN kommunikálunk?*

Az egyes kommunikációs kampányok eszköz és csatorna használata nagyon változó lehet. Míg bizonyos témák lehet, hogy kimerülnek egy sajtóközlemény megírásában, addig a komolyabb aktivitások teljes körű, integrált kommunikációt igényelnek. A legfontosabb kommunikációs csatornák, eszközök a következők.

2.4.1. PR csatornák

A PR csatornák és eszközök használata minden kommunikációs kampány elengedhetetlen része. **A népi kézművesség sikeres kommunikációjának záloga egy profi PR csapat felállítása vagy PR ügynökség megbízása**, aki rendelkezik a megfelelő sajtókapcsolattal és tapasztalattal, hogyan kell és lehet folyamatos jelenlétet biztosítani a Népi Kézművesség számára a médiumokban. A leggyakoribb PR eszközök:

- Sajtóközlemények írása és kiküldése
- Sajtótájékoztatók kitalálása, szervezése és lebonyolítása
- TV-s, rádiós szereplések szervezése
- Háttéranyagok biztosítása a sajtó részére

2.4.2. Tömegmédiá

Tömegmédiá alatt elsősorban a TV és rádió csatornákat értjük. Ezen csatornák szintén nagyon fontosak számunkra, hiszen ezen keresztül tudjuk elérni a legnagyobb tömegeket. Ugyanakkor vigyázni kell, hiszen ezen csatornákon nehéz pontosan célozni, viszonylag nagy lesz a szórás a célcsoport tekintetében. Ezzel együtt, nagyon hasznos média, főleg PR tekintetben. Egy TV vagy rádió csatornába bekerülni egy hírrel, akár híradóba, hírekbe, akár beszélgető műsorokba, nagyon nagy értéket jelent. Hirdetésekkkel is lehet operálni, de ezt csak a nagy költségvetésű, főleg tömeg eseményeknél szokás igénybe venni. Jellemző megjelenési formák:

- Fizetett hirdetéssel
  - Reklámblokkban
  - Rovatszponzorációban
  - Nyereményjátékok (NK ajándékok)
- PR megjelenéssel
  - Hírekben, híradóban
  - Beszélgető műsorokban részvétel
  - Programajánlókban (rendezvények esetén)

A felnőtt társadalom népművészet, hagyomány iránti érzékenységét sajnos nagymértékben befolyásolja a megélhetés előteremtése mellett megmaradó nagyon kevés szabadideje. Legeredményesebben a gyermekeken, unokákon, a családon keresztül lehet érzelmileg

közelebb kerülni az aktív felnőtt korosztályhoz. A tartalmas, élményt adó programokban közösségi alkalmakon keresztül könnyebben bevonhatók és megnyerhetők. Ezek a helyzetek, közösségi alkalmak segíthetik az említett korosztályt közelebb kerülni saját gyökereikhez, családi hagyományaikhoz.

A fenti gondolatmenetből következhetnek olyan program tervek, amelyek érdekes, élményszerű találkozást ígérnek a célközönségnek. *Országos mozgalmakat, játékokat lehetne hirdetni az értékek fennmaradására, nyilvánosságra hozatalára, az emberi kapcsolatok szélesítésére, új barátságok, közösségek létesítésére, XXI. századi hagyományok teremtésére.*

A jelen, de a jövő számára feltétlenül fontos a néprajzi tájegységek kulturális értékeink összegyűjtése, népszerűsítése, elérhetővé tétele a társadalom széles rétegei számára.

Együttműködve az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség magyar nyelvterületről listát készítőivel, a Nemzeti Vidékstratégia – Nemzeti stratégiai program keretében a Vidékfejlesztési Minisztérium, a kulturális tárca, a Hagyományok Háza és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége felhívás közzétételével buzdítaná a települések civil, alkalmi, családi közösségeit, hogy a helyi kulturális, népművészeti, helytörténeti, honismereti, folklór, hagyományos kézműves és népi építészetet reprezentáló, tehát az adott néprajzi tájegység sajátosságait vegyék lajstromba és szakmai, szakértői segítséggel – a legkiemelkedőbb értékeket – digitális úton feldolgozva a Nemzeti Digitális Tudástárban elhelyezve tárják a nyilvánosság elé.

Az adott néprajzi tájegység területén élők saját településük értékeit összegyűjtik a legjellemzőbbeket külön megjelenítik és látnivalóként felkínálják más néprajzi tájegységek, településeken élők számára a „HÁZTŰZNÉZŐBEN” elnevezésű országos mozgalom honlapján. A mozgalomban résztvevő települések a kínálat alapján választanak egymás közül, hogy mikor, kivel, mely tájegységgel szeretnének megismerkedni, az ott élőkkel barátságot kötni. A honlap segítségével, és természetesen személyes kapcsolatfelvétellel önmaguk szervezik a „HÁZTŰZNÉZŐBEN” találkozási alkalmait. A látogatások során vendégül látnak/láthatnak televíziós társaságokat, amelyek közlésre alkalmas minőségben megörökítik a látogatást és az ott fellelhető, valamint bemutatott folklór, népművészeti és hagyományos értékeket. Ezek a felvételek a Televízió valamelyik csatornájával kötött megállapodás alapján képernyőre is kerülnének, mint egy rendszeresen jelentkező kulturális hírműsor.

Az országos honlap működtetése a mozgalomban résztvevő települések elérhetőségét is biztosítja, segítséget nyújthat abban, hogy a települések felvegyék egymással a kapcsolatot és a barátság esetleg "szorosabbá" alakításának hagyományos szokásával „HÁZTŰZNÉZŐBE” induljanak, illetve ők maguk is fogadják más települések érdeklődőit.

„ÉLETFA” a folklór népzenei és néptánc, valamint népmesei örökségünk, továbbá a még élő kézműves mesterségeink feltárása érdekében felmenő rendszerű országos játékos, élményeket nyújtó vetélkedő sorozat meghirdetése és lebonyolítása három kategóriában, általános és középiskolák, valamint családok számára. A vetélkedő meghirdetése, lebonyolítása az oktatási és kulturális tárca, az MTVAT valamint egy erre a célra alapított szervező apparátus. A vetélkedő anyagi fedezetét a kulturális tárca két államtitkársága biztosítaná. A díjakat szponzori hozzájárulások és felajánlások gazdagítanák. Országos döntő, kategóriánként az első díjazása, valamint egyéb különdíjak lehetnének. A győzelemmel együtt járó belföldi

jutalomút a „HÁZTŰZNÉZŐBEN” programba bekapcsolódott egyik tájegység megismerése. A vetélkedő a média aktív közreműködésével, területi elődöntőkkel és a televízió nyilvánossága előtti döntővel, valamint jutalmak átadásával zárulna.

2.4.3. Közterület

A közterületi reklámhordozók főleg nagy rendezvények esetén jönnek szóba. A kampányok területileg jól célozhatók, akár regionálisan is egy vidéki rendezvényesetén. Jellemzően használt közterületi reklámhordozók:

- Óriásplakátok
- Citylight posztterek
- Hirdető plakátok

2.4.4. Print, sajtó

A sajtó mind fizetett hirdetésekben, mind ingyenes PR megjelenésben is szóba jöhet. Mivel a népi kézművesség iránt érdeklődő célcsoport jól szűkíthető, ezért bizonyos médiumok ki-mondottan alkalmasak lehetnek az elérésükre. Ilyen médiumok lehetnek elsősorban:

- Női magazinok
- Lakberendezési magazinok
- Életmód és divat magazinok

PR szempontból viszont a napilapok és a tömegsajtó is érdekes lehet, hogy minél szélesebb körben tudjanak beszámolni a népi kézművesség aktualitásairól, történéseiről.

A hirdetéseknel fontos figyelembe venni a turistákat is, hiszen nagyon sok program- és vásárlási ajánló kiadvány készül számukra. Az eredeti népi kézműves termékeket forgalmazó boltokat, ezzel kapcsolatos rendezvényeket fontos hirdetni ezen médiumokban.

2.4.5. Online

Az online média manapság elhanyagolhatatlan, ugyanakkor az egyik legköltséghatékonyabb elérést biztosító média a célcsoportokhoz. Online tekintetben a következő kommunikáció megjelenésekről beszélhetünk:

- Honlap – saját honlap, amely lehet a népi kézművesség központi portálja, vagy egy esemény honlapja is, de akár egy népi kézműves termékeket árusító webbolt is
- Banner megjelenés – célcsoport által látogatott oldalakon vagy stratégiai partnerek honlapján történő banner elhelyezése, amelyre kattintva a látogató eljut a mi honlapunkra, megkapva minden információt, amit az adott eseményről vagy aktivitásról közölni szeretnénk
- Hírportálokon történő megjelenés – egy PR eszköz, amikor is az adott sajtóközleményünket veszik át hírportálok, vagy a sajtóeseményről számolnak be tudósítással, -kép és hanganyaggal
- Facebook – a legdinamikusabban fejlődő kommunikációs csatorna, ami szinte már megkerülhetetlen. Érdeemes foglalkozni ezen csatornával, hiszen a Népi Kézművességet szeretnénk divattá emelni, ahol az emberek büszkének lehetnek arra, hogy ilyen termékeket vásárolnak, hordanak, viselnek maguk körül. Ehhez pedig ezen közösségi média típus tökéletesen alkalmas.

2.4.6. Brosúrák, nyomtatványok, egyéb POS anyagok

Ezen kategóriába tartoznak mindazon anyagok, amelyek az értékesítés helyén segítik a termékek általános bemutatását, eladását. Ezek jellemzően brosúrák, szórólapok, kiadványok, ismertető anyagok, amelyek bemutatják az egyes régiókat, kézműves foglalkozásokat termékeket, mestereket, stb.

Az adott régiót, kézműves mestereit, termékeit, elérhetőségüket bemutató kiadványokat a következő helyeken érdemes elérhetővé tenni:

- Turisztikai állomások, információs pontok,
- Szálláshelyek (elsősorban falusi turizmus)
- Egyes régiókban található népi kézműves mesterek portája
- Csárdák, helyi kézműves élelmiszertermelők, ahol vendégek is megfordulnak (borászok, sajtosok)

Ezen kiadványokat arculatában mindenképpen egységesítést javaslunk. Fontos, hogy a kiadványok grafikája, megjelenése minőséget tükrözzön. A prémium megjelenés által a hagyományos értékeket modern formában tudjuk bemutatni, ami felemeli a termékek megítélését, presztízsét. Ezen kiadványok és profi arculati megjelenés is segíthet abban, hogy még divatosabbá tegyük a népi kézműves termékeket. Fontos továbbá, hogy az egyes régiók lokális jellegzetessége is meg legyen jelenítve a kiadványokban, hogy ezzel is kifejeződjenek a regionális egyediségek.

2.5. MIKOR kommunikálunk?

A kommunikáció időzítését csak a konkrét, elfogadott kampányok ismeretében lehet megtervezni. Ettől függetlenül nagyon fontos, hogy a népi kézművesség folyamatos kommunikációt tudjon biztosítani. Ezt folyamatos PR jelenléttel és az aktivitások megfelelő, egymást követő ütemezésével lehet biztosítani. Vigyázni kell, hogy a kampányok ne ad-hoc jellegűen történjenek, hanem egymásra épülve, egymást erősítve történjenek. A kommunikációt folyamatosan, éveken átívelően kell folytatni és építeni, mert csak így tudjuk elérni, hogy a népi kézművesség társadalmi megítélése a helyére kerüljön.

2.6. MENNYIBŐL kommunikálunk?

Ez talán a legnehezebb kérdés. Ideális esetben a népi kézművesség imázsának helyreállításához évi több-százmillió forintos kommunikációs büdzsé lenne szükséges. Természetesen a lehetőségeknek és adottságoknak megfelelően lehet súlyozni és preferenciát felállítani az egyes aktivitások és kommunikációjuk között. A források megkeresése döntő a sikeres kommunikáció elindításához. Jellemzően minisztériumi pályázati kiírások és európai uniós kiírások, pályázatok által lehet forrást találni. Javasolt egy állandó pályázat kereső és író céget megbízni az ilyen jellegű lehetőségek folyamatos monitoringozásához. Emellett vállalkozói összefogással, szponzorok keresésével is lehet pénzt allokálni egy-egy aktivitás megvalósításához, de ehhez szükséges egy vezető személy, cég, aki hajlandó mind az energiát, mind a kezdeti tőkét beinvestálni a projektbe.

3. Kommunikáció

A kommunikációs részben valósul meg mindaz, ami a tervezési szakaszban jóvá lett hagyva és ki lett dolgozva. Jelen értekezésben arra szeretnénk külön felhívni a figyelmet, hogy profi kommunikációt csak profi kommunikációs csapattal lehet megvalósítani, akiknek valós tapasztalatuk van a reklámkommunikáció, rendezvényszervezés és PR kommunikáció tekintetében. Éppen ezért elengedhetetlen egy profi kommunikációs csapat felállítása vagy ügynökség kiválasztása.

4. Értékelés

A munka soha nem érhet véget az aktivitásaink és kommunikációnk értékelése és elemzése nélkül. Fontos hogy visszacsatolást kapjunk a sajtóból és folyamatos véleményeket gyűjtsünk a célcsoporttól. Ez tud segíteni Bennünket abban, hogy a következő kampányokban még alaposabbak és profibbak legyünk.

Az értékelésekhez a következő adatgyűjtések tudnak hozzájárulni:

Honlapok monitoringozása

Minden a Népi Kézművességhez kapcsolódó honlap látogatást Google Analytics-szel kell mérni és elemezni. Ennek felelőse a honlapot üzemeltető cég. Minden hónapban forgalmi adatokkal szolgál, beszámol a oldalak forgalmáról.

Facebook statisztikák

Minden a népi kézművességhez kapcsolódó FB oldal látogatását a Facebook saját statisztikai moduljával kell mérni és elemezni. Ennek felelőse az FB-t üzemeltető cég. Minden hónapban forgalmi adatokkal szolgál, beszámol az FB oldal forgalmáról. (facebook.com/magyarizek)

Sajtófigyelés és elemzés, reklámérték számítás

Minden hónapban sajtófigyelés és elemzés küldése a népi kézművességről szóló sajtó-megjelenésekből.

Rendezvényeken való kérdőívezés

Minden népi kézművességhez kapcsolódó rendezvényen kérdőívezünk, amelyekből elemzést készítünk. Itt a fesztiválok, vásárok közönségének összetételére vagyunk elsősorban kíváncsiak és az ő megítélésükről a népi kézműves termékeket illetően.

Szerzők: HAJNAL TAMÁS, F. TÓTH MÁRIA